

Å overkomme fortiden

Et forskningsprosjekt om senvirkninger av rettsoppgjøret i Norge etter 1945, sammenlignet med erfaringer fra andre land.

*Prosjektbeskrivelse under
Meløien arbeidslokke.*

Å overkomme fortiden

Et forskningsprosjekt om senvirkninger av rettsoppgjøret i Norge etter 1945, sammenlignet med erfaringer fra andre land.

Prosjektbeskrivelse fra Hans Fredrik Dahl, Jon Elster, Stein Ugelvik Larsen og Øystein Sørensen.

Introduksjon

Overgangen fra diktatur til demokratisk styresett er i dag et sentralt område i internasjonal historisk, juridisk og statsvitenskapelig forskning. Et konkret utslag av denne interessen er publisering av et tre-binds verk om "Transitional Justice" (Kritz 1995). Dette verket inneholder detaljerte studier av overgangen til demokrati i en rekke land etter 1945 - men ikke i Norge. I det nye to-binds verk "Modern Europe after Fascism 1943-1980s" (Larsen 1998) er Norge dekket. Men bidragene om Norge kan ikke vise til undersøkelser av vårt hjemlige rettsoppgjør av tilnærmet samme omfang og dybde som de som er blitt oppgjørene i andre land til del. Til sammen viser disse to internasjonale utgivelser at vi vet mindre om rettsoppgjøret i Norge etter 1945, enn om oppgjørene i mange andre land.

Dette gjelder også et så sentralt emne som senvirkningene av oppgjøret. Senvirkninger av rettsoppgjør kan generelt studeres generasjonsmessig, ved å undersøke den senere livsskjebne til de dømt samt deres barn og slektninger, men også hvordan oppgjøret med fortiden blir innlemmet i den nasjonale hukommelse, gjennom romaner, filmer, lærebøker i skolen, osv. Man kan også studere de spesielle juridiske sider ved rettsoppgjør og se om de får en varig innvirkning på rettspraksis

og juridisk teori. I tilfeller der man av hensyn til nasjonal gjenforening og gjenreisning har valgt å gjennomføre et mildt oppgjør, kan man undersøke om den lemfeldige holdning har etterlatt seg varige spenninger og skapt grunnlag for senere konflikter. Omvendt kan man spørre om omfattende oppgjør med sterke straffereaksjoner har ført til varige polariseringer. Et gjennomgående tema i mange rettsoppgjør kan sammenfattes i Vaclav Havels prinsipp for oppgjøret med kommunismen: "Vi er ikke som dem". I et samfunn som er i ferd med å etablere eller gjenetablere en demokratisk styreform, kan et rettsoppgjør være et viktig middel til å markere respekt for legalitet og rettsstat.

Rettsoppgjør kan bidra avgjørende til å forme et samfunns selvforståelse, både gjennom den informasjon som bringes opp i dagen og gjennom de politiske og juridiske valg som blir truffet i oppgjøret med fortiden.

I. Prosjektets internasjonale bakgrunn

Antallet rettsoppgjør i den forstand vi her forstår begrepet, med overgang til demokratier stort, men ikke ubegrenset stort. Mange faller innenfor en av følgende "bølger":

- Rettsoppgjørene i Belgia, Danmark, Frankrike, Holland og en del andre land, deriblant Østerrike og Ungarn, etter Den annen verdenskrig. De vil gi det viktigste materiale for sammenligning for et norsk prosjekt. Vi vil særlig kunne dra veksler på en forbilledlig studie av rettsoppgjøret i Belgia (Huyse og Dhondt 1993).
- Rettsoppgjørene i Hellas, Portugal og Spania i 1970-årene. Spania er et særlig interessant tilfelle, for såvidt som de demokratiske og de autoritære krefter her ble enige om ikke å foreta et oppgjør med fortiden, men i stedet valgte å forsegle politiarkivene.
- Rettsoppgjørene i en rekke latinamerikanske stater i 1980- og 1990-årene, særlig Argentina, Brasil, Chile og Uruguay.
- Rettsoppgjørene i de tidligere kommunistiske land etter 1989, spesielt i Tsjekkoslovakia og det tidligere Øst-Tyskland.

- Rettsoppgjørene i Sør-Afrika, slik det foreløpig er avsluttet gjennom Sannhetskommisjonens rapport fra 1998.

Dette er det internasjonale erfaringsmaterialet som det norske rettsoppgjøret kan prøves mot, i et forsøk på å analysere senvirkningene av de store prosessene i årene 1945-50 fra etterkrigstiden og frem til i dag.

Den politiske kontekst for ethvert rettsoppgjør er uten unntak karakterisert av sterke følelser og sterke intersemotsetninger. Grovt sett kan man skille mellom fire grupper av berørte personer: "vinnerne" (de som har makten i det nye demokrati), "motstanderne" (de som deltok i organisert motstand mot det gamle regimet før overgangen), "taperne" (de som utøvet makt i det før-demokratiske regime eller samarbeidet med det) og "ofrene" (de som led overlast under det tidligere regime). Selv om mange av vinnerne også er motstandere eller ofre, faller disse gruppene ikke sammen og de har heller ikke alltid sammenfallende motiver.

Stort sett har taperne få muligheter til å fremme sine interesser (skjønt overganger fra militærdiktatur til demokrati kan være et unntak.) Det kan likevel være skarpe motsetninger blant vinnerne om hvordan taperne skal behandles, hvor mange som skal etterforskes og hvor strengt de skal straffes. På den ene side vil det bli satt fram krav om strenge straffer, hos noen ut fra teoretiske forestillinger om rettfærdig gjengjeldelse og hos andre (særlig hos ofre og motstandere) ut fra sterke følelser av harme og hat. På den annen side vil noen av vinnerne gå inn for en mild behandling av taperne, enten fordi de prioriterer økonomisk gjenreisning eller fordi de mener det er umulig å idømme strenge straffer uten å bryte med grunnleggende rettsstatlige prinsipper. Rene partipolitiske hensyn kan også spille inn. I Vest-Europa etter 1945 og i Øst-Europa etter 1989 har vinner-partier konkurrert om stemmer fra motstanden og ofrene, og overbudt hverandre i krav om strenghet. I tillegg kommer at hvis taperne er overrepresentert i visse sosio-økonomiske grupper, kan andre politiske grupperinger ha en interesse i at de blir straffet gjennom tap av stemmerett, som i Belgia 1945. Dette spørsmålet er ennå ikke undersøkt for Norges del.

Økonomiske ofre har en umiddelbar interesse i full erstatning eller kompensasjon. Erstatning kan også kreves på mer prinsipielt grunnlag, ut fra respekt for eiendomsrett. I Ungarn etter 1989 var det første motivet fremherskende, i Tsjekkoslovakia det andre. I begge tilfeller, og i mange andre situasjoner, har krav om økonomisk kompensasjon kommet i konflikt med økonomisk gjenreisning. Voldsofre og deres slektninger har ofte krevd full belysning av det før-demokratiske regimes handlinger (Argentina, Øst-Tyskland, Sør-Afrika). Sannhetskommisjoner og retten til å se sin egen "mappe" har gjerne vært begrunnet ut fra et behov om "katharsis". Andre har hevdet det motsatte syn - at innsikt og innsyn i nøyaktig hvem som gjorde hva mot hvem vil føre til varig bitterhet og splittelse.

Pragmatiske hensyn har større betydning i rettsoppgjør enn i vanlige juridiske sammenhenger. Fordi det ofte er knapt om penger og kvalifiserte dommere, må saksbehandlingen forenkles. Det kan også være sterke praktiske grunner til å idømme hardere eller mildere straffer enn hva man ville ha gjort under normale forhold: hardere hvis alternativet er lynsjing og folkejustis (Frankrike og Belgia etter frigjøringen) og mildere hvis alternativet er at de generaler som skal stilles for retten tar makten igjen (Latin-Amerika).

II. Rettsoppgjøret i Norge.

Norge var et av de land i Europa som etter Den annen verdenskrig gjennomførte et svært omfattende rettsoppgjør. Rammen var internasjonal og opplegget i en viss utstrekning lagt av de allierte. Like fullt ble oppgjøret gjennomført etter norsk jurisdiksjon, og kan sett fra ettertiden sies å være preget av bestemte norske særtrekk.

Oppgjøret tok til straks etter frigjøringen og var for det meste sluttført i 1950 (den siste fengselsdømte slapp ut i 1957). De sakene som ble pådømt tidlig, ble gjennomgående møtt med strengere straffereaksjoner enn de senere, slik vanlig var i de fleste land. I anvendelse av lovens strengeste straff, dødsstraffen, ble det pr. 100.000 innbyggere henrettet 0.7 i Norge, mot 1 i Danmark, 2 i Frankrike, 3 i Belgia og 0.4 i Nederland. Den største ulikhet mellom oppgjøret i Norge og de fleste andre

land, gjaldt bredden av straffedømte. Pr. 100.000 innbyggere ble 300 personer straffet i Danmark, 309 i Frankrike, 963 i Belgia - og 1.400 i Norge.

Det er i alle fall fire grunner til at rettsoppjøret i Norge nå bør tas opp til bredt studium:

1. Det foreligger svært lite forskning om rettsoppjøret i Norge. Vi vet derfor mindre om det norske oppjøret enn om de som foregikk i mange andre land. En faktasamling med utførlig statistikk og kasuistikk ble forberedt av et utvalg under ledelse av O.C.Gundersen og fremlagt i 1962 som "Om landssvikoppjøret" (Justisdepartementet 1962). En utmerket gjennomgåelse av de juridiske og rettspolitiske sider ved oppjøret, med redegjørelse for de viktigste dommene, er levert av Johs. Andenæs i "Det vanskelige oppjøret" (Andenæs 1979, ny utgave 1998). Særlig den siste av disse to må regnes som et verdifullt dokumentasjonsverk, som nyter høy anerkjennelse (Sørensen 1998). I tillegg foreligger en omfattende debatlitteratur, som for perioden opp til 1961 er dokumentert i en utførlig bibliografi av Kaare Haukaas (trykt som vedlegg til Justisdepartementet 1962), og som for tiden etter 1961 vil finnes omtalt i den nye oversikten av Stein Ugelvik Larsen (Larsen 1998).

Det er imidlertid langt fra slik at den dokumentasjon som foreligger, kan erstatte et bredt anlagt prosjekt. Snarere vil de par verdifulle oversikter som finnes ved siden av debatlitteraturen, reise spørsmål som burde besvares ut fra en komparativ og analytisk tilnærming, og ut fra et bredere materiale enn det som hittil er publisert.

2. Nødvendigheten av et bredt prosjekt om Norge blir særlig tydelig på bakgrunn av det internasjonale forskningsbildet. Det finnes i dag en omfattende faglitteratur om Frankrikes oppgjør med Vichy-regimet (resymert i Lottman 1986, Rouso 1990). Det nederlandske oppjøret er også kjent fra internasjonal faglitteratur (Mason 1952, Hirschfeldt 1988), likeledes det belgiske (Huysse & Dhondt 1993). Fra Danmark foreligger en omfattende retthistorisk monografi (Tamm 1984). En innsats burde gjøres for å bringe undersøkelsene fra Norge opp på et nivå som gjør det mulig å

sammenlikne vårt rettsoppgjør med andre lands. Også av denne grunn er et norsk prosjekt nå nødvendig.

3. Rettsoppjøret etter 1945 er stadig et mye diskutert tema i norsk offentlighet. Skrifter som retter anklager mot oppjørets omfang og gjennomføring vekker ennå i dag oppmerksomhet (Fjørtoft 1997). Diskusjonen etter det sk. Skarpnes-utvalgets innstilling (NOU 1997:22) antok tildels påfallende intensitet. I den siste tid er det også reist spørsmål om ikke barna av rettsoppjørets straffedømte, de såkalte krigs- eller NS-barna, har krav på kompensasjon for den overlast de har lidd i etterkrigssamfunnet. Det er fremholdt at en nærmere utforskning av rettsoppjøret bør tas opp av rent mentalhygieniske eller samfunnspsykologiske grunner (Fure 1998).

Uansett hvor man ville legge hovedvekten, kan det ikke være tvil om at rettsoppjøret etter 1945 fortsatt har status som en overmåte viktig hendelse i norsk kollektiv bevissthet og erindring, og at det hører til de hendelser som tjener som "elementer i norsk identitetsbygging" (Eriksen 1995). I denne situasjon vil det kunne sies at både norske myndigheter og norsk samfunnsforskning har et ansvar. Et bredt prosjekt finansiert fra flere kilder som åpner for samarbeid mellom mange fagfelt vil møte dette ansvar.

4. Det kan spørres om ikke tidspunktet er kommet da et slikt prosjekt begynner å haste, om man skal trekke på innsikt og erindringer fra aktørene den gang. Slik medvirkning vil kunne vise seg verdifull i mange enkeltspørsmål, og nødvendig i detaljer. Alle forskere med kjennskap til krigens og etterkrigstidens historie er kjent med dette. Det kan i så måte vises til forhistorien til oppnevningen av det svært betydningsfulle Skarpnes-utvalget (NOU 1997:22), som langt på vei skyldes et rent journalistisk arbeid basert på intervjuer med ofre for NS-styrets konfiskasjoner.

Det er klart at et omfattende forskningsprosjekt som dette vil være avhengig av adgang til sakens kildemateriale. Mer spesielt vil en del av delprosjektene bare kunne gjennomføres etter innsyn i Domsarkivets og/eller Erstatningsdirektoratets dokumenter. Vårt forskningsprosjekt har kontakt med Riksarkivaren, som har oppnevnt en representant til prosjektet referansegruppe.

III. Aktuelle delprosjekt

A. Rettsoppgjørets omfang og gjennomføring.

Her vil oppgaven være å analysere oppgjøret historisk og komparativt, for å bringe insikten om det norske oppgjøret opp i linje med det som er kjent fra andre land.

(1) Landssvikanordningens historie.

Den berømte Landssvikanordningen, som dannet legalgrunnlaget for oppgjøret inntil Stortinget i 1947 ga særskilt lov om landssvik, ble utformet i London under krigen etter medvirkning av ledende hjemmefrontkretser. Den fulle lovgivningshistorie har aldri blitt undersøkt. Med basis i Justisdepartementets London-arkiv, og ved hjelp av memoarlitteratur og studier av dommer, bør det rettslige grunnlag følges fra idé til lov, derunder de prinsippdiskusjoner som ble ført i eksilretser såvel som i motstandsbevegelsen, om slike spørsmål som NS-medlemmers, tyskerarbeideres og andre gruppers strafferettslige ansvar. I andre tysk-okkuperte land var det uenighet mellom motstandsbevegelsen og de politisk-juridiske myndigheter om hvor strengt oppgjøret skulle være. En oppgave blir å undersøke om tilsvarende spenninger eksisterte i Norge. Det norske oppgjørets sammenheng med allierte pålegg og standarder må også klargjøres.

(2) Erstatningsdirektoratets historie.

Dette direktoratet trådte i virksomhet sommeren 1945 med Jens Chr. Hauge som sjef, og var ansvarlig for den uhyre omfattende økonomiske side av rettsoppgjøret. Til sammen 62.000 saker ble behandlet, med krav fremmet ved domstolene om nærmere 300 mill. kr i bøter, inndragninger og erstatninger. Direktoratet ble nedlagt i 1952. Dets virksomhet og de prinsipper som ble lagt til grunn, er aldri blitt undersøkt, og må ses som en prioritert oppgave når det gjelder å vinne klarhet i rettsoppgjørets reelle omfang og gjennomføring. Det søkes her om midler fra Norges Forskningsråd til et forprosjekt i år 2000 og Justisdepartementet til et oppfølgende doktorgradsprosjekt.

(3) Erstatning for tapt eiendom: rettferdighets- eller gjenreisningshensyn?

En sammenlignende undersøkelse av prinsipper og prosedyrer for erstatning for tapt eiendom i Norge og Frankrike. (Prosjektansvarlig: Jon Elster) - I Norge og Frankrike har offentlige utvalg, Skarpnes-utvalget i Norge og "Commission Mattéoli" i Frankrike, undersøkt inndragning av jødisk eiendom under den 2. verdenskrig. Det norske utvalget har avsluttet sitt arbeid, det franske ventes å avslutte i løpet av 1999 (skjønt mye tyder på at det kan ta lengre tid). Såvidt vi vet er dette de eneste land der dette spørsmålet har vært eller er gjenstand for systematisk kartlegging. Jon Elster skal tilbringe sitt friår i 2000-2001 i Paris med hyppige besøk til Norge. Ett av hans hovedprosjekter i denne perioden vil være å sammenligne Norge og Frankrike med henblikk på (i) inndragning av jødisk eiendom under krigen, (ii) tilbakeføring og erstatning umiddelbart etter krigens slutt og (iii) de sen-erstatninger som nå blir foreslått. For Frankrikes vedkommende vil undersøkelsen av praktiske grunner begrenses til Paris. Tyngden i prosjektet vil ligge på (ii), som vil bli undersøkt fra to synsvinkler. Ett hovedspørsmål er om tilbakeføring av eiendom til jødiske og ikke-jødiske personer ble behandlet ulikt, eventuelt om formelt lik behandling førte til forskjeller i praksis på grunn av de to gruppenes ulike situasjon. Det andre hovedspørsmål angår den relative betydning av rettferdighetshensyn og gjenreisningshensyn i den administrative behandling av tilbakeføring og erstatning. De to utvalg gir en del dokumentasjon som belyser disse spørsmål, men full oversikt krever at man går inn i de enkelte saker. I Paris har prosjektet kontakt med sentrale personer i forskningsmiljøet (Annette Wiewiorka og Henry Rousso) som vil veilede kildearbeidet og være behjelpelig med å finne en forskningsassistent. I Oslo forutsetter arbeidet gjennomgang av Riksarkivets materiale fra de instanser som administrerte økonomiske erstatningssaker etter 1945: Tilbakeføringskontoret for inndratte formuer, Krigsskadetrygden, og Justisdepartementets Oppgjørsavdeling. Det søkes Norges Forskningsråd om bidrag til å gjennomføre undersøkelsen i 2000-2001 ved at de oppførte kostnader til vit.ass. og frikjøp samt 4 reiser Paris-Oslo allokeres dette delprosjektet.

(4) Debatten om dødsstraffen.

Til det norske rettsoppgjørets mest kontroversielle side hører gjeninnføring av dødsstraffen, som var opphevet i 1902. Til sammen la påtalemyndigheten ned påstand om dødsstraff i rundt 200 saker (Dahl 1987). Domstolen fulgte aktors påstand i bare 30 saker, hvorav 25 kom til fullbyrdelse (pluss 12 i krigsforbrytersaker mot tyskere). Gjennom hele rettsoppgjørets aktuelle periode 1945-48 løp en meget omfattende debatt om denne straffereaksjonen, dels i pressen, dels i bokutgivelser, og ikke minst i Stortinget selv, der det etter hvert reiste seg en sterk opinion blant representantene mot å fullbyrde slike straffer. Debatten kan tolkes på bakgrunn av et paradoks som går igjen i mange land i tilsvarende situasjon og på mange områder (f.eks. også i spørsmålet om bruk av spesialdomstoler eller om lover med tilbakevirkende kraft). På den ene side var det et ønske om å straffe de som en samlet opinion utpekte som skyldige. På den annen side var det et ønske å markere klar avstand fra de metoder som NS og tyskerne hadde brukt - derunder dødsstraff. I noen land og i noen situasjoner har det første ønsket vært sterkest, i andre land og andre situasjoner har det andre veid tyngst. - Prosjektet planlegges tatt gjennomført 2001-02.

(5) De tiltaltes forsvar.

Av de til sammen 92.000 landssviksaker som ble behandlet av påtalemyndigheten, ble rundt halvparten enten henlagt eller avgjort ved frifinnelse. Av de 55.000 sakene som endte med strafferettslig reaksjon (halvparten ved dom, halvparten ved forelegg), gjaldt de aller fleste medlemmer av NS eller folk som på annen måte hadde tilkjennegitt "ideologisk" identifikasjon med okkupasjonsmakten. Hvilket forsvar reiste disse mot de anklager som ble rettet mot dem? Problemstillingen kan være aktuell overfor flere grupper av gjerningsmenn:

- De som var tiltalt for økonomisk landssvik, og som la vekt på hensynet til bedriften, sysselsettingen eller etterkrigsproduksjonen (Hjeltnes 1990). Hva skulle til for å vinne troverdighet overfor retten med slike resonneringer?

- de politiske NS-eliter, som hadde gått med på å stille seg mellom barken og veden, mellom den tyske krigsmakt og det sivile norske samfunn. Hva la de vekt på i sin fortelling, og hvordan reagerte retten på deres versjon?
- tyskerarbeiderne. Mellom 100.000 og 200.000 nordmenn tok lønnet arbeid for okkupasjonsmakten og fikk derfor sitt utkomme fra tyskerne (Lange 1998). Dette ble ikke ansett kriminelt, og ikke straffeforfulgt. I Erstatningsdirektoratet ble likevel mange tilfeller inngående diskutert. Et forsvar for tyskerarbeidet som sådant ble etterhvert formulert. Hva var strukturen i dette forsvar? Et studium av de tiltaltes forsvar - hovedlinjer og argumentprofiler i en del viktige saker - vil kaste lys over gjerningsmennenes selvforståelse, noe som også berører de dømte og deres familiers stilling i etterkrigssamfunnet.

(6) Rettferdighet og tidsutstrekning: Tilfellet frontkjemperne.

I alle typer rettsoppgjør, inkludert krigsforbryterprosesser fra de senere år, er det et problem at straffeutmålingen varierer over tid, som regel slik at den avtar sterkt med avstanden fra overgangstidspunktet (ikke fra gjerningstidspunktet). Det rettslige oppgjør med de ca.5.000 unge nordmenn som gikk i tysk krigstjeneste 1940-45 vil i dette delprosjektet bli tatt opp til analyse og internasjonal komparasjon, ut fra et opplegg som Norges Forskningsråd har bevilget støtte til for 1999. Selve undersøkelsen vil skje i to trinn:

(1) Først må det etableres oversikt over denne gruppen på individnivå. Forholdet er her at de norske frontkjemperne aldri er blitt systematisk undersøkt. Ikke en gang deres antall er troverdig etablert, langt mindre antallet av de som frivillig meldte seg men ble forkastet. Oversikten vil nødvendigvis måtte bygge på kontakt med levende kilder, med grupper av aktører for at undersøkelsen kan nyttiggjøre det materialet de sitter inne med.

(2) Kartlegging av variasjonene i straffeutmålingen ved oppgjøret etter 1945, dels ut fra domsmaterialet slik det er publisert i Riksadvokatens Meddelelsesblad, dels ved hjelp av domsmateriale fra Domsarkivet i Riksarkivet. Analysen av materialet vil så innebære systematisering og gruppering, deretter komparasjon med utenlandske

undersøkelser, og til sist sammenholdelse med den internasjonale litteraturen om krigstjeneste for fremmed makt og om rettferdighetsspørsmål i forbindelse med straffeutmålinger under overgangen fra krig og diktatur til fred og demokrati. - En direkte sammenlikning mellom vårt og andre lands oppgjør er mulig, ut fra det analyseskjema som er lagt til grunn i bl.a. Huyse & Dhondt i deres studie av Belgia. Oppgaven blir å kode et utvalg av de norske sakene m.h.t. de samme variabler som er lagt til grunn av Huyse & Dhondt og tilsvarende utenlandske undersøkelser.

(7) Hvilke saker ble henlagt ?

Til historien om det norske oppgjøret hører utvilsomt også en analyse, evt. gjennom representativt utvalg, av de mange sakene som ble henlagt, til sammen 40 prosent av samtlige som ble tatt under etterforskning. Hva var politiets og påtalemyndighetens hovedbegrunnelser for å henlegge disse 37.000 sakene? Juridisk dreier det seg om henleggelse "etter bevisets stilling". Det er ikke kjent hva som egentlig dekkes av denne formulering. Hvilke gjerningstyper, gjerningsmenn eller gjerningssituasjoner førte til at rettsapparatet i stilhet la sakene til side? Før dette spørsmålet er belyst, kan oppgjøret egentlig ikke sies å være kartlagt.

B. Rettsoppgjøret i norsk politikk og opinion

Undersøkelsene i dette nivå vil kaste lys over hvilken rolle rettsoppgjøret spilte i gjeninnføringen av det norske demokrati etter 1945.

(8) I partipolitikken.

Flere land, deriblant Frankrike og Belgia, opplevde dannelsen av nye partier i forbindelse med overgangen fra okkupasjon til demokrati. I Norge trådte Kristelig Folkeparti fram i 1945 med mye større vekt enn før 1940, samtidig som Kommunistene vant en oppsiktsvekkende høy oppslutning. I de øvrige partiene skjedde en omfattende utskifting av ledere og valgkandidater. Hvilken rolle spilte rettsoppgjøret i denne politiske omgruppering? Ble det inngått allianser, stilltende eller på andre måter, om å holde noen grupper utenfor, andre grupper innenfor rettslig etterforskning? Og hvordan spilte oppgjøret inn for velgeropplutningen om partiene, fra det første stortingsvalget høsten 1945 til valget i 1949? Særlig vil det

være aktuelt i denne forbindelse å studere forholdet mellom NKP og DNA. Hypotesen vil være at konkurransen med kommunistene drev Arbeiderpartiet til å gå inn for et strengt oppgjør, slik tilfellet var i flere andre land. Kommunistene var motivert av et sterkt kompensasjonsbehov for sin pro-Tyskland-holdning før 22. juni 1941, samtidig som kravet om strenge straffer hadde stor appell i velgermassen. Gjennomføres som hovedfagsprosjekt 2000-01.

(9) I mediebildet.

Rettsoppgjøret 1945-50 utgjorde et vesentlig innslag i etterkrigstidens mediebilde, dels ved deknningen av de mange prosesser som gikk for domstolene, dels gjennom de debatter som ble ført, i første rekke i pressen. Med fokus i enkelte presseorganer - vi tenker da i første rekke på avisene Dagbladet, Arbeiderbladet, Friheten, Vårt Land - vil det kunne gjøres undersøkelser av pressens og derigjennom opinionens holdning til oppgjøret slik den utviklet seg over tid, fra den første fredssommeren til oppgjørets senere faser. Særlig vil det være interessant å studere de enkelte presseorganers holdning i sammenheng med deres stilling under det såkalte avisoppgjøret (Hjeltnes 1990). Gjennomføres som hovedfagsprosjekter 2000-01.

(10) I organisasjoner, sammenslutninger og nabolag.

I tillegg til det rettslige oppgjøret, fant det i Norge som i en rekke andre land sted en mindre formell men like fullt virksom utrensning av kollaboratører og antatt forræderiskydige fra yrkesorganisasjoner, sammenslutninger, borettslag m.m. Folk med antatt unasjonal holdning (attester ble utferdiget av lensmann/politimester) fikk i de første årene i en rekke tilfeller ikke drive næring, ikke tildeles bolig, ikke gå på elgjakt m.m. henhold til sanksjoner av lokal eller funksjonelt avgrenset art. Omfanget av dette "uformelle" oppgjøret, og de former det tok, har aldri vært undersøkt. Hvor ofte forekom yrkesforbud i Norge? Og i hvilken utstrekning ble det uformelle oppgjøret sanksjonert av myndighetene? Det kan også være grunn til å undersøke om sosial utstøting (ostrakisme) i noen tilfeller kan ha virket som de facto straffemekanisme ved at henleggelse har vært begrunnet med at "siktete er allerede straffet verre enn rettsvesenet kunne gjøre".

(11)

De som på ulikt grunnlag ble "rensket ut" av yrkes- og næringsorganisasjoner etter 1945, ble som regel gjeninntatt etter noen år. Hvordan og med hvilken begrunnelse ble slike rehabiliteringer foretatt? Det kan her være aktuelt å sammenlikne gjeninnsettelsen av folk i offentlig stilling (lærere, politifolk, offiserer) med tilfeller fra privat virksomhet (drosjesjåfører, musikere). Det kan også være aktuelt å undersøke bestemte institusjoner, for eksempel NRK, med tanke på hvem som ble "sluppet til" og når, eller bestemte personer, som Knut Hamsun - som på ett vis aldri er blitt rehabilitert. Tilfeller som dette kan være talende for samfunnets vilje til å komme påtaletot med egne avvikere og sin egen fortid. Gjennomføres 2002.

C. Rettsoppgjørets senvirkninger.

Mens oppgjøret pågikk i årene etter 1945 ble det sjelden talt om "senvirkninger". At erfaringene fra den gang forplanter seg gjennom generasjonene, har først ettertiden kunnet konstatere. I dag ser vi at rettsoppgjøret sannsynligvis har hatt større langsiktig betydning enn aktørene forestilte seg. Vi ser også at det store oppgjøret med sin fordeling av skyld og skyldfrihet, med sine definisjoner av rett og urett, og av hva som skulle gjelde som historiske kjensgjerninger om okkupasjonstiden 1940-45, kan ha hatt betydning ikke bare for gjenetableringen av det norske demokrati i 1945, men for samfunnssyn og maktforhold gjennom hele etterkrigstiden. Å tematisere de ulike aspektene av det vi i dag forstår som ettervirkningene blir en viktig side ved prosjektet, som må tas opp til nøye drøfting med en større krets av referansepersoner. Som et utgangspunkt vil vi skissere disse delprosjektene:

(12) Rettsoppgjøret i skolebøkene.

Norske skolebøker etter krigen har alle måttet formulere beskrivelser og forklaringer av oppgjøret, med begrunnelser for skyld og ansvar og med konklusjoner som peker både bakover og fremover. En undersøkelse av skolebøkene innhold på dette området, spesielt med henblikk på endringer i tidsrommet fra 1945 til i dag, vil kunne gi fruktbart innsyn i rettsoppgjørets plass i norsk historieforståelse. Kontakt vil bli tatt med professor Torill Steinfeld ved *Institutt for nordistikk og litteraturvitenskap* UiO for et felles prosjekt.

(13) Rettsoppgjøret i norsk etterkrigsfiksjon: filmer og romaner om oppgjøret og dets følger.

Litteraturvitenskapen har beskjeftiget seg forholdsvis inngående med emnet krigen og nazismen i norsk litteratur (Birkeland et al 1995). Mindre kjent er hvordan selve etterkrigsoppgjøret har vært tatt til litterær behandling, og linjene i synet på oppgjøret over tid. I denne sammenheng er også filmen interessant. Mye kan tyde på at filmfortellingene om krigen og oppgjøret, som er svært omfattende rett etter krigen, i de senere år har tatt et nytt oppsving, og dessuten rettet seg inn mot senvirkningene som et særlig fenomen (Diesen og Moren 1993). I et hvert tilfelle vil en nærmere undersøkelse av fiksjonsfortellingene om oppgjøret kunne gi fruktbare innsyn i rettsoppgjørets plass i norsk historisk bevissthet og forestillingsverden i bredere forstand enn studiet av skolebøkene. Gjennomføres som hovedfagsprosjekt 2000-02.

(14) Rettsoppgjørets betydning for norsk selvforståelse.

I tilknytning til Jürgen Habermas' distinksjon mellom prosedurale kontra substansielle verdier som grunnleggende for et samfunns forståelse av seg selv, vil vi undersøke virkningene av rettsoppgjøret for det norske samfunns verdioppfatning i stort. Utgangspunktet her er det meget sterke fokus på juridiske verdier og rettslige standarder som oppgjøret innebar - med undersøkelse av nesten 100.000 saker, og rettslig oppfølging av halvparten av dem, i løpet av et tidsrom definert som en særdeles betydningsfull gjenreisningstid for landet. Hypotesen er at dette oppgjøret samtidig medførte en sterk reduksjon i betydningen av "nasjonale" verdier og hensyn, representert i arven fra 1905 og tradisjonene fra mellomkrigstiden, som pr. 1945 befant seg sørgelig kompromittert av nazismen. Hvis hypotesen sannsynliggjøres, kan vi si at det foregikk et verdimeessig hamskifte i Norge etter krigen, der substansielle "nasjonale" verdier vekk plass for "demokratiske" og prosedurale verdier. Implikasjonene av dette verdiskiftet har hittil ikke vært undersøkt, men må antas å ha vært betydelig - ikke bare for norsk idé- og tankeliv, men for grunnleggende politiske normer i etterkrigssamfunnet. Spørsmålet om "nasjonale" verdiers gjenkomst i idrett og populærkultur i de senere år, som ofte reises (Klausen 1996), kan også være aktuelt å undersøke i denne forbindelse. Gjennomføres som sluttprosjekt 2003.

(15) Rettsoppgjøret og de uskyldig dømte: NS-barn og tysker- eller krigsbarn.

Spørsmålet om oppgjørets senvirkninger har i det siste særlig dreid seg om barna av straffedømte, spesielt av dømte NS-medlemmer, samt barn av norsk mor/tysk far som også uten at det forelå rettsforfølging, har måttet lide under foreldres stigmatisering. Et prosjekt om de langsiktige virkninger for disse barna blir p.t. gjennomført som doktorgradsprosjekt av høgskolelektor Baard Borge, Høgskolen i Harstad, under veiledning av Stein Ugelvik Larsen. Et forprosjekt spesielt om krigsbarna er nylig utført av Norges Forskningsråd for Sosial- og helsedepartementet, og vil avsluttes i løpet av 1999 (rapport ved Baard Borge og Lars Borgersrud). Dette vil kunne gi oppslag til ytterligere delprosjekt som vi vil søke forbindelse med.

(16) Rettsoppgjøret i norsk erindring.

Rettsoppgjøret er gått inn i den kollektive erindring som en aktiv felleserfaring i det norske samfunnet. Hva er strukturen av denne erfaring, slik den videreføres i "fortellingen" om Norge for nye nordmenn? I hvilken forstand kan vi si at den er tilstedeværende i samfunnets nåværende selvforståelse? Fra Danmark foreligger en serie undersøkelser av hvordan den kollektive erindring forholder seg til konkret historisk erfaring om årene 1940-45 (Bryld og Warring 1998). Også i en rekke andre land ser man en økt interesse for Den andre verdenskrig som "popular memory" (Eriksen 1995). Med i bildet hører også en uttalt frykt for at erindringene skal forsvinne i glemsel (Fure 1997). En videreføring av disse problemstillingene vil kunne ta utgangspunkt i det intervjumaterialet som ble samlet inn av Stein Ugelvik Larsen i 1972 og 1981, og som nå bør følges opp med ny datainnhenting. En analyse av rettsoppgjøret som kollektiv erindring vil inngå i avslutningen av det større prosjektet og vil bli utført 2002 i samarbeid med professor Anne Eriksen ved avdeling for folkloristikk ved *Institutt for Kulturstudier*, UiO.

IV. Publisering og formidling

Prosjektets resultater vil bli publisert i følgende former:

- som hovedoppgaver, monografier og artikler av faglig art, offentliggjort under hver enkelt prosjektmedarbeiders navn og identifisert som publikasjon fra prosjektet Rettsoppgjøret i Norge etter 1945
- som samlebind under styringsgruppens redaksjon. Det tas sikte på i alt to antologier der prosjektets funn og resultater vil bli samlet og gitt en syntetiserende fremstilling
- som populære artikler i pressen, foredrag, underlagsmateriale for utstillinger og andre ikke-skriftlige formidlingsformer.

V. Organisasjon og fremdrift

Prosjektet blir ledet av en styringsgruppe på fire: Hans Fredrik Dahl, Institutt for medier og kommunikasjon, Universitetet i Oslo, Jon Elster, Department of Political Science ved Columbia University, New York, Stein Ugelvik Larsen, Institutt for sammenlignende politikk ved Universitetet i Bergen, og Øystein Sørensen, Historisk institutt, Universitetet i Oslo. Styringsgruppen står ansvarlig for å rekruttere og veilede prosjektmedarbeidere på hovedfagsnivå, samt deltakere på doktorgradnivå og enkelte medarbeidere/assistenter utover dette.

Ved siden av styringsgruppen har prosjektet etablert en referansegruppe bestående av følgende:

- Baard Borge, høgskolelektor, Høgskolen i Harstad
- Tor Breivik, førstearkivar, Riksarkivet
- Kirsti Coward, høyesterettsdommer, Oslo
- Fredrik Engelstad, professor, Institutt for samfunnsforskning, Oslo
- Anne Eriksen, professor, Institutt for kulturstudier, avd. For folkloristikk, UiO
- Bernt Hagtvet, professor, Inst. for statsvitenskap UiO
- Aanund Hylland, professor, Institutt for sosialøkonomi, UiO

- Anne-Hilde Nagel, førsteamanuensis, Historisk Institutt og Rettsvitenskapelig seksjon, UiB
- May-Brith Ohman Nielsen, førsteamanuensis, Høgskolen i Agder
- Erling Sandmo, forsker, Institutt for samfunnsforskning, Oslo

Prosjektmedarbeidere vil dels være styringsgruppens egne medlemmer, dels hovedfagsstudenter rekruttert fra de respektive institusjoner, samt et mindre antall doktorander som vil søke stipendmidler på vanlig måte etter å ha fått forprosjektmidler fra prosjektet. Prosjektet vil ledes fra Institutt for medier og kommunikasjon UiO og arbeidsplass/fasiliteter stilles til rådighet ved Institutt for samfunnsforskning, Oslo.

Styringsgruppe, referansegruppe og samtlige prosjekttilknyttede vil avholde fellesseminar to ganger om året. I prosjektets siste år vil det organiseres to konferanser: en i Oslo for å legge fram og diskutere resultatene fra de norske prosjektene, og en i New York med internasjonal deltakelse der prosjektets komparative perspektiver vil stå i sentrum.

VI. Finansiering

Hovedressursen utgjøres av den forskning- og veiledningstid styringsgruppens medlemmer ut fra sine universitetsstillinger legger ned i prosjektet. I tillegg har Norges forskningsråd for 1998 bevilget 25.000 til forprosjektering, og for 1999 kr. 100.000 til generell drift samt kr. 214.000 til gjennomføring av delprosjekt (6). I årene fremover må prosjektet for å kunne videreføres, tilføres midler til anslagsvis 10 hovedfagstipend og 1-2 doktorstipend, i tillegg til frikjøp av forskere, samt kr. 150.000 til årlig drift. Disse kostnader forutsettes i hovedsak dekke gjennom tildelinger fra Norges Forskningsråd, hvor mer detaljerte søknader for 2000 og de videre år vil bli levert fortløpende. I tillegg er det sendt søknad til Justisdepartementet om finansiering av 1 doktorstipend. Søknaden er p.t. til behandling. Forutsatt at Sosial- og helsedepartementets krigsbarnprosjekt videreføres, vil midler derfra bli søkt fra og med 2000. Andre kilder som vil bli søkt med sikte på finansiering av enkelte delprosjekter, er Institusjonen Fritt Ord og Eugen Nilsens Fond.

VII. Referanser

Johs Andenæs, Det vanskelige oppgjøret. Rettsoppgjøret etter okkupasjonen. Oslo: Tanum-Norli 1979, 1998.- Et liv blant paragrafer. Oslo: Gyldendal 1987.

Bjarte Birkeland et al., red, Nazismen og norsk litteratur. Oslo: Universitetsforlaget 1995 (1.utg. 1975).

Claus Bryld og Anette Warring, Besættelsestiden som kollektiv erindring. Roskilde: RUC 1998.

Hans Fredrik Dahl, "Dødsstraffen i Norge", i H. Takala & H.Tham, krig og moral. Kriminalitet og kontroll i Norden under andre verdenskrig. Oslo: Universitetsforlaget 1987.

Jan Anders Diesen og Gudmund Moren, red., Fascisme - fil- propaganda. ODH Skriftserie nr.93. Lillehammer 1993.

Jon Elster, Local Justice. New York: Russell Sage 1992

-- Political Psychology. Cambridge University Press 1993.

-- Coming to Terms with the Past. A Framework for the Study of Justice in the Transition to Democracy. Archives Européennes de Sociologie 39 (1998) 7-48.

Anne Eriksen, Det var noe annet under krigen. 2.verdenskrig i norsk kollektivtradisjon. Oslo: Pax forlag 1995.

Kjell Fjørtoft, Oppgjøret som ikke tok slutt. Oslo: Gyldendal 1997.

Arvid Frihagen, notat om Riksarkivet og forvaltningsloven 1995.

Odd-Bjørn Fure, Kampen mot glemselen. Kunnskapsvakuum i mediesamfunnet. Oslo: Universitetsforlaget 1997.

-- "Krigen: Konsensus og fortielse". Kronikk i Dagbladet 8.05.1998

Luc Huyse & S. Dhont, *La Répression des Collaborateurs*. Bruxelles: CRISP 1993.

Gerhard Hirschfeldt, *Nazi Rule and Dutch Collaboration*. Oxford: Berg 1988.

Guri Hjeltnes, *Avisoppgjøret etter 1945*. Oslo: Aschehoug 1990.

Justis- og politidepartementet, *Om landssvikoppgjøret*. Innstilling fra et utvalg nedsatt for å skaffe tilveie materiale til en innberetning fra Justisdepartementet til Stortinget. Gjøvik: Mariendals Boktrykker i 1962.

N.J. Kritz, Ed, *Transitional Justice*. Vols. I-III. Washington, D.C.: United States Institute of Peace Press 1995.

Even Lange, *Samling om felles mål 1935-70*. Aschehougs Norgeshistorie bind 11. Oslo: Aschehoug 1998.

Stein Ugelvik Larsen, *Die Ausschaltung der Quislinge in Norwegen*. I K-D Henke & H. Woller, Eds, *Politische Säuberung in Europa. Die Abrechnung mit Faschismus und Kollaboration nach dem Zweiten Weltkrieg*. Munchen: Deutscher Taschenbuch Verlag 1991.

-- Ed., *Modern Europe after Fascism 1943-1980s*. I-II. Social Science Monographs, Boulder 1998.

T. C. Loening, *The Reconciliation Agreement of 403/402 in Athens*. Stuttgart: Franz Steiner Verlag 1987.

H. Lottman, *L'épuration*. Paris: Fayard 1986.

Henry L. Mason, *The Purge of the Dutch Quislings. Emergency Justice in the Netherlands*. Haag: Martinus Nijhoff 1952.

NOU 1997: 22. *Inndragning av jødisk eiendom i Norge under 2. verdenskrig*.

Henry Rousso, *Le syndrome de Vichy de 1944 à nos jours*. Paris: Le Seuil 1990.

Øystein Sørensen, *Etterord*, i Andenæs 1998.

Ditleff Tamm, *Retsoppgjøret etter Besættelsen*. København: Jurist- og økonomiforbundets Forlag 1984.

**Tabell 3: Motstandere av dødsstraff i Stortinget
1902/1945-1948**

Parti	1902		1945		1946		1948	
	Ot	Lt	Ot	Lt	Ot	Lt	Ot	Lt
AD	2	0	-	-	-	-	-	-
AP	-	-	0	0	2	0	8	-
BP	-	-	0	1	1	0	8	-
DMV	3	0	-	-	-	-	-	-
H	10	2	1	0	2	0	10	-
KrF	-	-	0	0	3	1	6	-
NKP	-	-	0	0	0	0	0	-
SaP	-	-	1	0	-	-	-	-
V	39	24	1	1	2	2	11	-
UP	3	0	1	0	-	-	-	-
Totalt	57	26	4	2	10	3	43	

**Tabell 4: Representanter med forfall i Stortinget
1902/1945-1948**

Parti	1902		1945		1946		1948	
	Ot	Lt	Ot	Lt	Ot	Lt	Ot	Lt
AD	0	0	-	-	-	-	-	-
AP	-	-	1	0	4	1	3	-
BP	-	-	2	0	1	1	0	-
DMV	0	0	-	-	-	-	-	-
H	0	1	0	0	2	0	2	-
KrF	-	-	0	0	0	0	0	-
NKP	-	-	0	0	0	0	0	-
SaP	-	-	0	0	0	0	0	-
V	0	2	0	0	1	0	1	-
UP	0	0	0	0	-	-	-	-
Totalt	0	3	3	0	8	2	6	

Å overkomme fortiden: Rettsoppgjøret i Norge etter 1945

Stortinget og dødsstraffen 1945-1948

av

Lars-Erik Vaale

Adresse

Sogn Studentby,
rom 4118,
Sognsveien 85
N-0858 Oslo

E-mail

l.e.vaale@hi-stud.uio.no

Telefon

22 18 85 16

Forskningsrapport til referansegruppen 7. 12. 2000

1. Introduksjon

A. Problemstilling, avgrensning og struktur

Jeg skal i min hovedoppgave analysere dødsstraffens rolle i det norske rettsoppgjøret etter den tyske okkupasjon 1940-1945. Det sentrale spørsmål jeg søker å finne svar på er hvorvidt anvendelsen av dødsstraffen under rettsoppgjøret i perioden 1945-1948 innebar et brudd med rettsutviklingen i Norge? Oppgaven er avgrenset til debattene i Stortinget i denne perioden.

Diskusjonen i Stortinget omkring dødsstraff og dødsstraffens rolle i rettsoppgjøret undersøkes ved å sette debattene om dødsstraff under rettsoppgjøret i forhold til tidligere debatter om dette i Norge (jfr. 1902), men også i forhold til samtidige debatter om dette i hhv. Danmark og Nederland. Jeg har ut fra dette valgt å strukturere oppgaven omkring tre hovedområder:

1. Oversikt over lovgrunnlaget for anvendelse av dødsstraff, omfanget av dødsdommer under rettsoppgjøret, sammenlignet med Danmark og Nederland i perioden 1945-1950
2. Argumentasjonsanalyse med fokus på forskjeller og likheter i argumentasjon omkring dødsstraff *innen* og *mellom* ulike partier i Norge 1902 og 1945-1948, og gjennomgang av voteringene i forbindelse med disse debattene
3. En gjennomgang av noen dødsstraffsaker¹ i det norske rettsoppgjøret med henblikk på skjerpende eller formildende omstendigheter

Grunnene til at jeg har valgt Danmark og Nederland som sammenligningsgrunnlag er at de hadde omtrent samme type rettstradisjon fra før okkupasjonen og at de hadde omtrent samme type erfaringer fra denne, jfr. tortur og samfunnsmessig ensretting, selv om man også fant betydelige forskjeller i dette henseende.

¹ Dette gjelder i denne sammenheng dødsdommer over utenlandske torturister. Hovedgrunnen til dette er at disse sakene er av en relativt ensartet, og ikke for omfattende karakter, slik at de bør være greie å sammenligne både i et synkront og et diakront perspektiv. Imidlertid må dette avklares i forhold til Berit Nøklebys undersøkelser vedrørende de utenlandske krigsforbryterne.

B. Kildegrunnlag for hovedoppgaven

Primærkilder

Oppgaven bygger i hovedsak på offentlige dokumenter, og da spesielt Stortingsforhandlingene. I den sammenheng har jeg på det nåværende tidspunkt gjennomgått alle debatter om dødsstraff i 1902 og perioden 1945-1948. Dette innebærer ca. 900 sider primærkilder. I tilknytning til dette har jeg utformet kapittelutkast vedrørende samtlige debatter.

I tillegg har jeg undersøkt dødsstraffsaker i offentlige rettslige kilder som f. eks. Norsk Retstidende og Riksadvokatens Meddelelsesblad, og laget en taksonomisk oversikt over disse i forhold til bestemte variabler. Man finner imidlertid ikke alle dødsdomsakene inntatt i de offentlige, rettslige samlingene, for der finnes i alt 38 av totalt 45 saker.² Alle navnene har jeg imidlertid fått oversikt over, da disse er inntatt i Stortingsforhandlingene, i forbindelse med gjennomgangen av regjeringsprotokollene og benådningssøknader.

Sekundærkilder

Sentralt blant disse står innstillingen Om landssvikoppgjøret (1962). Dette er en bredt anlagt faktaoversikt over rettsoppgjøret, og en uvurderlig sekundærkilde til kunnskap om det. Vedrørende dødsstraffdebattene i Stortinget er den referende, og i liten grad vurderende. Temaet har blitt behandlet av Johs. Andenæs i hans bok Det vanskelige oppgjøret (1979, 1998). Med den boken forlates den mer refererende fremstillingen av rettsoppgjøret, til fordel for en mer vurderende fremstilling, selv om undertegnede synes Andenæs er forbilledlig balansert i behandlingen av spørsmålet om dødsstraff. En god gjennomgang av temaet finnes også i Hans Fredrik Dahls artikkel Dødsstraffen i Norge (1987). Denne går næyere og mer analytisk inn på debatten om dødsstraffen i Stortinget, men selvsagt ikke i den grad det kan gjøres i en hovedoppgave.

I den komparative delen vil jeg gjøre særlig bruk av Ditlev Tamms dr. avhandling Retsoppgøret efter Besættelsen (1984) om rettsoppgjøret i Danmark, Henry L. Masons bok Purge of the Dutch Quislings (1952) og Gerhard Hirschfelds bok Nazi Rule and Dutch Collaboration (1988) om rettsoppgjøret i Nederland. I tillegg har jeg funnet bidragene om rettsoppgjørene i Norge, Danmark og Nederland i

² Dette antallet innebærer endelige dødsdommer som har blitt vedtatt både i lagmannsretten og Høyesterett, eller skjerping av fengselsstraffer til dødsdom.

monografien *Modern Europe after Fascism. 1943-1980s* (1998) opplysende og nyttige. Det kunne også ha vært interessant å se på noen primærkilder i forbindelse med dødsstraffen i disse landene, og da spesielt Danmark, men det fordrer reisestøtte fra enten Historisk Institutt eller Forskningsrådet, eller for den saks skyld begge.

2. Om emnet: En oversikt

A. Anvendelsen av dødsstraff i rettsoppgjøret 1945-1948

Adgangen til å anvende dødsstraff overfor forræderi og spesielt legemskrenkelser var under krigen blitt utvidet i forhold til den borgerlige og militære straffelovgivning. Dette skjedde i form av provisoriske anordninger gitt av eksilregjeringen i London 1941-1945, og ved mer formelle lovvedtak fra 1945 av. Hvilket omfang skulle anvendelse av dødsstraff få i rettsoppgjøret ?

I oktober 1946 opplyste justisminister Johan Cappelen at påtalemyndigheten hadde lagt ned påstand om dødsstraff i 60 tilfeller, og at de ville gjøre det for ytterligere 148 personer.³ Totalt sett var det altså snakk om å nedlegge påstand om dødsstraff i 208 saker. Dette ble innskrenket til å omfatte 135 saker i januar 1948.⁴ Sluttresultatet ble 45 endelige dødsdommer, hvorav 37 ble fullbyrdet.⁵ 27 av disse var norske landssvikere, mens 10 var utenlandske krigsforbrytere.⁶ Hva slags forbrytelser var det snakk om ?

Kun 3 personer ble dømt til døden og henrettet for politiske forbrytelser (høy- og landsforræderi), og det var foruten Vidkun Quisling, to av hans kommissariske statsråder, Albert Viljam Hagelin og Ragnar Skancke. De resterende 34 hadde gjort seg skyldig i grov tortur eller drap. 10 av disse var medlemmer av *Sonderabteilung Lola*, eller *Rinnan-banden* som den gjerne betegnes, 7 tilhørte det norske *Statspolitiet*, 17 hadde direkte tilknytning til det tyske *Sikkerhetspolitiet*. Av de 8 resterende begikk 1 utenlandsk krigsforbryter selvmord, 1 norsk landssviker døde før

³ Se vedlegg til Ot. prp. nr. 141 (1945-1946), og Dahl, Hans Fredrik: *Dødsstraffen i Norge*, i Takala, Hannu og Henrik Tham 1987: *Krig og Moral*, Oslo: Universitetsforlaget: 200.

⁴ Se St. prp. nr. 1 (1948): 5.

⁵ En oversikt over det totale antall dødsdommer avsagt i rettsoppgjøret, vil jeg først ha etter å ha hatt kontakt med *Landssvikarkivet* (RA). Jeg har levert søknad om innsyn i noen dødsdomsaker og regjeringsprotokollene vedrørende dødsstraff.

⁶ I innstillingen *Om landssvikoppgjøret* 1962, Gjøvik: Mariendal: 110 opereres det hhv. med tallene 25 og 12, hvilket også er tilfellet i jussprofessor Johs Andenæs' bok *Det vanskelige oppgjøret*, 1998, Tanum-Norli: Oslo. *Riksarkivet* opererer med 26 og 11, mens undertegnede anvender tallene 27 og 10. Grunnen til denne forskjell er at noen av de dødsdømte hadde fått norsk statsborgerskap, og derfor ble dømt som norske landssvikere og ikke som utenlandske krigsforbrytere.

fullbyrdelsen kunne finnes sted og 6 personer ble benådet. 4 av disse var norske landssvikere, 2 utenlandske krigsforbrytere. Alle disse ble senere idømt tvangsarbeid på livstid eller livstids fengselsstraff.

Fullbyrdelsene av dødsdommene nådde en topp i 1947, da 18 ble henrettet. I de foregående to årene var 12 personer blitt henrettet. Gerhardsen-regjeringen begynte å benåde dødsdømte i 1947, og i 1948 ble de siste 7 personer henrettet i det norske rettsoppgjøret. Den første som ble henrettet var Reidar Haaland, betjent i *Statspolitiet* i 1945, den siste var kirke- og undervisningsminister i Quisling-regjeringen, Ragnar Skancke i 1948. De siste dødsdømte personer som ble benådet, slapp ut av fengslet i 1953.

B. Stortingets holdning til dødsstraff 1945-1948

En generell oversikt

Spørsmålet om dødsstraff ble satt under votering tre ganger i løpet av perioden 1945-1948. Disse voteringene viste en stigende motstand mot den. I juni-juli 1945 stemte 140 representanter for anvendelse av dødsstraff i rettsoppgjøret, mens bare 6 representanter stemte mot. Denne sterke tilslutningen holdt seg også i desember 1946, da 111 representanter stemte for dens fortsatte anvendelse i rettsoppgjøret, mens 13 representanter stemte mot. En dyptgående holdningsendring til dødsstraffen må ha funnet sted i perioden fra juni-juli 1945 til juni 1948, da den siste voteringen over dødsstraff fant sted i stortinget, eller i dette tilfellet kun odelstinget. Der stemte 62 representanter for dødsstraffens fortsatte bibeholdelse og anvendelse i rettsoppgjøret, mens motstanderne på dette tidspunkt talte 43 representanter.

Debatten om dødsstraff i juni-juli 1945

Stortinget vedtok i juni-juli 1945 å gjeninnføre dødsstraffen i forbindelse med rettsoppgjøret med norske landssvikere og utenlandske krigsforbrytere. Gerhardsen-regjeringen begrunnet sin innstilling til dødsstraffens gjeninnføring med at

"i de mest graverende tilfelle vil den skyldige nemlig på en sådan måte ha satt seg utenfor de forpliktelser som påhviler en borger av en rettstat at det for alle vil være naturlig at dødsstraff kan idømmes".

Dette sto i samsvar med "en alminnelig og alvorlig rettsfølelse i vårt land", som man måtte være "overordentlig varsom med å krenke, for det kan lede til de alvorligste konsekvenser"⁷. En enstemmig justiskomiteé gikk inn for departementets forslag om å gjeninnføre dødsstraffen. Den mente dødsstraff var nødvendig for "å verge vitale samfunnmessige hensyn".⁸ Offisielt het det at man måtte være forsiktig med å krenke "folkets rettsfølelse", men underliggende dette synes å være frykten for lynsjustis og selvtekt, dersom man ikke anvendte dødsstraff i rettsoppgjøret. Hensynet til "folkets rettsfølelse" var også det mest fremtredende argument for dødsstraff blant stortingsrepresentantene, uavhengig av partitilknytning. Motstanderne var også en uensartet gruppe, med representanter både fra Høyre og Venstre, samt Samfundspartiet og én representant uten partitilknytning. For disse gikk argumentasjonen enten ut på at livet var ukrenkelig eller at dødsstraffen manglet avskrekkende virkninger, og at man måtte søke å forbedre en forbryter i stedet for å henrette ham.

Debatten om dødsstraff i desember 1946

I desember 1946 var oppslutningen om fortsatt anvendelse av dødsstraff stor, og 111 representanter stemte for midlertidig lov om bruk av dødsstraff samt en lov om dødsstraff for utenlandske krigsforbrytere, mens bare 10 stemte mot. Dette året var imidlertid hele 16 representanter borte uten forfall. Jeg har undersøkt disse representantenes voteringer i 1948, og det er kun et svakt sammenfall mellom dem som var borte fra voteringene og dem som stemte for opphevelse av dødsstraff i 1948. Det kan imidlertid tjene som en indikasjon på at den nærmest unisone oppslutningen om anvendelse av dødsstraff i rettsoppgjøret var begynt å sprekke.

Justisdepartementet antok at den alminnelige reaksjon mot dødsstraffen ville øke ettersom krigen og dens hendelser kom mer på avstand, og fremhevet derfor to sentrale begrensninger i anvendelse av dødsstraff. Dødsstraff skulle bare anvendes i det pågående rettsoppgjør, og bare overfor handlinger begått under krigen. Grunnen til dette var at det "en sterk og utbredt uvilje mot dødsstraff her i landet".⁹ Allikevel hevdet det at et flertall av folket var enig i at anvendelse av dødsstraff "under den nåværende situasjon er berettiget overfor krigsforbryterne og de grove landssvikere".

⁷ Innst. O. nr. 4. (1945): 6; Ot. tid. (1945): 21.

⁸ Innst. O. nr. 4. (1945): 8.

⁹ Ot. prp. nr. 141 (1945-1946): 5.

¹⁰ De to begrensningene skulle altså bidra til å gjøre det mer legitimt overfor det norske folk å anvende dødsstraff på dette tidspunktet i det norske rettsoppgjøret. Denne gangen var det dissens innen justiskomiteen om spørsmålet, der et mindretall av prinsipielle grunner var mot fortsatt opprettholdelse av dødsstraff.

I Stortinget hadde motstanden økt noe, men ikke betydelig. De 13 motstanderne fordelte seg jevnt over ulike partier, og fremst i denne sammenheng var Gabriel Moseid (B). Representantene for Norges Kommunistiske Parti var imidlertid markante tilhengere av dødsstraff, og da som regel ut fra en argumentasjon om rettferdighet. Dette gjelder dessuten representanten Sverre Løberg, fra Arbeiderpartiet, som ved flere anledninger sa han konsekvent ville stemme mot endringer av lovbestemmelsene vedrørende anvendelse av dødsstraff under rettsoppgjøret.

Debatten om dødsstraff i juni 1947

Et ytterligere tegn på en mer skeptisk innstilling til dødsstraffen fikk man i 1947, i forbindelse med et forslag om endring av Høyesteretts sammensetning ved behandling av dødsdomssaker. Bakgrunnen for dette var at Høyesterett hadde avsagt to dødsdommer med et flertall på 3 av 5 dommere for dødsstraff. Dette ble av regjeringen sett på som et for spinkelt grunnlag å idømme dødsdommer på, og den hevdet det var en fare for at folkets rettsfølelse ville krenkes av dette.

I Stortinget gikk argumentasjonen langs to hovedlinjer. For det første en linje hvor det sentrale var at en endring av lovreglene på dette tidspunkt kunne bidra til å forlenge rettsoppgjøret unødvendig og dessuten så tvil om de tidligere avsagte dødsdommene hadde vært riktige. I denne sammenheng var enhet og konsekvens det mest sentrale. For det andre en linje der det av hensyn til "folkets rettsfølelse" var viktig å få et mest mulig kvalifisert flertall for dødsdommene. Til slutt ble et forslag om å sette Høyesterett med 9 medlemmer i behandlingen av dødsdommer, med et kvalifisert flertall på 6 dommere for at en dødsdom skulle bli endelig.

¹⁰ Ot. prp. nr. 141 (1945-1946): 5.

Debatten om dødsstraffen i januar 1948

Benådningsinstituttet ble som nevnt tatt i bruk i 1947, da tre dødsdømte ble benådet. Dette gikk ikke upåaktet hen i Stortinget. Regjeringen måtte svare for sin benådningspraksis 27. januar 1948, da representanten Sverre Løberg (A) startet en lang interpellasjonsdebatt i Stortinget. Løberg mente den siste benådningen og regjeringens begrunnelse for den hadde avfødt sterke reaksjoner i det norske samfunn. Regjeringen hadde i denne sammenheng henvist til at folkets innstilling til dødsstraff hadde endret seg, og at man måtte respektere denne. Løberg ville i tillegg vite hvilken linje regjeringen ville legge seg på i behandlingen av nådesøknader i fremtiden.

* Justisminister O. C. Gundersen (A) avviste at det skulle ha foregått en endring i den norske befolknings syn på dødsstraff, som talte for dens avskaffelse. Det hadde i hvertfall ikke skjedd en endring i synet på landssvikforbrytelsenes straffverdighet, påsto han. Det var ikke slik at avgjørelsen i én enkelt sak skulle skape presedens i forhold til benådningsmuligheten generelt i det norske rettsoppgjøret. Man kunne altså ikke vente et skred av benådnings etter denne siste benådningen. Videre poengterte justisministeren at benådning i seg selv ikke var et ukjent fenomen i europeisk sammenheng, og indirekte at benådnings i forbindelse med rettsoppgjøret ikke ville torpedere gjenreisningen av rettsstaten og det norske folks rettferdighetsfølelse. Han ville derfor ikke uttale seg om regjeringen kom til å følge en bestemt linje i forhold til benådnings av landssvikere i fortsettelsen av rettsoppgjøret.

Tilhengerne av dødsstraff i Stortinget argumenterte hovedsaklig i tråd med departementets syn, mens motstanderne var opptatt av å fokusere på dødsstraffens uheldige virkninger, og da spesielt at den hadde en "brutaliserende" innvirkning på samfunnet. Staten ville ved å anvende dødsstraff svekke den respekt for livet som straffetrusselen skal egentlig var ment å innskjerpe, i følge disse. Man fant i denne sammenheng klare utsagn fra representanter som hadde skiftet standpunkt i løpet av disse 3 årene. Et eksempel i så måte er Claudia Olsen som trodde at hun "i likhet med mange andre har fått en dypere, og jeg tror også en riktigere, erkjennelse av problemet".¹¹ Bl. a. innebar denne at ventetiden mellom dødsdom og eksekvering var å regne som en tilleggsstraff, at anvendelse av dødsstraff ikke hadde noen

¹¹ St. tid. (1948): 66.

*Erik Solom (Erik Blodoks): "Hardt men vise gjord"
til meg Bjørn Ø.*

generalpreventiv funksjon og at dødsstraffen var uopprettelig. Denne "dypere erkjennelse" var det stadig flere som kom frem mot juni 1948, og den siste store debatten om dødsstraffen i Stortinget.

Debatten om dødsstraff i juni 1948

26. februar 1948 fremmet representantene Gabriel Moseid (B) og Haldor Haldorsen (V) forslag til "lov om at visse straffebod held opp å gjelda". Det var kort sagt et forslag om å opphøve dødsstraffen. Som et svar på dette utarbeidet justisdepartementet en melding om revisjon av den midlertidige lovgivning om dødsstraff. Denne ble debattert i juni 1948. Departementet fremhevet at en vesentlig del av den norske befolkning var opptatt av spørsmålet om dødsstraff, og at det var sentralt at den linjen staten fulgte i behandlingen av slike saker måtte stemme overens med Stortingets og folkets vilje. Justisdepartementet fremmet et forslag for odelstinget om opphevelse av dødsstraff, noe et flertall innen justiskomiteen også gikk inn for. Under voteringen i juni 1948 viste det seg at motstanden mot dødsstraff hadde økt betydelig i 1945, i det 43 representanter stemte for avskaffelse av dødsstraff, mens 62 stemte mot. Dødsstraffen ble derfor bibeholdt for rettsoppgjørets varighet, men den siste dødsdommen ble altså fullbyrdet et par måneder etter dette. Bestemmelsene om dødsstraff i forbindelse med rettsoppgjøret ble så opphevet i 1950, i forbindelse med *beredskapsloven*.

C. Dødsstraffens avskaffelse ?

Debatten om dødsstraff i desember 1950

Dødsstraffen i *den militære straffelov* ble ikke avskaffet i 1948, og den ble innarbeidet i den såkalte *beredskapslovgivningen* i 1950, med henblikk på en eventuell fremtidig krigssituasjon. Siktemålet med denne var at den skulle virke generalpreventivt og forhindre krigsforræderi i fremtiden. Den var altså fremoverskuende, i motsetning til bestemmelsene om dødsstraff anvendt under rettsoppgjøret, som var tilbakeskuende. Disse var ment som en reaksjon på forbrytelser som allerede var begått. Bestemmelsene om dødsstraff i den borgerlige straffelovgivning ble som nevnt opphevet i beredskapslovene. Beredskapslovgivningen må ses i sammenheng med at Norge gikk inn i et vestlig militært samarbeid i etterkrigstiden, i form av et NATO-medlemsskap i 1949. Dette hadde ikke minst med erfaringene fra 9. april 1940, den kommunistiske maktovertagelsen i Tsjekkoslovakia i februar 1948 å gjøre.

Med utbruddet av Korea-krigen i 1950, åpnet for alvor muligheten seg for at Norge igjen kunne bli trukket med i en krig.

Debatten om dødsstraff i juni 1979

I den militære straffelov ble alle bestemmelser om dødsstraff tatt ut i 1979, men fordi Grunnloven mangler bestemmelser vedrørende dødsstraff var det fortsatt mulig å gjeninnføre den igjen dersom dette ble aktuelt. Regjeringen Nordli hadde ikke på forhånd foretatt noen utførlig utredning av spørsmålet, og det var heller ikke blitt underkastet noen offentlig debatt. Det var imidlertid slik at saken skulle til høring, men regjeringen uttalte at dens standpunkt sto fast. Dette ble begrunnet med at dette gjaldt en prinsippsak hvor det ikke var nødvendig med noen utredning.¹²

Forslaget om opphevelse av dødsstraff i krig gikk ut til høring, og høringsinstansene gikk i overveldende grad mot forslaget. Disse innebefattet militære myndigheter, politiet, påtalemyndigheten og Straffelovrådet, som alle advarte mot forslaget. Regjeringen hadde imidlertid bundet seg på forhånd, og Ot. prp. nr. 45 om oppheving av dødsstraffen i den militære straffelov m.m. ble fremsatt 23. mars 1979. Hvilken begrunnelse hadde regjeringen for denne avskaffelsen? For det første at dødsstraff var en inhuman straffereaksjon. For det andre at en fullstendig opphevelse av dødsstraffen i Norge ville kunne bidra til å styrke det internasjonale arbeidet mot denne straffeform. For det tredje fremhevet regjeringen at de øvrige nordiske land hadde avskaffet den sammen med Vest-Tyskland, Østerrike og Portugal. Loven ble vedtatt med 85 mot 49 stemmer.¹³ Man hadde imidlertid fortsatt muligheten til å innføre dødsstraff ved en eventuell ny krigssituasjon ved anvendelse av beredskapslovens nødsfullmakter.

¹² Se her Ot. prp. nr. 45 (1978-1979): 1-69 og Andenæs, Johs.: *Det vanskelige oppgjøret*, Tanum-Norli,

Oslo 1998: 207. I følge Andenæs kom justisminister Valle med denne uttalelsen i *Aftenposten* 12. desember 1977.

¹³ Se Ot. tid. (1978-1979): 566-633, Lt. tid (1978-1979): 144-159.

Debatten om dødsstraff i 1991

Norge hadde i etterkrigstiden vært internasjonalt engasjert i arbeidet for å avskaffe dødsstraff, og sluttet seg i 1991 til en pakt innen FN-systemet, hvor Norge ble pålagt folkerettslige forpliktelser om under ingen omstendighet innføre eller anvende dødsstraff i krigstid. Etter bortfallet av blokkdelingen i etterkrigstidens politikk, og Sovjets og Øst-Europas fall har nødvendigheten av å beholde dødsstraff i krig tilsynelatende blitt mindre påkrevet og prekært. Norge har i betydelig grad engasjert seg internasjonalt i kampen mot dødsstraff, ved å være forslagsstiller til resolusjonsforslag om opphevelse av dødsstraff i Menneskerettighetskommisjonen og i FNs Generalforsamling.

Forsine ket.

16. oktober 1966 vedtok FNs Generalforsamling *Den Internasjonale Konvensjon om sivile og politiske rettigheter*, og denne ble ratifisert av Norge 13. september 1972. *Den andre tilleggsprotokoll* til denne konvensjonen, om opphevelse av dødsstraff, ble vedtatt av FNs Generalforsamling 15. desember 1982 med 59 mot 26 stemmer og 48 avståelser. Blant de land som var mot denne tilleggsprotokollen var USA, Japan, Kina samt en rekke muslimske land. 28. april 1983 ble så *Den sjette tilleggsprotokoll til Den Europeiske menneskerettighetskommisjon* om avskaffelse av dødsstraff åpnet for undertegning, hvilket Norge gjorde samme dag og ratifiserte den 25. oktober 1988. Norge påtok seg, ved å underskrive denne protokollen, folkerettslige forpliktelser som forhindret landet fra å innføre dødsstraff både i krigstid og fredstid. Ratifikasjonen ble vedtatt med 72 mot 42 stemmer i Stortinget.¹⁴

4. Progresjon

A. Empiri før teori

Jeg har hittil gjennomgått alle debattene om dødsstraff i Stortinget i 1902 og 1945-1948, og således kun behandlet område 2. Det utgjør imidlertid hoveddelen av kildegrunlaget for oppgaven. Tatt i betraktning at lite er skrevet på dette området i Norge, så bærer mine foreløpige undersøkelser preg av å være ganske empirisk orientert, fordi de saklige og kronologiske aspekter må rekonstrueres grundig før de kan settes inn i et mer komparativ-teoretisk perspektiv.

B. Teori og komparasjon: Dødsstraffens rolle i rettsoppgjørene i Danmark, Nederland og Norge 1945-1950: En komparativ sammenligning

Jeg kommer i tiden fremover til å være opptatt av å foreta en komparativ undersøkelse vedrørende dødsstraffens rolle i Nederland, Danmark og Norge. Dette kommer, som tidligere nevnt, i stor grad til å være basert på sekundærkilder. Denne undersøkelsen vil ta utgangspunkt i tre hovedvariabler. For det første en mer *statistisk* preget del. Her vil jeg være opptatt av hvilke typer forbrytelser som ble idømt dødsstraff i de tre land, og forskjell i eventuelle tyngdepunkter i så måte. Disse kan grovt deles inn i *politiske forbrytelser*, dvs. høy- og landsforræderi, *grove voldsforbrytelser*, altså tortur og drap og dessuten *angiveri*. For det andre en undersøkelse av dødsstraffens plass i *rettssystemene* i disse land. Under denne delen kommer bl.a. diskusjonen rundt problemet med å gi lover med tilbakevirkende kraft. For det tredje en undersøkelse av argumentasjonen rundt dødsstraff, dvs. en *argumentasjonsanalyse*. Her vil det være sentralt å se på argumentasjonen for og imot anvendelse av dødsstraff eller benådning innen f. eks. nasjonalforsamlingene.

I forbindelse med denne delen av hovedoppgaven vil jeg være meget interessert i tilbakemelding og innspill fra referansegruppen angående teoretiske og komparative perspektiver jeg kan anvende på debatten om dødsstraff i rettsoppgjøret.

C. Ytterlig empirisk arbeid

For å forstå holdningsendringen i Stortinget i forhold til anvendelse av dødsstraff, skal jeg foreta to grunnleggende undersøkelser. For det første *analysere regjeringsprotokollene vedrørende benådningssøknader fra dødsdømte, og dessuten henstillinger til regjeringen om å oppheve dødsstraffen under rettsoppgjøret*. For det andre undersøke krigserfaringen til de ulike representantene i Stortinget av 1936. Etter stortingsvalget høsten 1945 ble 2/3 av dette skiftet ut. En slik undersøkelse er derfor viktig for ytterligere å forstå deres holdning til rettsoppgjøret generelt, og til dødsstraff spesielt. I tillegg til dette vil jeg også i *Landssvikarkivet undersøke de 7 dødsdomssakene som mangler i de offisielle domssamlinger*, for å få et mer fullstendig bilde av de endelige dødsdommene som ble avsagt under rettsoppgjøret. Ved en senere anledning vil jeg også se på andre saker som vedrører dødsdommer,

¹⁴ Se St. tid. (1990-1991): 4333-4361.

men sannsynligvis med unntak av de som omfatter Sonderabteilung Lolas medlemmer, fordi disse er underkastet nøyere undersøkelse tidligere.

5. Ønske om referansegruppens bistand "i raad og daad"

Til slutt vil jeg bare ytre et ønske om referansegruppens bistand på alle områder som vedrører debatten om dødsstraffen spesielt, og rettsoppgjøret generelt. Dessuten, som tidligere nevnt, er jeg meget interessert i innspill om de mer teoretisk-komparative perspektivene hovedoppgaven kan struktureres etter.

Vedlegg: Tabeller

Tabell 1: Antall stortingsrepresentanter 1902/1945-1948

Parti	1902		1945		1946		1948	
	Ot	Lt	Ot	Lt	Ot	Lt	Ot	Lt
AD	2	0	-	-	-	-	-	-
AP	-	-	50	18	56	21	54	20
BP	-	-	12	5	8	2	8	2
DMV	5	0	-	-	-	-	-	-
H	26	4	29	9	19	6	20	6
KrF	-	-	2	0	6	2	6	2
NKP	-	-	-	-	8	2	8	3
SaP	-	-	1	0	-	-	-	-
V	48	26	17	6	15	5	16	5
UP	4	0	1	0	-	-	-	-
Totalt	85	30	112	38	112	38	112	38

Tabell 2: Tilhengere av dødsstraff i Stortinget
1902/1945-1948

Parti	1902		1945		1946		1948	
	Ot	Lt ¹⁵	Ot	Lt	Ot	Lt	Ot	Lt ¹⁵
AD	0	0	-	-	-	-	-	-
AP	-	-	48	18	42	20	43	-
BP	-	-	10	4	4	1	0	-
DMV	2	0	-	-	-	-	-	-
H	15	2	28	9	13	4	8	-
KrF	-	-	2	0	2	1	0	-
NKP	-	-	0	0	8	2	8	-
SaP	-	-	0	0	-	-	-	-
V	7	2	16	5	11	3	3	-
UP	1	0	0	0	-	-	-	-
Totalt	25	4	104	36	80	31	62	

¹⁵ Det ble ikke foretatt navneopprop ved voteringen i Lagtinget, men bare henvist til at Odelstingets vedtak ble besluttet vedtatt mot 3 stemmer (Høyres Svend Mathiessen og Gunnar Graarud samt Venstres Jens Brandt). De tallmessige opplysningene er basert på opplysninger hentet fra *Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjenestes* websider, jfr. www.nsd.uib.no. Jeg har subtrahert antall representanter for de ulike partiene i Odelstinget fra hvert partis totale antall representanter, og således fått disse antalle lagtingsrepresentanter.

¹⁶ Saken ble ikke behandlet av Lagtinget.

2. Vidkun Abraham Lauritz Quisling

(f. 18. 07. 1887, d. 24. 10. 1945)

A. Status

- Født i Fyresdal.
- Ble offiser i den norske hær i 1908, kaptein i 1917. Tjenestegjorde i generalstaben 1916-1917, var adjoint 1918-1923. Var samtidig militærattaché Petrograd 1918-1919 og i Helsingfors 1919-1921, da han også var legasjonssekretær og en stund chargé d'affaires.
- Engasjert av Fridtjof Nansen som hjelper i dennes hjelpeaksjon i Russland og Lille-Asia i 1922. Arbeidet også på Balkan etter oppdrag av Folkeforbundet.
- Tjenestegjorde ved den norske legasjon i Moskva 1927-1929 og ivaretok her de britiske interesser i Sovjet, da England hadde avbrutt den diplomatiske forbindelse med Sovjet.
- Gikk i 1928 over på redusert kapteinslønn i hæren, og ble i 1931 beskikket som ulønnet major i hæren.
- Ble forsvarsminister i Bondeparti-regjeringen Kolstad 1931-1933.
- Stiftet partiet Nasjonal Samling i 1933.
- Etablerte kontakt med Tyskland, og da spesielt riksleder Alfred Rosenberg fra 1936 av.
- Begikk statskupp 09. 04. 1940 ved den tyske okkupasjon: Forsøkte å tilbakekalle hærens mobiliseringsordre og utropte seg selv til statsminister. Styrt fram til 24. 04. 1940, da han av Hitler ble erstattet av Reichskommissar Josef Terboven. NS ble eneste lovlige parti fra 25. 09. 1940 av.
- Ble ved "statsakten på Akershus" 01. 02. 1942 utropt til "ministerpresident" og leder for "den nasjonale regjering" (NS).

B. Forbrytelser

- Krigs-, lands- og høyforræderi (mil. strf. § 80; b. strf. §§ 83, 84, 86, 98).
- Medvirkning til drap (b. strf. § 233).
- Forvoldelse av annen persons død (b. strf. § 239).
- Grovt underslag (b. strf. §§ 255 og 256).
- Bedrageri (b. strf. § 274).
- Tyveri og heleri (b. strf. § 318, jfr. 317).

C. Dom i Eidsivating Lagmannsrett 10. 09. 1945 (l. nr. 26/2 h.)

- Dom: Dødsdom. *Førbakket*
Enstemmig: 9 for (lagmann Erik Solem, lagdommeme Halvard Ryen og Christian Knudsen, Carl Kruse-Jensen, barbermester Einar Arthur Schøne, barber Nils Hegerroll, røtlegger Hans Martinsen Fiadeby, kjemisk arbeider Aksel Alfred Johnsen, bokholder Leif Belle).
- Straffebestemmelse:
Mil. strf. § 80 nr. 1, 2 og 3, og mot b. strf. §§ 83, 84, 86, 98, 233, 239, 255, jfr. §§ 256, 257, 274 og 317, jfr. § 318 og de p. a. av 03. 10. 1941 og 22. 01. 1942, jfr. lov nr. 3 av 06. 07. 1945 alt sammenholdt med b. strf. § 62.

D. Dom i Høyesterett 13. 10. 1945

- Aktorat: Statsadvokat Annæus Schjødt.
- Defensorat: Høyesterettsadvokat Henrik Bergh.
- Dom: Dødsdom.
Enstemmig: 5 for (Fougner, Bahr, Klæstad, Stang og justitarius Berg).
- Straffebestemmelser
Mil. strf. § 80 nr. 1, 2 og 3, og mot b. strf. §§ 83, 84, 86, 98, 233, 239, 255, jfr. §§ 256, 257, 274 og 317, jfr. § 318 og de p. a. av 03. 10. 1941 og 22. 01. 1942, jfr. lov nr. 3 av 06. 07. 1945 alt sammenholdt med b. strf. § 62.

E. Benådning eller fullbyrdelse ?

- Benådning avslått 23. 10. 1945, dødsdom fullbyrdet 24. 10. 1945 på Akershus Festning, Oslo.

F. Kilder

- *Norsk Retstidende* 110. årgang, 1945: 109-142.
- *Straffesak mot Vidkun Abraham Lauritz Jonsson Quisling, utgitt på offentlig bekostning av Eidsivating lagstols landssvikavdeling*, Oslo: Avdelingen, 1946: 1-646.

Dødsdommer i det norske rettsoppgjøret

I. Medlemmer av Quisling-regjeringen (3)

1. Albert Viljam Hagelin

(f. 24. 04. 1882, d. 25. 05. 1946)

A. Status

- Født i Bergen.
- Utdannet som arkitekt i Tyskland, og har oppholdt seg lenge i Tyskland, men beholdt sitt norske statsborgerskap.
- Arbeidet som grosserer i kaffe.
- Virket ofte som mellomperson mellom Quisling og de tyske styresmakter, jfr. særlig i forkant av den tyske okkupasjon av Norge. Virket som stedfortrædende "fører" av NS.
- Var kommissarisk statsråd for Innenriksdepartementet fra 25. 09. 1940 til 01. 02. 1942, da han ble minister for samme departement i "den nasjonale regjering" under Quisling. Denne stilling fratradte han 08. 11. 1944.

B. Forbrytelser

- Lands- og høyforræderi (b. strf. §§ 83, 84 og 86 og 98).

C. Dom i Eldsivating Lagmannsrett 04. 12. 1945

- Dom: Dødsdom.
Enstemmig: 7 for dødsdom (3 lagdommere og 4 domsmenn).
- Straffebestemmelser
B. strf. §§ 83, 84, 86, 98; p. a. av 03. 10. 1941, jfr. lov nr. 3 av 06. 07. 1945 alt sammenholdt med b. strf. § 62.

D. Dom i Høyesterett 03. 05. 1946 (I. nr. 120, s. nr. 39/1946)

- Aktorat: Høyesterettsadvokat Annæus Schjødt.
- Defensorat: Høyesterettsadvokat Alf Borgen.
- Dom: Dødsdom.
Enstemmig: 5 for dødsdom (Alten, Stang, Fougner, Schjeiderup, Larssen).
- Straffebestemmelser
strf. §§ 83, 84, 86, 98; p. a. av 03. 10. 1941, jfr. lov nr. 3 av 06. 07. 1945 alt sammenholdt med b. strf. § 62.
B. strf. § 36; I. sv. an. § 25.

E. Benådning eller fullbyrdelse ?

- Benådning avslått 24. 05. 1946, dødsdom fullbyrdet 25. 05. 1946 på Akershus Festning, Oslo, jfr. Oslo Kriminalpoliti.

F. Kilder

- *Riksadvokatens Meddelelsesblad* 2. årgang nr. 18., juli 1946: 19-32.
- *Polititidende* 40 b (1946).

3. Ragnar Sigvald Skancke (f. 09. 11. 1890, d. 28. 08. 1948)

A. Status

- Født i Ås.
- Professor i elektroteknikk ved NTH, Trondheim før 09. 04. 1940.
- Ikke tidligere straffet.
- Medlem av NS fra 09. 04. 1940 til 08. 05. 1945, fylkesfører for NS i Trøndelag til 25. 09. 1940.
- Lot seg utnevne som statsråd i Quislings regjering av 09. 04. 1940.
- Ble kommissarisk statsråd for Kirke- og undervisning (NS) 25. 09. 1940.
- Oppfordret 30. 01. 1942 Quisling til å danne regjering. Ble utnevnt til Kirke- og undervisningsminister 01. 02. 1942, en stilling han innehadde frem til 08. 05. 1945.

B. Forbrytelser

- Lands- og høyforræderi (b. strf. §§ 86 og 98).
- Økonomisk utroskap (b. strf § 275).

C. Dom i Eidsivating Lagmannsrett 21. 05. 1946

- Dom: Dødsdom.
Dissens: 6 for dødsdom (3 lagdommere og 3 domsmenn,
1 mot (domsmann Ruth Mildrid Eiverhøy).

- Straffebestemmelser
strf. §§ 86, 98, 275 jfr. p. a. av 03. 10. 1941 og lov nr. 3 av 06. 07. 1945,
alt sammenholdt med b. strf. § 62.
B. strf. § 36.

D. Dom i Høyesterett 27. 03. 1947 (I. nr. 133, s. nr. 360/1946)

- Aktorat: Høyesterettsadvokat Annæus Schjødt.
- Defensorat: Høyesterettsadvokat C. A. Torstensen.
- Dom: Dødsdom.
- Enstemmig: 5 for dødsdom (Holmboe, Schei, Alten, Schelderup, justitiarius Stang).
- Straffebestemmelser
B. strf. §§ 86, 98, 275 jfr. p. a. av 03. 10. 1941 og lov nr. 3 av 06. 07. 1945,
alt sammenholdt med b. strf. § 62.
B. strf. § 36.

E. Benådning eller fullbyrdelse ?

- Benådning avslått 27. 08. 1948, dødsdom fullbyrdet 28. 08. 1948 på Akershus Føstning, Oslo, jfr. Oslo Kriminalpoliti.

F. Kilder

- *Riksadvokatens Meddelelsesblad* 3. årgang nr. 34., august 1947: 88-115.
- *Norsk Retstidende* 112. årgang: 165-192.
- *Polititidende* 74 b (1948).

16. Røidar Haaland
(f. 22. 02. 1919, d. 17. 08. 1945)

A. Status

- Født i Stavanger.
- Ikke tidligere straffet.
- Drev tobakksforretning i Stavanger, men denne gikk inn.
- Medlem av NS fra 06. 12. 1940, sluttet å betale kontingent fra mai 1941; ikke utmeldt.
- Deltok i Hirden og fra juni 1941 i Den norske legion som sjåfør på Østfronten.
- Politikonstabel i Statspolitiet fra 09. 06. 1943; overflyttet til Sipo etter noen måneder.
- Etterforsker i avdeling IV i Sikkerhetspolitiet, Oslo fra august 1943 til 08. 05. 1945.

B. Forbrytelser

- Landsforræderi (b. strl. § 86).
- Legemsformærmelser (b. strl. §§ 228).
- Legemsbeskadigelser (b. strl. §§ 229 og 232).

C. Dom i Eidsivating Lagmannsrett 16. 07. 1946

- Dom: Dødsdom.
Enstemmig: 7 for dødsdom (lagmann Solem, lagdommerne Kruse-Jensen, Helgesen, 4 domsmenn).
- Straffebestemmelser
B. strl. §§ 86, 228, 229, jfr. 232, p. a. 03. 10. 1941 og lov nr. 3 av 06. 07. 1945, alt sammenholdt b. strl. § 62.

D. Dom i Høyesterett 09. 08. 1945 (I. sak. nr. 1-2 h)

- Aktorat: Riksadvokat Sven Amtzen.
- Defensorat: Høyesterettsadvokat C. A. Torstensen.
- Dom: Dødsdom.
Dissens: 9 for dødsdom (Næss, Fougner, Stang, Grette, Klæstad, Evensen, Schjelderup, Larssen, kst. justitarius Bonnevie), 2 mot (Alten, Hanssen).
- Straffebestemmelser
B. strl. §§ 86, 228, 229, jfr. 232, p. a. 03. 10. 1941 og lov nr. 3 av 06. 07. 1945, alt sammenholdt b. strl. § 62.

E. Benådning eller fullbyrdelse ?

- Benådning avslått 10. 08. 1945, dødsdom fullbyrdet 17. 08. 1945 på Akershus Festning, Oslo, jfr. Oslo Kriminalpolitl.

F. Kilder

- *Riksadvokatens Meddelelsesblad* 1. årgang nr. 2., juli 1945: 1-14; nr. 3, august 1945: 1-12.
- *Norsk Retstidende* 110. årgang (1945): 13-26.
- *Polititidende* 40 b (1946).

17. Hans Jacob Skaar Pedersen

(f. 30. 12. 1908, d. 29. 03. 1946)

A. Status

- Tok toårig handelsgymnasium, og var deretter sjømann i noen år.
- Ble cand. jur. våren 1941, og arbeidet i noen måneder som dommerfullmektig ved Torndal sorenskriveri. Ble fra 01. 01. 1942 lensmann i Stangaland.
- Medlem av NS fra 1934, og fornyet sitt medlemskap i oktober 1940. Ble stående som medlem frem til 08. 05. 1945. Fungerte en tid som gruppefører for NS i Kopervik og Stangaland.
- NS-ordfører i Kopervik og Stangaland kommuner fra 01. 01. 1942 frem til hhv. oktober 1942 og januar 1943.
- Ansatt som politifullmektig ved Statspolitiets avdeling I Stavanger fra 14. 05. 1943, etter søknad. Tjenestegjorde som leder av denne avdeling fra midten av juni 1943 til 08. 05. 1945. Ble politinspektør II 01. 04. 1944 og politinspektør II 01.11. 1944 og innehadde denne stilling til 08. 05. 1945.

B. Forbrytelser

- Lands- og høyforræderi (b. strf. §§ 86 og 98).
- Ulovlig frihetsberøvelse (b. strf. § 223).
- Legemsbeskadigelser (b. strf. §§ 229 og 232).

C. Dom i Gulating Lagmannsrett 30. 10. 1945

- Dom: Dødsdom.
Dissens: 6 for dødsdom (3 lagdommerer, 3 domsmenn), 1 mot (1 domsmann).
- Straffebestemmelser
B. strf. § 86, jfr. p. a. av 03. 10. 1941 og lov nr. 3 av 06. 07. 1945, og mot b. strf. §§ 98, 223, 1. og 2. ledd, samt § 229 jfr. § 232, alt sammenholdt med b. strf. § 62.

D. Dom i Høyesterett 01. 03. 1946 (I. nr. 57)

- Aktorat: Statsadvokat Jens Christian Mellbye.
- Defensorat: Høyesterettsadvokat Leif S. Rode
- Dom: Dødsdom.
Dissens: 4 for dødsdom (Schjelderup, Andenæs, Fougner, Evensen), 1 mot (Alten).
- Straffebestemmelser
B. strf. § 86, jfr. p. a. av 03. 10. 1941 og lov nr. 3 av 06. 07. 1945, og mot b. strf. §§ 98, 223, 1. og 2. ledd, samt § 229 jfr. § 232, alt sammenholdt med b. strf. § 62.

E. Benådning eller fullbyrdelse ?

- Benådning avslått 22. 03. 1946, dødsdom fullbyrdet 30. 03. 1946 i Bergen.

F. Kilder

- *Riktsadvokatens Meddelelsesblad* 2. årgang nr. 16., april 1946: 7-17.
- *Norsk Retstidende* 111. årgang 1946: 228-237.

Dødsdommer i det norske rettsoppgjøret

I. Medlemmer av Quisling-regjeringen (3)

1. Albert Viljam Hagelin

(f. 24. 04. 1882, d. 25. 05. 1946)

A. Status

- Født i Bergen.
- Utdannet som arkitekt i Tyskland, og har oppholdt seg lenge i Tyskland, men beholdt sitt norske statsborgerskap.
- Arbeidet som grosserer i kaffe.
- Virket ofte som mellomperson mellom Quisling og de tyske styresmakter, jfr. særlig i forkant av den tyske okkupasjon av Norge. Virket som stedfortredende "fører" av NS.
- Var kommissarisk statsråd for Innenriksdepartementet fra 25. 09. 1940 til 01. 02. 1942, da han ble minister for samme departement i "den nasjonale regjering" under Quisling. Denne stilling fratrådte han 08. 11. 1944.

B. Forbrytelser

- Lands- og høyforræderi (b. strf. §§ 83, 84 og 86 og 98).

C. Dom i Eidsivating Lagmannsrett 04. 12. 1945

- Dom: Dødsdom.
Enstemmig: 7 for dødsdom (3 lagdommere og 4 domsmenn).
- Straffebestemmelser
B. strf. §§ 83, 84, 86, 98; p. a. av 03. 10. 1941, jfr. lov nr. 3 av 06. 07. 1945 alt sammenholdt med b. strf. § 62.

Vard

2. Vidkun Abraham Lauritz Quisling

(f. 18. 07. 1887, d. 24. 10. 1945)

A. Status

- Født i Fyresdal.
- Ble offiser i den norske hær i 1908, kaptein i 1917. Tjenestegjorde i generalstaben 1916-1917, var adjoint 1918-1923. Var samtidig militærattaché Petrograd 1918-1919 og i Helsingfors 1919-1921, da han også var legasjons-sekretær og en stund chargé d'affaires.
- Engasjert av Fridtjof Nansen som hjelper i dennes hjelpeaksjon i Russland og Lille-Asia i 1922. Arbeidet også på Balkan etter oppdrag av Folkeforbundet.
- Tjenestegjorde ved den norske legasjon i Moskva 1927-1929 og ivaretok her de britiske interesser i Sovjet, da England hadde avbrutt den diplomatiske forbindelse med Sovjet.
- Gikk i 1928 over på redusert kapteinlønn i hæren, og ble i 1931 beskikket som ulønnet major i hæren.
- Ble forsvarsminister i Bondeparti-regjeringen Kolstad 1931-1933.
- Stiftet partiet Nasjonal Samling i 1933.
- Etablerte kontakt med Tyskland, og da spesielt riksleder Alfred Rosenberg fra 1936 av.
- Begikk statskupp 09. 04. 1940 ved den tyske okkupasjon: Forsøkte å tilbakekalle hærens mobiliseringsordre og utropte seg selv til statsminister. Styrte fram til 24. 04. 1940, da han av Hitler ble erstattet av Reichskommissar Josef Terboven. NS ble eneste lovlige parti fra 25. 09. 1940 av.
- Ble ved "statsakten på Akershus" 01. 02. 1942 utropt til "ministerpresident" og leder for "den nasjonale regjering" (NS).

D. Dom i Høyesterett 03. 05. 1946 (l. nr. 120, s. nr. 39/1946)

- Aktorat: Høyesterettsadvokat Annæus Schjødt.
- Defensorat: Høyesterettsadvokat Alf Borgen.
- Dom: Dødsdom.
Enstemmig: 5 for dødsdom (Alten, Stang, Fougner, Schjelderup, Larssen).
- Straffebestemmelser
strf. §§ 83, 84, 86, 98; p. a. av 03. 10. 1941, jfr. lov nr. 3 av 06. 07. 1945 alt sammenholdt med b. strf. § 62.
B. strf. § 36; l. sv. an. § 25.

E. Benådning eller fullbyrdelse ?

- Benådning avslått 24. 05. 1946, dødsdom fullbyrdet 25. 05. 1946 på Akershus Festning, Oslo, jfr. Oslo Kriminalpoliti.

F. Kilder

- Riksadvokatens Meddelelsesblad 2. årgang nr. 18., juli 1946: 19-32.
- Polititidende 40 b (1946).

Sakene 15, 18, 25, 29, 37, 40 og 42 bygger på klæmrulert materiale fra Landssivkankolivet. Bør ikke formidles videre uten samtykke fra meg. Dette gjelder ikke de øvrige saker.

B. Forbrytelser

- Krigs-, lands- og høyforræderi (mil. strf. § 80; b. strf. §§ 83, 84, 86, 98).
- Medvirkning til drap (b. strf. § 233).
- Forvoldelse av annen persons død (b. strf. § 239).
- Grovt underslag (b. strf. §§ 255 og 256).
- Bedrageri (b. strf. § 274).
- Tyveri og heleri (b. strf. § 318, jfr. 317).

C. Dom i Eidsivating Lagmannsrett 10. 09. 1945 (l. nr. 26/2 h.)

- Dom: Dødsdom.
Enstemmig: 9 for (lagmann Erik Solem, lagdommene Halvard Ryen og Christian Knudsen, Carl Kruse-Jensen, barbermester Einar Arthur Schone, barber Nils Hegerroll, rørlegger Hans Martinsen Fladeby, kjemisk arbeider Aksel Alfred Johnsen, bokholder Leif Belle).
- Straffebestemmelser:
Mil. strf. § 80 nr. 1, 2 og 3, og mot b. strf. §§ 83, 84, 86, 98, 233, 239, 255, jfr. §§ 256, 257, 274 og 317, jfr. § 318 og de p. a. av 03. 10. 1941 og 22. 01. 1942, jfr. lov nr. 3 av 06. 07. 1945 alt sammenholdt med b. strf. § 62.

D. Dom i Høyesterett 13. 10. 1945

- Aktorat: Statsadvokat Annæus Schjødt.
- Defensorat: Høyesterettsadvokat Henrik Bergh.
- Dom: Dødsdom.
Enstemmig: 5 for (Fougner, Bahr, Klæstad, Stang og justitarius Berg).
- Straffebestemmelser
Mil. strf. § 80 nr. 1, 2 og 3, og mot b. strf. §§ 83, 84, 86, 98, 233, 239, 255, jfr. §§ 256, 257, 274 og 317, jfr. § 318 og de p. a. av 03. 10. 1941 og 22. 01. 1942, jfr. lov nr. 3 av 06. 07. 1945 alt sammenholdt med b. strf. § 62.

E. Benådning eller fullbyrdelse ?

- Benådning avslått 23. 10. 1945, dødsdom fullbyrdet 24. 10. 1945 på Akershus Festning, Oslo.

F. Kilder

- *Norsk Retstidende* 110. årgang, 1945: 109-142.
- *Straffesak mot Vidkun Abraham Lauritz Jonsson Quisling, utgitt på offentlig bekostning av Eidsivating lagstols landssvikavdeling*, Oslo: Avdelingen, 1946: 1-646.

3. Ragnar Sigvald Skancke
(f. 09. 11. 1890, d. 28. 08. 1948)

A. Status

- Født i Ås.
- Professor i elektroteknikk ved NTH, Trondheim før 09. 04. 1940.
- Ikke tidligere straffet.
- Medlem av NS fra 09. 04. 1940 til 08. 05. 1945, fylkestører for NS i Trøndelag til 25. 09. 1940.
- Lot seg utnevne som statsråd i Quislings regjering av 09. 04. 1940.
- Ble kommissarisk statsråd for Kirke- og undervisning (NS) 25. 09. 1940.
- Oppfordret 30. 01. 1942 Quisling til å danne regjering. Ble utnevnt til Kirke- og undervisningsminister 01. 02. 1942, en stilling han innehadde frem til 08. 05. 1945.

B. Forbrytelser

- Lands- og høyforræderi (b. strl. §§ 86 og 98).
- Økonomisk utroskap (b. strl § 275).

C. Dom i Eidsivating Lagmannsrett 21. 05. 1946

- Dom: Dødsdom.
Dissens: 6 for dødsdom (3 lagdommere og 3 domsmenn, 1 mot (domsmann Ruth Mildrid Elverhøy).

5

II. Sonderabteilung Lola (10)

4. Per Fredrik Bergéén
(f. 17. 09. 1919, d. 12. 07. 1947)

A. Status

- Født i Oslo.
- Frittatt for militærtjeneste.
- Vedtatt bot for trafikforseelse, men ellers ikke tidligere straffet.
- Ingen utdannelse utover folkeskolen.
- Arbeidet som sjåfør i en rekke firmaer før krigsutbruddet.
- Sjåfør for tyske tropper fra krigsutbruddet 1940 til sommeren 1941, først i Oslo, senere i Kirkenes. Kolliderte bilen i fylla, og dette presset ham inn i tysk militærtjeneste. Sjåfør bl. a. for Organisasjon Todt.
- Med i Den norske legion fra juli 1941 til oktober 1943, deretter delvis arbeidsløs. Med i kampene i Lettland, Russland og Graz, hovedsaklig som kjøkkenhjelp.
- Medlem av Sonderabteilung Lola fra våren 1944 til 08. 05. 1945. Ble brukt som tolk.
- Sjåfør for Sipo, Oslo en kort periode våren 1945. Holdt seg skjult til kapitulasjonen 08. 05. 1945.

B. Forbrytelser

- Landsforræden (b. strl. § 86).
- Legemsbeskadigelser (b. strl. §§ 229 og 232).
- Medvirkning til drap (b. strl. § 233).

7

- Straffebestemmelser
strl. §§ 86, 98, 275 jfr. p. a. av 03. 10. 1941 og lov nr. 3 av 06. 07. 1945, alt sammenholdt med b. strl. § 62.
B. strl. § 36.

D. Dom i Høyesterett 27. 03. 1947 (I. nr. 133, s. nr. 360/1946)

- Aktorat: Høyesterettsadvokat Annæus Schjødt.
- Defensorat: Høyesterettsadvokat C. A. Torstensen.
- Dom: Dødsdom.
- Enstemmig: 5 for dødsdom (Holmboe, Schei, Altén, Schelderup, justitarius Stang).
- Straffebestemmelser
B. strl. §§ 86, 98, 275 jfr. p. a. av 03. 10. 1941 og lov nr. 3 av 06. 07. 1945, alt sammenholdt med b. strl. § 62.
B. strl. § 36.

E. Benådning eller fullbyrdelse ?

- Benådning avslått 27. 08. 1948, dødsdom fullbyrdet 28. 08. 1948 på Akershus Festning, Oslo, jfr. Oslo Kriminalpoliti.

F. Kilder

- *Riksadvokatens Meddelelsesblad* 3. årgang nr. 34., august 1947: 88-115.
- *Norsk Retstidende* 112. årgang: 165-192.
- *Polititidende* 74 b (1948).

6

C. Dom i Frostating Lagmannsrett 20. 09. 1946

- Dom: Dødsdom.
Enstemmig: 7 for dødsdom (lagmann Nissen, lagdommer E. Midelfart, lagdommer Mats Stensrud, domsmenn poståpner Einar Kristoffersen gårdbruker Andreas Rømo, ligningsassistent Einar Kamvik, løytnant Børsting).
- Straffebestemmelser
B. strl. § 86 jfr. p. a. av 03. 10. 1941 § 1 og lov nr. 3. av 06. 07. 1945.
B. strl. § 229, jfr. § 232.

D. Dom i Høyesterett 13. 05. 1947 (I. nr. 189, s. nr. 680/1946)

- Aktorat: Statsadvokat John Lyng.
- Defensorat: Høyesterettsadvokat Gunnar Mellbye.
- Dom: Dødsdom.
- Enstemmig: 5 for dødsdom (Gaarder, Thrap, Evensen, Schei, Bonnevie).
- Straffebestemmelser
B. strl. § 86 jfr. p. a. av 03. 10. 1941 § 1.
B. strl. § 233 1. og 2. ledd, jfr. p. a. av 22. 01. 1942 og lov nr. 3 av 06. 07. 1945.
B. strl. § 229, jfr. § 232.

E. Benådning eller fullbyrdelse ?

- Benådning avslått 11. 07. 1947, dødsdom fullbyrdet 12. 07. 1947 på Kristiansten Festning, Trondheim.

F. Kilder

- *Riksadvokatens Meddelelsesblad* 4. årgang nr. 48., juni 1948: 2, 4, 12, 18, 20-21, 145-150.

8

5. Hans Birger Berntsen Egeberg
(f. 27. 03. 1912, d. 04. 10. 1945)

A. Status

- Tidligere straffet for ran, tyveri og innbrudd en rekke ganger før 1940.
- Fengslet fra 26. 08. 1940 til 03. 07. 1941 for tyveri.
- Med i Den norske legion fra høsten 1941 av; ville medføre straffrihet for tidligere forbrytelser. Våpenkurs i Norge og Tyskland. Utnevnt til Rottenfører; korporal. Deltok aktivt på Leningrad-fronten og som fallskjermjeger i Kroatia. Ble såret. Straffet for flukt fra tjenesten ved tysk domstol med 6 måneders fengsel. Ut av militærtjeneste 17. 07. 1944. Hadde stått der siden slutten av juli 1941.
- Reiste til Trondheim, opptatt som medlem av Sonderabteilung Lola høsten 1944.

B. Forbrytelser

- Landsforræderi (b. strl. § 86).
- Legemsbeskadigelser (b. strl. §§ 229, 231 og 232).

C. Dom i Frostating Lagmannsrett 15. 08. 1945

- Dom: Livstids fengsel og tap av allmenn tillit på livstid. Dissens: 2 for dødsdom (lagdommer Fjærlid og domsmann Wæhre), 5 mot (lagmannen, lagdommer Midelfart, domsmann Osen, domsmann Schjetne, domsmann Hogestad). Påanket av påtalemyndigheten som ville ha dødsstraff.
- Straffebestemmelser
B. strl. §§ 86 og 229, sammenholdt med §§ 232 og 231, sammenholdt med § 232, sammenholdt med § 62.
L. sv. an. § 3, jfr. § 11.

9

6. Harald Grøtte

(f. 29. 08. 1920, d. 12. 07. 1947)

A. Status

- Født i Trondheim.
- Etter folkeskolen var han læregutt på et bilverksted fra slutten av april 1940 til oktober 1940. Arbeidet som ekspeditør i en fiskeforretning etter dette frem til januar 1941. Deretter arbeidet han på Kjølelageret i Trondheim inntil høsten 1941.
- Ikke tidligere straffet.
- Medlem av NS fra høsten 1941; sto der inntil 08. 05. 1945.
- Med i Hirden fra høsten 1941.
- Med i Den norske legion fra høsten 1941. Gjennomgikk kurs i eksersis i Hallingdal, sendt til Tyskland 04. 01. 1942. Fortsatt utdannelse i Tyskland; kom til Leningrad-fronten 03. 03. 1942. Tjenestegjorde der som anti-tankmannskap til 21. 01. 1943. Såret, og lagt inn på et lasarett i Riga. Kom hjem til Norge på sykepermisjon ved påsketider 1943. Var i Graz fra mai til november 1943, da han ble dimittert. Kom hjem til Trondheim i desember 1943.
- Med i Sonderabteilung Lola fra desember 1943 til 08. 05. 1945.

B. Forbrytelser

- Landsforræderi (b. strl. § 86).
- Mishandling av lik (b. strl. § 143).
- Legemsbeskadigelser (b. strl. §§ 229 og 232).
- Medvirkning til drap (b. strl. § 233).

11

D. Dom i Høyesterett 20. 09. 1945 (l. nr. 10, s. nr. 53/1945)

- Aktorat: Riksadvokat Sven Arntzen.
- Defensorat: Høyesterettsadvokat Gunnar Mellbye.
- Dom: Dødsdom.
- Enstemmig: 5 for dødsdom (Grette, Alten, Evensen, Klæstad, justitiarius Berg).
- Straffebestemmelser
B. strl. §§ 86, jfr. p. a. av 03. 10. 1941, b. strl. § 229, sammenholdt med 232 og 231, sammenholdt med 232, jfr. p. a. 22. 01. 1942, alt sammenholdt med b. strl. § 62.
L. sv. an. § 3, jfr. § 11.

E. Benådning eller fullbyrdelse ?

- Benådning avslått 03. 10. 1945, dødsdom fullbyrdet 04. 10. 1945 på Kristiansten Festning, Trondheim.

F. Kilder

- Riksadvokatens Meddelelsesblad 1. årgang nr. 5., oktober 1945: 17-23.
- Polititidende 24 d (1938); 1 c 2 (1939); 14 b 2 (1940); 17 c 2 (1940); 18 b 10 (1940); 23 c 13 (1940); 24 a 3 (1940); 25 b 6 (1940); 61 c 2 (1940); 49 d (1941).

10

C. Dom i Frostating Lagmannsrett 20. 09. 1946

- Dom: Dødsdom. Enstemmig: 7 for dødsdom (lagmann Nissen, lagdommer E. Midelfart, lagdommer Mats Stensrud, domsmenn poståpner Einar Kristoffersen gårdbruker Andreas Rømo, ligningsassistent Einar Kamvik, løytnant Børsting). Lagmannsretten anbefalte imidlertid at dommen ved benådning skulle omgjøres til livstids frihetsstraff.
- Straffebestemmelser
B. strl. § 86 jfr. p. a. av 03. 10. 1941 § 1 og lov nr. 3 av 06. 07. 1945.
B. strl. § 143.
B. strl. § 229, jfr. §§ 232 og 233 1. og 2. ledd, jfr. p. a. av 22. 01. 1942 og lov nr. 3 av 06. 07. 1945.

D. Dom i Høyesterett 13. 05. 1947 (l. nr. 189, s. nr. 680/1946)

- Aktorat: Statsadvokat John Lyng.
- Defensorat: Høyesterettsadvokat Gunnar Mellbye.
- Dom: Dødsdom. Dissens: 4 for dødsdom (Thrap, Evensen, Schei, Bonnevie), 1 mot (Gaarder).
- Straffebestemmelser
B. strl. § 86 jfr. p. a. av 03. 10. 1941 § 1, b. strl. § 143.
B. strl. § 229, jfr. §§ 232 og 233 1. og 2. ledd, jfr. p. a. av 22. 01. 1942 og lov nr. 3 av 06. 07. 1945.

E. Benådning eller fullbyrdelse ?

- Benådning avslått 11. 07. 1947, dødsdom fullbyrdet 12. 07. 1947 på Kristiansten Festning, Trondheim.

F. Kilder

- Riksadvokatens Meddelelsesblad 4. årgang nr. 48., juni 1948: 2, 5, 14-15, 17, 18, 20-21, 177-182.

12

7. Olaus Peter Salberg Hamrum
(f. 29. 11. 1915, d. 12. 07. 1947)

A. Status

- Født i Sparbu.
- Fritatt for militærtjeneste.
- Tok middelskoleeksamen og gjennomgått handelsskole. Hadde deretter forskjellige poster av merkantil art.
- Begynte kjøpmannsvirksomhet, engrossalg i konfeksjon i 1940. Drevet under hele okkupasjonen, jfr. "Trøndersalg". Anvendt i provokatorvirksomhet.
- Vedtatt 3 bøter for prisovertrødelse, men vites forøvrig ikke straffet.
- Med i Sonderabteilung Lola fra oktober 1943 til 08. 05. 1945.

B. Forbrytelser

- Landsforræderi (b. strl. § 86).
- Legemsbeskadigelser (b. strl. §§ 229 og 232).

C. Dom i Frostating Lagmannsrett 20. 09. 1946

- Dom: Dødsdom.
Dissens: 6 for dødsdom (lagmann Nissen, lagdommer E. Midelfart, lagdommer Mats Stensrud, domsmenn poståpner Einar Kristoffersen gårdbruker Andreas Rømo, ligningsassistent Einar Kamvik), 1 mot (domsmann, løytnant Børsting).
- Straffebestemmelser
B. strl. § 86 jfr. p. a. av 03. 10. 1941 § 1 og lov nr. 3. av 06. 07. 1945.
B. strl. § 229, jfr. § 232.

13

D. Dom i Høyesterett 13. 05. 1947 (l. nr. 189, s. nr. 680/1946)

- Aktorat: Statsadvokat John Lyng.
- Defensorat: Høyesterettsadvokat Leif S. Rode.
- Dom: Dødsdom.
Dissens: 4 for dødsdom (Gaarder, Evensen, Schei, Bonnevie), 1 mot (Thrap).
- Straffebestemmelser
B. strl. § 86 jfr. p. a. av 03. 10. 1941 § 1 og lov nr. 3. av 06. 07. 1945.
B. strl. § 229, jfr. § 232.

E. Benådning eller fullbyrdelse ?

- Benådning avslått 11. 07. 1947, dødsdom fullbyrdet 12. 07. 1947 på Kristiansten Festning, Trondheim.

F. Kilder

* *Riksadvokatens Meddelelsesblad* 4. årgang nr. 48., juni 1948: 2, 3-4, 5, 9-11, 16-17, 18, 20-21, 117-122.

8. Harry Arnfinn Hofstad
(f. 07. 10. 1919, d. 12. 07. 1947)

A. Status

- Født i Trondheim.
- Ikke deltatt i militærtjeneste.
- Ikke tidligere straffet.
- Gjennomgått folkeskolen og teknisk aftenskolekurs i Tyskland.
- Medlem av N. S. U. F. fra 1934. Deltok i N. S. U. F's frivillige arbeidstjeneste fra sommeren 1936 til 1938.
- Medlem av NS fra oktober 1940 inntil 08. 05. 1945.

14

- Arbeidet som visergutt i et firma i Trondheim inntil 01. 05. 1940. Begynte da i A/S Centrabygg i Trondheim. Deretter på Værnes inntil 01. 10. 1940.
- Mekaniker på det tyske flyvåpens verksted i sjøflyhavnen i Trondheim fra 01. 10. 1940 til 15. 07. 1941.
- Aktivt medlem av Hirten fra oktober 1940 til juli 1941.
- Med i Den norske legion 12. 07. 1941. Gjennomgikk utdanning ved Fallingbosteie i august 1941. Uttatt som regimentets våpenmester og forfremmet til sersjant fra 01. 09. 1941. Tjenestegjorde på Leningradfronten fra januar 1942 til mars 1943. Reiste deretter til Bayern. Han ble 10. 05. 1943 dimittert og kom til Oslo 10. 05. 1943.
- Med på våpenkurs i Germanske SS Norge fra 08. 08 1944 til 01. 09. 1944 på Kongsvinger Festning, og gjorde her tjeneste som instruktør.
- Med på ride- og pionerkurs i Tyskland i regi av Germanske SS Norge i oktober 1944.
- Med i Sonderabteilung Lola fra mai 1943, bl. a. som vakt.

B. Forbrytelser

- Landsforræderi (b. strl. § 86).
- Legemsfornærmelser (b. strl. §§ 228 og 231).
- Legemsbeskadigelser (b. strl. §§ 229 og 232).
- Medvirkning til drap (b. strl. § 233).
- Ran (b. strl. §§ 267 og 268).
- Heleri (b. strl. §§ 317 og 318).

C. Dom i Frostating Lagmannsrett 20. 09. 1946

- Aktorat: Statsadvokat John Lyng.
- Defensorat: Høyesterettsadvokat Christian L. Jensen.
- Dom: Dødsdom.
Enstemmig: 7 for dødsdom (lagmann Nissen, lagdommer E. Midelfart, lagdommer Mats Stensrud, domsmenn poståpner Einar Kristoffersen gårdbruker Andreas Rømo, ligningsassistent Einar Kamvik, løytnant Børsting).

15

- Straffebestemmelser
B. strl. § 86 jfr. p. a. av 03. 10. 1941 § 1 og lov nr. 3. av 06. 07. 1945.
B. strl. § 229, jfr. § 232.
B. strl. § 233, jfr. §§ 49 og 229, jfr. §§ 232, 267, jfr. §§ 268 nr. 4 og 259 nr. 3, jfr. § 49 og videre b. strl. § 317, jfr. § 318.

D. Dom i Høyesterett 13. 05. 1947 (l. nr. 189, s. nr. 680/1946)

- Aktorat: Statsadvokat John Lyng.
- Defensorat: Høyesterettsadvokat Christian L. Jensen.
- Dom: Dødsdom.
Enstemmig: 5 for dødsdom (Gaarder, Thrap, Evensen, Schei, Bonnevie).
- Straffebestemmelser
B. strl. § 86 jfr. p. a. av 03. 10. 1941 § 1 og lov nr. 3. av 06. 07. 1945.
B. strl. § 233, jfr. §§ 49 og 229, jfr. §§ 232, 267, jfr. § 268 nr. 4 og 259 nr. 3, jfr. § 49 og videre § 317, jfr. § 318.

E. Benådning eller fullbyrdelse ?

- Benådning avslått 11. 07. 1947, dødsdom fullbyrdet 12. 07. 1947 på Kristiansten Festning, Trondheim.

F. Kilder

* *Riksadvokatens Meddelelsesblad* 4. årgang nr. 48., juni 1948: 2, 4, 12-13, 16, 18, 20-21, 150-160.

16

9. Bjarne Konrad Jenshus
(f. 07. 05. 1907, d. 12. 07. 1947)

A. Status

- Født i Beitstad.
- Arbeidet i sin fars gartneri, som han overtok ved farens død, med moren som formell innehaver. Sluttet ved eget gartneri våren 1941, og begynte etter dette i et annet gartnerifirma i oktober 1941, som arbeidet for tyskerne på Steinkjerstranden.
- Gjorde militærtjeneste i 1928, ved infanteriregiment 13.
- Var lokalredaktør for Trønderbladet 1928-1930 og forretningsfører og redaktør for Innherreds avis på Steinkjer noen måneder sommeren 1938.
- Idømt betinget fengsel 24. 02. 1930 for grovt underslag.
- NS-medlem fra 10. 10. 1940 til 08. 05. 1945.
- Medlem av Hirden fra 05. 01. 1941. Lagfører i Rikshirden i september 1941.
- Sekretær ved Rikspropagandaledelsens kontor i Nord-Trøndelag, Steinkjer fra 01. 10. 1943 til 01. 06. 1944.
- Medlem av N. S. H. og støttende medlem av Germanske SS Norge.
- Med i Sonderabteilung Lola i januar 1942, avbrutt samarbeid i slutten av februar 1942. Reiste til Steinkjer, hvor han hovedsaklig drev kolportørvirksomhet, hovedsaklig salg av nazistisk litteratur.
- Ansatt i Stapo fra 07. 09. 1942 som konstabel; avskjediget i 08. 02. 1943.

B. Forbrytelser

- Landsforræderi (b. strl. § 86).

17

10. Aksel Julius Mære
(f. 26. 11. 1897, d. 12. 07. 1947)

A. Status

- Født i Røra.
- Etter folkeskolen og 1 års fortsettelsesskole, avtjente han verneplikten på Agdenes Festning.
- Tidligere utstraffet.
- Har arbeidet som sesongarbeider på jernbanen, og under ledighet drevet med forskjellig håndverk.
- Anleggsarbeider i et entreprenørfirma som drev med anleggsvirksomhet for tyskerne i 1941 inntil han i oktober 1941 begynte på et snekkerverksted som det tyske luftvåpen hadde på Steinkjersannan. Sluttet der i mai 1942, da dette verkstedet skulle flyttes.
- NS-medlem fra 16. 04. 1941 til 08. 05. 1945 og propagandaleder i Sparbu lag av NS 3-4 måneder fra mai 1941.
- Medlem av Sonderabteilung Lola fra mai 1942.

B. Forbrytelser

- Landsforræderi (b. strl. § 86).
- Legemsbeskadigelser (b. strl. §§ 229 og 232).

C. Dom i Frostating Lagmannsrett 20. 09. 1946

- Dom: Dødsdom.
Enstemmig: 7 for dødsdom (lagmann Nissen, lagdommer E. Midelfart, lagdommer Mats Stensrud, domsmenn poståpner Einar Kristoffersen gårdbruker Andreas Rømo, ligningsassistent Einar Kamvik, løytnant Børsting).
- Straffebestemmelser
B. strl. § 86 jfr. p. a. av 03. 10. 1941 § 1 og lov nr. 3. av 06. 07. 1945.
B. strl. § 229, jfr. § 232.

19

C. Dom i Frostating Lagmannsrett 20. 09. 1946

- Dom: Dødsdom.
Dissens: 6 for dødsdom (lagmann Nissen, lagdommer E. Midelfart, lagdommer Mats Stensrud, domsmenn poståpner Einar Kristoffersen, gårdbruker Andreas Rømo, ligningsassistent Einar Kamvik), 1 mot (domsmann, løytnant Børsting).
- Straffebestemmelser
B. strl. § 86 jfr. p. a. av 03. 10. 1941 § 1 og lov nr. 3. av 06. 07. 1945.

D. Dom i Høyesterett 13. 05. 1947 (l. nr. 189, s. nr. 680/1946)

- Aktorat: Statsadvokat John Lyng.
- Defensorat: Høyesterettsadvokat Gunnar Mellbye.
- Dom: Dødsdom.
Enstemmig: 5 for dødsdom (Gaarder, Thrap, Evensen, Schei, Bonnevie).
- Straffebestemmelser
B. strl. § 86 jfr. p. a. av 03. 10. 1941 § 1 og lov nr. 3. av 06. 07. 1945.

E. Benådning eller fullbyrdelse ?

- Benådning avslått 11. 07. 1947, dødsdom fullbyrdet 12. 07. 1947 på Kristiansten Festning, Trondheim.

F. Kilder

- Riksadvokatens Meddelelsesblad 4. årgang nr. 48., juni 1948: 2-3, 7-8, 16, 18, 20-21, 78-84.

18

D. Dom i Høyesterett 13. 05. 1947 (l. nr. 189, s. nr. 680/1946)

- Aktorat: Statsadvokat John Lyng.
- Defensorat: Høyesterettsadvokat Christian L. Jensen.
- Dom: Dødsdom.
Enstemmig: 5 for dødsdom (Gaarder, Thrap, Evensen, Schei, Bonnevie).
- Straffebestemmelser
B. strl. § 86 jfr. p. a. av 03. 10. 1941 § 1 og lov nr. 3. av 06. 07. 1945.
B. strl. § 229, jfr. § 232.

E. Benådning eller fullbyrdelse ?

- Benådning avslått 11. 07. 1947, dødsdom fullbyrdet 12. 07. 1947 på Kristiansten Festning, Trondheim.

F. Kilder

- Riksadvokatens Meddelelsesblad 4. årgang nr. 48., juni 1948: 2-3, 8-9, 16, 20-21, 87-95.

11. Kristian Johan Randal
(f. 01. 04. 1921, d. 12. 07. 1947)

A. Status

- Født i Stjørdal.
- Ikke avtjent militærtjeneste.
- Ikke tidligere straffet.
- Etter folkeskole og aftenskole, gikk han på en yrkesskole i Stjørdal, hvor han lærte sveising og jerndreining. Var ansatt som visergutt og lagermann på Stjørdal. Begynte deretter på et smed- og maskinverksted samme sted. Etter han var ferdig med yrkesskolen i mai 1941 ble han innkalt til arbeidstjeneste. Han ble dimittert derfra i juli 1941, og tok da arbeid i et norsk firma som drev med arbeid for tyskerne. Ble deretter tvangsendt til Glomfjord hvor han arbeidet 2 måneder, og reiste deretter hjem og

20

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

arbeidet på familiegården fram til mars 1942. Arbeidet så en kort tid for et byggefirma og var påny hjemme på familiegården fram til november 1942.

- Medlem av NS fra november 1941 til 08. 05. 1945.
- Arbeidet som reservepolitikonstabel på Levanger fra begynnelsen av november 1942 til mars 1943.
- Med i Den norske legion fra 07. 03. 1943. Tjenestegjorde i et politikompani og deltok i tiden fra 09. 09. 1943 til 26. 04. 1944 som stridende på finskefronten. Ble dimittert fra fronttjenesten 12. 07. 1944.
- Medlem av Sonderabteilung Lola fra november-desember 1944 til 08. 05. 1945.

B. Forbrytelser

- Landsforræderi (b. strl. § 86).
- Mishandling av lik (b. strl. § 143).
- Legemsfornærmelser (b. strl. § 228).
- Legemsbeskadigelser (b. strl. § 229).
- Medvirkning til drap (b. strl. §§ 233).

C. Dom i Frostating Lagmannsrett 20. 09. 1946

- Dom: Dødsdom
Dissens: 6 for dødsdom (lagmann Nissen, lagdommer E. Midelfart, lagdommer Mats Stensrud, domsmenn poståpner Einar Kristoffersen, gårdbruker Andreas Rømo, ligningsassistent Einar Kamvik), 1 mot (domsmann, løytnant Børsting). Lagmannsretten anbefalte at straffen ved benådning skulle omgjøres til livsvarig tvangsarbeid og tap av allmenn tillit i 10 år.
- Straffebestemmelser
B. strl. § 86 jfr. p. a. av 03. 10. 1941 § 1, b. strl. § 143.
B. strl. § 229, jfr. §§ 232 og 233 1. og 2. ledd, jfr. p. a. av 22. 01. 1942 og lov nr. 3 av 06. 07. 1945.

21

Østfronten, fordi han ble inntatt som etterretningsaspirant. Sorterte som sådan under Waffen SS.

- Bygget opp Sonderabteilung Lola, som ble knyttet til Sipo i Trondheim fra mars 1942, men med underagenter i sin tjeneste allerede fra januar 1942 av, og fungerte som dens leder. Stilling i 1944 som Untersturmführer. Hadde ca. 60 kvinnelige og mannlige agenter.

B. Forbrytelser

- Landsforræderi (b. strl. § 86)
- Legemsbeskadigelser (b. strl. §§ 229 og 232).
- Medvirkning til drap (b. strl. § 233).
- Forvoldelse av annen persons død (b. strl. § 239).

C. Dom i Frostating Lagmannsrett 20. 09. 1946

- Dom: Dødsdom.
Enstemmig: 7 for dødsdom (lagmann Nissen, lagdommer E. Midelfart, lagdommer Mats Stensrud, domsmenn poståpner Einar Kristoffersen, gårdbruker Andreas Rømo, ligningsassistent Einar Kamvik, løytnant Børsting).
- Straffebestemmelser
B. strl. § 86, jfr. p. a. av 03. 10. 1941 og lov nr. 3 av 06. 07. 1945.
B. strl. § 229, jfr. § 232 og etter 233, jfr. p. a. av 22. 01. 1942 og lov nr. 3 av 06. 07. 1945.

D. Dom i Høyesterett 23. 12. 1946

- Aktorat: Statsadvokat John Lyng.
- Defensorat: Overrettsadvokat Selmer.
- Dom: Dødsdom.
Enstemmig: 5 for dødsdom (Gaarder, Thrap, Evensen, Schei, Bonnevie).
- Straffebestemmelser
B. strl. § 86, jfr. p. a. av 03. 10. 1941 og lov nr. 3 av 06. 07. 1945.
B. strl. § 229, jfr. § 232 og etter 233, jfr. p. a. av 22. 01. 1942 og lov nr. 3 av 06. 07. 1945.

23

D. Dom i Høyesterett 13. 05. 1947 (l. nr. 189, s. nr. 680/1946)

- Aktorat: Statsadvokat John Lyng.
- Defensorat: Høyesterettsadvokat Leif S. Rode.
- Dom: Dødsdom.
Dissens: 4 for dødsdom (Thrap, Evensen, Schei, Bonnevie), 1 mot (Gaarder).
- Straffebestemmelser
B. strl. § 86 jfr. p. a. av 03. 10. 1941 § 1, b. strl. § 143.
B. strl. § 229, jfr. §§ 232 og 233 1. og 2. ledd, jfr. p. a. av 22. 01. 1942 og lov nr. 3 av 06. 07. 1945.

E. Benådning eller fullbyrdelse ?

- Benådning avslått 11. 07. 1947, dødsdom fullbyrdet 12. 07. 1947 på Kristiansten Festning, Trondheim.

F. Kilder

- *Riksdvokatens Meddelelsesblad* 4. årgang nr. 48., juni 1948: 2, 4-5, 13-14, 16, 17, 18, 20-21, 177-182.

12. Henry Oliver Rinnan (f. 14. 05. 1915, d. 01. 02. 1947)

A. Status

- Født i Levanger.
- Ingen utdanning utover Folkeskolen.
- Fritrukket for militærtjeneste.
- Tidligere ustraffet.
- Arbeidet som sjåfør og bilselger før krigsutbruddet.
- Med i krigsoperasjonene i Nord-Trøndelag 1940 inntil disse opphørte.
- Fikk post i Trondheim hos Ernst Parow, som handlet inn biler for tyskerne.
- Ansatt i Sipo, Trondheim fra 27. 06. 1940; forfattet rapporter.
- Meldte seg som frontkjemper i Waffen-SS juli 1941; deltok ikke på

22

E. Benådning eller fullbyrdelse ?

- Benådning avslått 31. 01. 1947, dødsdom fullbyrdet 01. 02. 1947 på Kristiansten Festning, Trondheim.

F. Kilder

- *Riksdvokatens Meddelelsesblad* 4. årgang nr. 48., juni 1948: 22-70.

13. Harry Aleksander Rønning (f. 13. 09. 1912, d. 12. 07. 1947)

A. Status

- Født i Oslo.
- Fritrukket for militærtjeneste.
- Ikke tidligere straffet.
- Etter folkeskole og handelsskole hadde han en kontorpost inntil han i 1938 sammen med en kompanjong begynte egen forretning i kortevares engros, men denne forretning opphørte i 1941 av mangel på varer.
- Arbeidet i 1941 på tyske anlegg hos norske firmaer på Sunndalsøra, Årdalstangen og Øysanden frem til februar 1943.
- Medlem av Sonderabteilung Lola fra februar 1943 til 08. 05. 1945; bl. a. vakt.
- Opprettet etter anmodning fra Henry Rinnan sommeren 1943 en agenturforretning i Trondheim, som ble benyttet til provokatørvirksomhet.

B. Forbrytelser

- Landsforræderi (b. strl. § 86).
- Legemsbeskadigelser (b. strl. §§ 229 og 232).

24

C. Dom i Frostating Lagmannsrett 20. 09. 1946

- Dom: Dødsdom.
Enstemmig: 7 for dødsdom (lagmann Gunnar Nissen, lagdommer E. Midelfart, lagdommer Mats Stensrud, domsmenn poståpner Einar Kristoffersen gårdbruker Andreas Rømo, ligningsassistent Einar Kamvik, løytnant Børsting).
- Straffebestemmelser
B. strl. § 86 jfr. p. a. av 03. 10. 1941 § 1 og lov nr. 3. av 06. 07. 1945.
B. strl. § 229, jfr. § 232.
Domfelle anket ikke dommen til Høyesterett.

D. Dom i Høyesterett 13. 05. 1947 (I. nr. 189, s. nr. 680/1946)

- Aktorat: Statsadvokat John Lyng.
- Defensorat: Overrettsadvokat Lynum.
- Dom: Dødsdom.
Enstemmig: 5 for dødsdom (Gaarder, Thrap, Evensen, Schei, Bonnevie).
- Straffebestemmelser
B. strl. § 86 jfr. p. a. av 03. 10. 1941 § 1 og lov nr. 3. av 06. 07. 1945.
B. strl. § 229, jfr. § 232.

E. Benådning eller fullbyrdelse ?

- Benådning avslått 11. 07. 1947, dødsdom fullbyrdet 12. 07. 1947 på Kristiansten Festning, Trondheim.

F. Kilder

- *Riksadvokatens Meddelelsesblad* 4. årgang nr. 48., juni 1948: 21, 110-116.

25

D. Dom i Høyesterett 27. 02. 1947 (I. nr. 90, s. nr. 14/1947)

- Aktorat: Høyesterettsadvokat Jens Christian Mellbye.
- Defensorat: Høyesterettsadvokat Leif S. Rode.
- Dom: Dødsdom.
Enstemmig: 5 for (Grette, Soelseth, Skau, Gaarder, justitiarius Stang).
- Straffebestemmelser
B. strl. §§ 86, jfr. p. a. 03. 10. 1941 og p. a. av 22. 01. 1942 og lov nr. 3 av 06. 07. 1945 og b. strl. §§ 228, 229, sammenholdt med 232, alt sammenholdt med b. strl § 62.

E. Benådning eller fullbyrdelse ?

- Benådning avslått 05. 03. 1947, dødsdom fullbyrdet 09. 03. 1947 på Akershus Festning, Oslo, jfr. Oslo Kriminalpolitli.

F. Kilder

- *Riksadvokatens Meddelelsesblad* 3. årgang nr. 33., mars 1947: 42-58.
- *Polititidende* 23 b, 1948.

15. Einar Olav Christiansen Dønnum (*konfidensiell*)

(f. 19. 04. 1897, d. 22. 04. 1947)

A. Status

- Født i Oslo.
- Etter folkeskolen var han i bakerfære, men fikk ikke svennebrev. Arbeidet hos en skraphandler i 1928 og deretter selv som det frem til sommeren 1940.
- Gift og har 4 barn; formue ca. 7.000,-.
- Ikke tidligere straffet.
- Kom inn i Filadelfiamenigheten i 1920, og virket der i flere år som søndagsskolelærer og som styrer av søndagsskolen. Sluttet som styrer av søndagsskolen i begynnelsen av 1940 og trakk seg senere ut av menigheten, da han ble tilsatt i politiet.

27

III. Ansatte i Statspolitiet og Grensepolitiet (8)

14. Olav Aspheim

(f. 24. 11. 1921, d. 09. 03. 1947)

A. Status

- Født i Hønefoss.
- Tidligere gårdsarbeider.
- Ikke tidligere straffet.
- Medlem av NS fra 11. 10. 1940 til 08. 05. 1945.
- Med i Regiment Nordland februar 1941, tjenestegjorde først i Frankrike, senere Østfronten og i Tyskland, inntil han ble dimittert 17. 11. 1943.
- Arbeidet på den tyske flyplassen Eggemoen ved Hønefoss april-mai 1944 til august 1944.
- Tjenestegjorde som politikonstabel i avdeling III i Stapo, Oslo, under Einar Dønnum fra august 1944 til 08. 05. 1945. Etterforskningskurs i oktober-november 1944.
- Vaktmann på Akershus under eksekusjonene 10. 02. 1945.

B. Forbrytelser

- Landsforræderi (b. strl. § 86).
- Legemsfornærmelser (b. strl. § 228).
- Legemsbeskadigelser (b. strl. §§ 229 og 232).

C. Dom i Eldsivating Lagmannsrett 31. 10. 1946

- Dom: Dødsdom.
Dissens: 6 for (3 lagdommere og 3 domsmenn), 1 mot (domsmann, husmor Ragnhild Brodah).
- Straffebestemmelser:
B. strl. §§ 86, jfr. p. a. 03. 10. 1941 og p. a. av 22. 01. 1942 og lov nr. 3 av 06. 07. 1945 og b. strl. §§ 228, 229, sammenholdt med 232, alt sammenholdt med b. strl § 62.

26

- Medlem av NS fra 01. 11. 1940 til 08. 05. 1945. Han var organisasjonsleder i Lysaker lag av NS og medlem av NS' Kamporganisasjon fra våren 1941 til 05. 1945.
- Deltok 03. 03. 1943 tiltalte i et møte i Bærum herredstidning hvor det ble bevilget 5.000,- til Frontkjemperkontoret og 5.000,- til NS' Hjelpfond.
- Arbeidet fra som reservekonstabel ved Oslo og Aker politi, og ble 23. 03. 1941 beordret til dette politis overvåkningsavdeling. Da overvåkningsavdelingen ble omorganisert og fra 01. 07. 1941 fikk betegnelsen Statspolitli, ble tiltalte etter søknad av 01. 05. 1941 ansatt som midlertidig politikonstabel i dette politi i Oslo. Han ble forfremmet til midlertidig politibetjent 01. 01. 1942.
- Gjorde fra september 1942 til midten av mars 1943 tjeneste ved flygebladskommisjon i det tyske Sipos avdeling 3 i Oslo, som bestod av 2 tyske og 2 norske polititjenestemenn under tysk ledelse og med Victoria Terrasse 5/7 som tjenestested.
- Deltok fra midten av mars 1943 til midten av juni 1943 sammen med 19 andre statspolitimenn i et polititeknisk kurs kalt "Führerschule der Sicherheitspolizei", holdt i Berlin.
- Ved inndelingen av Stapos Oslo-avdeling i 8 avdelinger etter tysk mønster fra 01.07. 1943 kom tiltalte i avdeling 3 a som hadde til oppgave å ettersøke hemmelige aviser. Han ble forfremmet til 1. betjent i denne avdeling 01. 06. 1944 og den 01. 09. 1944 til politifullmektig I.
- Etter at Stapo-mannen Torhus høsten 1944 var likvidert av norske hjemmestykker ble tiltalte leder for avdeling 4 a ved Stapos Oslo-avdeling 20. 11. 1944 og arbeidet fra da av med avsløring og ødeleggelse av de norske militære organisasjoner inntil 08. 05. 1945.

B. Forbrytelser

- Landsforræderi (b. strl. § 86).
- Legemsfornærmelser (b. strl. §§ 228 og 231).
- Legemsbeskadigelser (b. strl. §§ 229 og 232).
- Medvirkning til drap (b. strl. § 233).
- Underslag og grovt underslag (b. strl. §§ 255 og 256).

28

- Tyveri (b. strl. § 257).

C. Dom i Eidsivating Lagmannsrett 20. 01. 1947

- Aktorat: Statsadvokat Andreas Wiese.
- Defensorat: Overrettssakfører Ragnar Holm.
- Dom: Dødsdom.
Enstemmig: 7 for dødsdom (lagmann Erik Solem, lagdommere Halvard Ryen og Sverre Tessem, domsmenn husmor Arna Ludvigsen, varamann Fredrik B. Holm [tidligere domsmann Sverre Aagren måtte vike p. g. a. inhabilitet], murer Ole Stenseth, typograf Rolf B. Marthinsen).
- Straffebestemmelser
B. strl. §§ 86, 228, 229, 233, 255 og 257, jfr. b. strl. §§ 49, 232 og 256, jfr. p. a. av 03. 10. 1941 og lov av 13. 12. 1946, alt smh. med b. strl. § 86.
- Anket til Høyesterett, behandlet av Høyesteretts Kjæremålsutvalg 03. 03. 1947, der anken ble forkastet. Behandlet påny 10. 04. 1947, da den påny ble forkastet.

D. Kjennelse i Høyesteretts Kjæremålsutvalg 10. 04. 1947

- Kjennelse: Anken forkastes.
Enstemmig: 3 for dødsdom (Skau, Thrup, Holmboe).

E. Benådning eller fullbyrdelse ?

- Benådning avslått 18. 04. 1947, dødsdom fullbyrdet 22. 04. 1947 på Akershus Festning, Oslo.

F. Kilder

- * *Polititidende* nr. 41 b (1947).
- * L-sak Oslo politikammer nr. D. 2368; dok. nr. 73 (lmt), dok. nr. 82 (hr. kjm), dok. nr. 95 (hr), jfr. Landssvikarkivet (RA).

29

16. Reidar Haaland

(f. 22. 02. 1919, d. 17. 08. 1945)

A. Status

- Født i Stavanger.
- Ikke tidligere straffet.
- Drev tobakksforretning i Stavanger, men denne gikk inn.
- Medlem av NS fra 06. 12. 1940, sluttet å betale kontingent fra mai 1941; ikke utmeldt.
- Deltok i Hirden og fra juni 1941 i Den norske legion som sjåfør på Østfronten.
- Politikonstabel i Statspolitiet fra 09. 06. 1943; overflyttet til Sipo etter noen måneder.
- Etterforsker i avdeling IV i Sikkerhetspolitiet, Oslo fra august 1943 til 08. 05. 1945.

B. Forbrytelser

- Landsforræderi (b. strl. § 86).
- Legemsformæmmelser (b. strl. §§ 228).
- Legemsbeskadigelser (b. strl. §§ 229 og 232).

C. Dom i Eidsivating Lagmannsrett 16. 07. 1946

- Dom: Dødsdom.
Enstemmig: 7 for dødsdom (lagmann Solem, lagdommerne Kruse-Jensen, Helgesen, 4 domsmenn).
- Straffebestemmelser
B. strl. §§ 86, 228, 229, jfr. 232, p. a. 03. 10. 1941 og lov nr. 3 av 06. 07. 1945, alt sammenholdt b. strl. § 62.

30

D. Dom i Høyesterett 09. 08. 1945 (l. sak. nr. 1-2 h)

- Aktorat: Riksadvokat Sven Arnitzen.
- Defensorat: Høyesterettsadvokat C. A. Torstensen.
- Dom: Dødsdom.
Dissens: 9 for dødsdom (Næss, Fougner, Stang, Grette, Klæstad, Evensen, Schjelderup, Larssen, kst. justitiarius Bonnevie), 2 mot (Alten, Hanssen).
- Straffebestemmelser
B. strl. §§ 86, 228, 229, jfr. 232, p. a. 03. 10. 1941 og lov nr. 3 av 06. 07. 1945, alt sammenholdt b. strl. § 62.

E. Benådning eller fullbyrdelse ?

- Benådning avslått 10. 08. 1945, dødsdom fullbyrdet 17. 08. 1945 på Akershus Festning, Oslo, jfr. Oslo Kriminalpoliti.

F. Kilder

- *Riksadvokatens Meddelelsesblad* 1. årgang nr. 2., juli 1945: 1-14; nr. 3, august 1945: 1-12.
- *Norsk Retstidende* 110. årgang (1945): 13-26.
- *Polititidende* 40 b (1946).

11

17. Hans Jacob Skaar Pedersen

(f. 30. 12. 1908, d. 29. 03. 1946)

A. Status

- Tok toårig handelsgymnasium, og var deretter sjømann i noen år.
- Ble cand. jur. våren 1941, og arbeidet i noen måneder som dommerfullmektig ved Torridal sorenskriveri. Ble fra 01. 01. 1942 lensmann i Stangaland.
- Medlem av NS fra 1934, og fornyet sitt medlemskap i oktober 1940. Ble stående som medlem frem til 08. 05. 1945. Fungerte en tid som gruppefører for NS i Kopervik og Stangaland.
- NS-ordfører i Kopervik og Stangaland kommuner fra 01. 01. 1942 frem til hhv. oktober 1942 og januar 1943.
- Ansatt som politifullmektig ved Statspolitiets avdeling i Stavanger fra 14. 05. 1943, etter søknad. Tjenestegjorde som leder av denne avdeling fra midten av juni 1943 til 08. 05. 1945. Ble politiinspektør II 01. 04. 1944 og politiinspektør II 01.11. 1944 og innehadde denne stilling til 08. 05. 1945.

B. Forbrytelser

- Lands- og høyforræderi (b. strl. §§ 86 og 98).
- Ulovlig frihetsberøvelse (b. strl. § 223).
- Legemsbeskadigelser (b. strl. §§ 229 og 232).

C. Dom i Gulating Lagmannsrett 30. 10. 1945

- Dom: Dødsdom.
Dissens: 6 for dødsdom (3 lagdommerer, 3 domsmenn), 1 mot (1 domsmann).
- Straffebestemmelser
B. strl. § 86, jfr. p. a. av 03. 10. 1941 og lov nr. 3 av 06. 07. 1945, og mot b. strl. §§ 98, 223, 1. og 2. ledd, samt § 229 jfr. § 232, alt sammenholdt med b. strl. § 62.

12

D. Dom i Høyesterett 01. 03. 1946 (l. nr. 57)

- Aktorat: Statsadvokat Jens Christian Meilbye.
- Defensorat: Høyesterettsadvokat Leif S. Rode
- Dom: Dødsdom.
Dissens: 4 for dødsdom (Schjelderup, Andenæs, Fougner, Evensen), 1 mot (Alten).
- Straffebestemmelser
B. strl. § 86, jfr. p. a. av 03. 10. 1941 og lov nr. 3 av 06. 07. 1945, og mot b. strl. §§ 98, 223, 1. og 2. ledd, samt § 229 jfr. § 232, alt sammenholdt med b. strl. § 62.

E. Benådning eller fullbyrdelse ?

- Benådning avslått 22. 03. 1946, dødsdom fullbyrdet 30. 03. 1946 i Bergen.

F. Kilder

- *Riksadvokatens Meddelelsesblad* 2. årgang nr. 16., april 1946: 7-17.
- *Norsk Retstidende* 111. årgang 1946: 228-237.

18. Martin Luther Stordahl (konfidensiell)

(f. 17. 07. 1912)

A. Status

- Født i Borge i Østfold.
- Gift, har 1 barn på 5 år; uformuende.
- Bopel p. t. Sandbakken fangeleir, Elverum.
- Ble etter alminnelig folkeskole utdannet som agronom ved Haga Landbruksskole i 1936. Arbeidet på farsgården frem til 1941.
- Ikke tidligere gjort militærtjeneste p. g. a. et brokktilfelle.
- Var bestyrer på en gård i Berg i Østfold fra mai til juli 1941, og bodde så en kort tid i Time.
- Medlem av NS fra juli 1940 til april 1945 da han ble ekskludert.
- Var frivillig medlem av Hirden fra høsten 1940 til utgangen av 1942 og

33

C. Dom i Eldsivating Lagmannsrett 14. 03. 1947

- Aktorat: Statsadvokat Sverre Knudsen.
- Defensorat: Høyesterettsadvokat Christian Voss.
- Dom: Dødsdom.
Dissens: 6 for dødsdom (formann og lagdommer Gløersen, meddommer Kr. Kjølner, domsmenn småbruker Olaf P. Høyden, gårdbruker Hans Bruøygård, sjåfør Julian Horhaug og pensjonist M. O. Kise), 1 mot (meddommer, sorenskriver Falch).
- Anket samme dag, behandlet av Høyesteretts Kjæremålsutvalg 22. 04. 1947, der den ble forkastet.

D. Dom i Høyesterett 28. 01. 1948 (l. nr. 35, s. nr. 317/1947)

- Aktorat: Høyesterettsadvokat Sven Amtzen.
- Defensorat: Høyesterettsadvokat Christian L. Jensen.
- Dom: Dødsdom.
Dissens: 8 for dødsdom (Bahr, Thrap, Grette, Kruse-Jensen, Krog, Johannessen, Stenersen og justitiarius Stang), 1 mot (Gaarder).
- Straffebestemmelser
B. strl. § 86, jfr. p. a. av 03. 10. 1941, jfr. lov av 13. 12. 1946 og p. a. av 15. 12. 1944 § 51, og b. strl. § 229, jfr. § 232, jfr. med § 64, sammenholdt med § 62.

E. Benådning eller fullbyrdelse ?

- Benådet 19. 05. 1950 tvangsarbeid og tap av allmenn tillit på livstid.

F. Kilder

- L-sak Østerdal politikammer nr. D. 609; dok. nr. 87 a (lmr) og dok. nr. 90 (hr), jfr. Landssvikarkivet (RA).

35

fungerte herunder som hirdleder i Borge lag av NS fra høsten 1940 til april 1941.

- Var frivillig medlem av Germanske SS fra august 1942 til høsten 1944 og har fra innmeldelsen til 31. 05. 1943 vært organisasjonens tillitsmann i Halden krets. I oktober-november 1942 gjennomgikk han et 4 ukers våpenkurs i Kongsvinger. I 1943 og 1944 har han i Elverum vervet flere av sine underordnede som medlemmer.
- Gjennomgikk høsten 1941 et kurs for statspolitiaspiranter i Gausdal og søkte deretter opptagelse i grensepolitiet hvor ha tjenestegjorde fra 06. 01. 1942 til 05. 1943 som konstabel ved gruppe 1 i Halden distrikt og fra 01. 06. 1943 til 26. 09. 1944 som sjef for gruppe VI i Elverum distrikt med grad av politibetjent til 14. 03. 1944 og deretter med grad av politiløytnant II til han den 26. 09. 1944 ble suspendert og arrestert for grove tyverier og ildspåsettelse.
- Ble 24. 11. 1944 idømt 9 måneders fengsel ved Sør-Østerdal herredsrett for tyveri og ildspåsettelse, ellers tidligere ustraffet. Se her b. strl. § 261 jfr. 258 nr. 4 og § 257 samt § 325 1. ledd nr. 5 og 2. ledd, jfr. b. strl. § 63.
- Dømt til døden 08. 04. 1945 av Statspolitiets særdomstol i Oslo for tyveri og ildspåsettelse og "misbruk av tjenestestilling". Denne ble kort tid etter omgjort til livsvarig fengsel. Dette foranlediget eksklusjonen fra NS i begynnelsen av april 1945.
- Satt fengslet på forskjellige steder etter dette, inntil han etter kapitulasjonen ble overført til Ilebø 27. 05. 1945 og derfra den 20. 08. 1945 til Elverum Hjelpefengsel.
- Faren døde i november 1946, men hans mor levde fremdeles (i 1949).
- Kom som fange nr. 433 inn i Sem fengsel 31. 07. 1950 på tvangsarbeid på livstid.

B. Forbrytelser

- Landsforræderi (b. strl. § 86).
- Legemsbeskadigelser (b. strl. §§ 229 og 232).

34

**19. Arne Braa Saatvedt
(f. 18. 06. 1922, 19. 10. 1945)**

A. Status

- Født i Stange.
- Gymnasiast på Lillehammer 1939.
- Tidligere ustraffet.
- Medlem av NS fra oktober 1940, leder av N. S. U. F. i Lillehammer og Sør-Gudbrandsdalen. Drev propaganda og verving av medlemmer til NS, ikke senere utmeldt.
- Meldte seg til Regiment Nordland 10. 01. 1941, men reiste først til Tyskland i 1941 for militærutdanning. Gjorde tysk militærtjeneste til juni 1943. Aktiv frontinnsats på sørfronten i Russland fra februar 1942 til 05. 10. 1942. Såret i Kaukasus, fri fra militærtjeneste i 1943.
- Tjenestegjorde som tolk og politikonstabel i Sikkerhetspolitiets avdeling for Hedmark/Oppland, kontor Lillehammer fra 01. 09. 1943 til 01. 02. 1945.

B. Forbrytelser

- Landsforræderi (b. strl. § 86).
- Legemsbeskadigelser (b. strl. §§ 229 og 232).
- Medvirkning til drap (b. strl. § 233).

C. Dom i Eldsivating Lagmannsrett 16. 08. 1946

- Dom: Dødsdom.
Dissens: 6 for dødsdom, 1 mot: Nevnes ikke navn i kildene.
- Straffebestemmelser
B. strl. §§ 86, 233, 229, jfr. 232 og p. a. av 03. 10. 1941 og p. a. av 22. 01. 1942 og lov nr. 3 av 06. 07. 1945, alt sammenholdt b. strl. § 62.

36

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014
D. Dom i Høyesterett 05. 10. 1945 (l. nr. 24, s. nr. 58/1945)

- Aktorat: Riksadvokat Sven Arntzen.
- Defensorat: Høyesterettsadvokat Gunnar Mellbye.
- Dom: Dødsdom.
Dissens: 4 for dødsdom (Næss, Grette, Bahr, Bonnevie), 1 mot (Hanssen).
- Straffebestemmelser
B. strl. §§ 86, 233, 229, jfr. 232 og p. a. av 03. 10. 1941 og p. a. av 22. 01. 1942 og lov nr. 3 av 06. 07. 1945, alt sammenholdt b. strl. § 62.

E. Benådning eller fullbyrdelse ?

- Benådning avslått 19. 10. 1945, dødsdom fullbyrdet 19. 10. 1945 på Akershus Føstning, Oslo.

F. Kilder

- *Riksadvokatens Meddelelsesblad* 1. årgang nr. 5., oktober 1945: 24-33.

20. Holger Tou

(f. 01. 03. 1919, d. 25. 01. 1947)

A. Status

- Født i Byhaugen.
- Ikke tidligere straffet.
- Tjenestegjorde i Garden 1937.
- Arbeidet tidligere som fengselsbetjent.
- Ansatt som reservopolitikonstabel i det ordinære politi i 1940, ble konstabel i 1942, politibetjent 01. 04. 1943.
- Medlem av NS fra 1933, og fornyet medlemskap 09. 08. 1940, og beholdt dette inntil 08. 05. 1945.
- Medlem av Hirden fra 1940.
- Meldte seg som frivillig til regiment Nordland i 1941 og tjenestegjorde på Østfronten. Dimittert i juli 1943.

37

21. Ole Wehus

(f. 25. 06. 1909, d. 11. 03. 1947)

A. Status

- Født i Kristiansand.
- Deltok på Leidangens militærkurs frem til 1936.
- Medlem i Fedrelandslaget 1925-1933.
- Tidligere ustraffet.
- Tidligere kontorist og lagerekspeditor i familiens hud- og skinn-forretning.
- Medlem av NS fra 1934 til 1937 og fra 1940 til 08. 05. 1945.
- Medlem av Hirden fra 15. 09. 1940 til 08. 05. 1945.
- Med i Den norske legion fra juli til desember 1941.
- Med i Germanske SS Norge fra august 1942.
- Politikonstabel i Stapo i Stavanger fra 07. 04 1942, overflyttet til Kristiansand i mai 1942, politibetjent i Stapo i Oslo fra 30. 09 1943, etterretningsmedarbeider i Stapo, avdeling IV a, under Einar Dønnum, fra 15. januar til 08. 05. 1945.

B. Forbrytelser

- Landsforræderi (b. strl. § 86).
- Legemsformærmelse (b. strl. §§ 228 og 231).
- Legemsbeskadigelse (b. strl. §§ 229 og 232).
- Medvirkning til drap (b. strl. § 233).

C. Dom i Agder Lagmannsrett 14. 12. 1946

- Dom: Tvangsarbeid på livstid og tap av almen tillit på livstid.
Dissens: 3 for dødsstraff (lagmannen og 2 lagdommere), 4 mot (4 domsmenn). Påanket av påtalemyndigheten som ville ha dødsstraff.
- Straffebestemmelser
B. strl. §§ 86, med endringer i p. a. av 03. 10. 1941 og p. a. av 15. 12. 1944 § 51, mot b. strl. § 228, jfr. 232 mot 229, jfr. 232, § 231 jfr. 229 og 232 og mot § 233, alt sammenholdt med b. strl. § 62.

39

- Ansatt i Stapo fra 01. 02. 1945 som betjent.

B. Forbrytelser

- Legemsformærmelse (b. strl. §§ 228 og 231).
- Legemskrenkelse (b. strl. §§ 229 og 232).
- Medvirkning til drap (b. strl. § 233).

C. Dom i Gulating Lagmannsrett 27. 04 1946

- Dom: Livstids fengsel og tap av allmenn tillit for alltid.
Dissens: 5 mot dødsdom, 4 for.
Påanket av påtalemyndigheten som ville ha dødsdom.
- Straffebestemmelser
B. strl. §§ 86, jfr. 62 og p. a. av 03. 10. 1941 og p. a. av 15. 12. 1944 § 51.
B. strl. §§ 233, 229, jfr. 62 og 232 og b. strl. § 228, jfr. 62 og 232, alt sammenholdt § 62.

D. Dom i Høyesterett 06. 09. 1946 (l. nr. 260, s. nr. 318/1946)

- Aktorat: Statsadvokat Jens Christian Mellbye.
- Defensorat: Høyesterettsadvokat Magne Schjødt.
- Dom: Dødsdom.
Enstemmig: 5 for dødsdom (Evensen, Kruse-Jensen, Bahr, Skau, Alten).
- Straffebestemmelser
B. strl. §§ 86, jfr. 62 og p. a. av 03. 10. 1941 og p. a. av 15. 12. 1944 § 51.
B. strl. §§ 233, 229, jfr. 62 og 232 og b. strl. § 228, jfr. 62 og 232, alt sammenholdt § 62.

E. Benådning eller fullbyrdelse ?

- Benådning avslått 24. 01. 1947, dødsdom fullbyrdet 27. 01. 1947 i Bergen.

F. Kilder

- *Riksadvokatens Meddelelsesblad* 2. årgang nr. 24., desember 1946: 76-81.
- *Norsk Retstidende* 111. årgang: 935-946.

38

D. Dom i Høyesterett 25. februar 1947 (l. nr. 89, s. nr. 35/1947)

- Aktorat: Høyesterettsadvokat Jens Christian Mellbye.
- Defensorat: Høyesterettsadvokat Magne Schjødt.
- Dom: Dødsdom.
Enstemmig: 5 for dødsdom (Fougner, Grette, Soelseth, Gaarder, Stang).
- Straffebestemmelser
B. strl. §§ 86, med endringer i p. a. av 03. 10. 1941 og p. a. av 15. 12. 1944 § 51, mot b. strl. § 228, jfr. 232 mot 229, jfr. 232, § 231 jfr. 229 og 232 og mot § 233, alt sammenholdt med b. strl. § 62.

E. Benådning eller fullbyrdelse ?

- Benådning avslått 07. 03. 1947, dødsdom fullbyrdet 11. 03. 1947.

F. Kilder

- *Riksadvokatens Meddelelsesblad* 3. årgang nr. 33., mars 1947: 36-42.

40

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014
IV. Ansatte i Sikkerhetspolitiet (17)

22. Richard Wilhelm Hermann Bruns
(f. 28. 06. 1900, d. 20. 09. 1947)

A. Status

- Født i Hannover, Tyskland; tysk statsborger.
- Ansatt i det tyske Ordenspolitiet 1920.
- Medlem av NSDAP i 1933.
- Ansatt i det tyske Sikkerhetspolitiet i 1937.
- Kriminalsekretær i avdeling IV av Sipo, Oslo under Føhmer fra januar 1942 til 08. 05. 1945.

B. Forbrytelser

- Legemsfornærmelser (b. strl. § 228).
- Legemsbeskadigelser (b. strl. §§ 229 og 232).
- Medvirkning til drap (b. strl. § 233).

C. Dom i Eidsivating Lagmannsrett 20. 03. 1946

- Dom: Dødsdom.
Enstemmig: 7 for dødsdom.
- Straffebestemmelser
P. a. av 04. 05. 1945 § 1, jfr. § 3 a, c og d, jfr. b. strl. §§ 229, 228 og 232, jfr. lov nr. 3 av 06. 07. 1945 alt sammenholdt med b. strl. § 62.

D. Dom i Høyesterett 03. 07. 1946 (I. nr. 1989, s. nr. 230/1946)

- Aktorat: Statsadvokat Harald Sund.
- Defensorat: Høyesterettsadvokat Adam Hiorth.
- Dom: Dødsdom.
Enstemmig: 5 for dødsdom (Larssen, Berger, Skau, Evensen, justitiarius Stang).

41

1944 til 08. 05. 1945.

B. Forbrytelser

- Legemsfornærmelser (b. strl. § 228).
- Legemsbeskadigelser (b. strl. §§ 229 og 232).
- Medvirkning til drap (b. strl. § 233).

C. Dom i Eidsivating Lagmannsrett 14. 08. 1946

- Dom: Dødsdom.
Enstemmig: 7 for dødsdom (3 lagdommere og 4 domsmenn).
- Straffebestemmelser
B. strl. § 86, jfr. p. a. av 03. 10. 1941 og lov nr. 3 av 06. 07. 1945.
B. strl. §§ 228 og 229, jfr. § 232.
B. strl. § 233 1. og 2. ledd, jfr. p. a. av 22. 01. 1942 og lov nr. 3 av 06. 06. 1945, alt sammenholdt med b. strl. § 62.

D. Dom i Høyesterett 02. 05. 1947 (I. nr. 53 B, s. nr. 554/1946)

- Aktorat: Høyesterettsadvokat Jens Christian Mellbye.
- Defensorat: Høyesterettsadvokat C. A. Torstensen.
- Dom: Dødsdom.
Dissens: 3 for dødsdom (Schei, Grette, Bonnevie), 2 mot (Holmboe, Berger).
- Straffebestemmelser
B. strl. § 86, jfr. p. a. av 03. 10. 1941 og lov nr. 3 av 06. 07. 1945.
B. strl. §§ 228 og 229, jfr. § 232.
B. strl. § 233 1. og 2. ledd, jfr. p. a. av 22. 01. 1942 og lov nr. 3 av 06. 06. 1945, alt sammenholdt med b. strl. § 62.

E. Benådning eller fullbyrdelse ?

- Benådet 19. 09. 1947 til tvangsarbeid og tap av allmenn tillit på livstid.

F. Kilder

- *Riksadvokatens Meddelelsesblad* 3. årgang nr. 36., august 1947: 37-53.

43

- Straffebestemmelser
P. a. av 04. 05. 1945 § 1, jfr. § 3 a, c og d, jfr. b. strl. §§ 229, 228 og 232, jfr. lov nr. 3 av 06. 07. 1945 alt sammenholdt med b. strl. § 62.

E. Benådning eller fullbyrdelse ?

- Benådning avslått 19. 09. 1947, dødsdom fullbyrdet 20. 09. 1947 på Akershus Festning, Oslo.

F. Kilder

- *Riksadvokatens Meddelelsesblad* 2. årgang nr. 21., august 1946: 3-24.
- *Norsk Retstidende* 111. årgang: 680-704.

23. Arne Brænd
(f. 23. 9. 1920)

A. Status

- Født i Fumes.
- Tok middelskoleeksamen våren 1939, og var deretter verkstedaspirant i Oslo til krigsutbruddet i april 1940, da han forsøkte å delta som frivillig i krigen på Hvalsmoen. Flyttet i august 1940 til Hamar, hvor han oppholdt seg til julen 1941, og arbeidet der ved Hamar jernstøperi.
- Medlem av NS fra 01. 04. 1940 til 08. 05. 1945.
- Meldte seg frivillig til politiskolen på Kongsvinger 08. 01. 1942, men ble om sommeren 1942 syk og fikk deretter lov til å slutte mot å gå inn i Arbeidstjenesten, hvori han tjenestegjorde på forskjellige steder inntil 01. 07. 1944.
- Med i Germanske SS Norge fra mai 1942 til 08. 05. 1945.
Deltok i oktober/november 1943 i et 3 ukers kurs i regi av dette, som omfattet våpenøvelser og "ideologisk opplæring" på Kongsvinger Festning.
- Arbeidet som tolk og etterforsker i Sipo, avdeling Lillehammer fra 10. 07.

42

24. Emil Clemens
(f. 18. 11. 1908, d. 19. 09. 1947)

A. Status

- Født i Tyskland; tysk statsborger.
- Tjenestegjorde i landspolitiet i Tyskland, inntil han ble overført til Sikkerhetspolitiet. Kom til Norge i oktober 1942.
- Medlem av NSDAP fra 1937 av.
- Kriminal-overassistent, kriminalsekretær i avdeling IV av Sipo, Oslo, under Føhmer.

B. Forbrytelser

- Legemsfornærmelser (b. strl. § 228).
- Legemsbeskadigelser (b. strl. §§ 229 og 232).
- Medvirkning til drap (b. strl. § 233).

C. Dom i Eidsivating Lagmannsrett 20. 03. 1946

- Dom: Dødsdom.
Enstemmig: 7 for dødsdom.
- Straffebestemmelser
P. a. av 04. 05. 1945 § 1, jfr. § 3 a, c og d, jfr. b. strl. §§ 229, 228 og 232, jfr. lov nr. 3 av 06. 07. 1945 alt sammenholdt med b. strl. § 62.

D. Dom i Høyesterett 03. 07. 1946 (I. nr. 189, s. nr. 245/1946)

- Aktorat: Statsadvokat Harald Sund.
- Defensorat: Høyesterettsadvokat Adam Hiorth.
- Dom: Dødsdom.
Enstemmig: 5 for dødsdom (Larssen, Berger, Skau, Evensen, justitiarius Stang).
- Straffebestemmelser
P. a. av 04. 05. 1945 § 1, jfr. § 3 a, c og d, jfr. b. strl. §§ 229, 228 og 232, jfr. lov nr. 3 av 06. 07. 1945 alt sammenholdt med b. strl. § 62.

44

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

E. Benådning eller fullbyrdelse ?

- Benådning avslått 19. 09. 1946, begikk selvmord i fengslet 19. 09. 1947 ved hengning, jfr. Oslo Kretsfengsel.

F. Kilder

- *Riksadvokatens Meddelelsesblad* 2. årgang nr. 21., august 1946: 3-24.
- *Norsk Retstidende* 111. årgang, 1946: 680-704.

X 25. Herman Eduard Franz Dragass (*konfidensiell*) (f. 11. 05. 1891, d. 10. 07. 1948)

A. Status

- Født i Dragass i Vest-Preussen, Tyskland; norsk statsborger.
- Gift med en tysk kvinne i 1915 som han skilte seg fra i 1933, og giftet seg påny med en norsk kvinne i 1939. Har 3 barn samt 1 stebarn; uformuende.
- Ikke tidligere straffet.
- Etter over-realskolen gikk han i 1908 over i gartnerlære. Gjennomgikk gartnerskole i 1910 og var soldat fra 1911 til 1913.
- Flyttet 04. 06. 1914 til Norge, og bodde siden i landet til 1920, da han reiste tilbake til Tyskland igjen, men kom tilbake til Norge igjen etter 8 måneder. Livnærte seg både før og etter denne perioden som gartner og gårdsbestyrer i henholdsvis Norge og Tyskland. Fortsatte som gartner i Sør-Norge frem til 1927, da han kom til Vestfold. Der startet han som anleggsgartner for egen regning i "Tønsberg og omegn", en virksomhet som varte frem til krigsutbruddet. Da arbeidet han som gårdsarbeider i Askim, Hobøl og Gudbrandsdalen.
- Arbeidet som gartner ved tyskernes flyplass på Værnes i Stjørdal våren 1942, og fikk deretter stilling som tolk og oppsynsmann ved en tysk entreprenørforetning i Langsten, Åsen. Der sluttet han p. g. a. personlige uoverensstemmelser med ledelsen, og var en tid arbeidsløs. Meldte seg deretter som tolk ved Sipo i Trondheim 23. 06. 1943.

45

F. Kilder

- L-sak Trondheim politikammer nr. D. 971; dok. nr. 47 (Imr) og dok u. nr. (hr), jfr. Landssvikarkivet (RA).

26. Sigfried Wolfgang Fehmer (f. 10. 01. 1911, d. 16. 03. 1948)

A. Status

- Født i Riga; tyske statsborger.
- Meldte seg inn i NSDAP 1929, og har siden stått som medlem.
- Medlem av SS fra 1937.
- Tysk referendareksamen i 1933, ansatt ved politiet i Berlin.
- Ble kriminaltjent i Gestapo i 1934.
- Ble kriminalkommissær i Gestapo og Kriminalpolitiet 01. 10. 1936.
- Kom til Oslo 29. 04. 1940, og var tilknyttet Gestapo som kriminalkommissar.
- Straffet for legemsfornærmelse i Tyskland i 1935.
- Stedfortredende leder av Referat IV E2 (kontrasjonasje) ved avdeling IV (Gestapo) i Sikkerhetspolitiet i Oslo fra oktober 1944 til februar 1945. Omorganisering da førte til at Fehmer ble leder for hele Referat IV E. Ledet forhør, og ledet og deltok i mishandling. Utarbeidet retningslinjer for "skjerpet forhør" sommeren 1941 og ga ordre om anvendelse av dette ved gjentatte anledninger.

B. Forbrytelser

- Forbrytelse mot sedeligheten (b. strl. § 212).
- Ulovlig frihetsberøvelse (b. strl. § 225).
- Legemsfornærmelser (b. strl. §§ 228).
- Legemsbeskadigelser (b. strl. §§ 229 og 232).

47

- Arbeidet fra 23. 06. 1943 som tolk ved Sipo i Trondheim, hvor han arbeidet ved kriminalavdelingen, avd. V og avdeling IV 1, politisk avdeling og IV 2, sabotasje og spionasje som oberscharführer.

B. Forbrytelser

- Legemsfornærmelser (b. strl. §§ 228 og 231).
- Legemsbeskadigelser (b. strl. §§ 229 og 232).

C. Dom i Frostating Lagmannsrett 23. 12. 1946 (l. sv. sak nr. 93/1946)

- Dom: Dødsdom
Enstemmig: 7 for dødsdom.
- Straffebestemmelser
B. strl. § 86 jfr. p. a. av 03. 10. 1941 § 1, b. strl. § 228 1. og 2. ledd, § 229 1. og 2. punkt jfr. § 232 jfr. p. a. av 04. 05. 1945 § 1 og § 3 a jfr. lov nr. 3 av 06. 07. 1945 jfr. b. strl. § 62.
- Anket til Høyesterett samme dag, behandlet av Høyesteretts Kjæremålsutvalg 19. 04. 1947.

D. Dom i Høyesterett 27. 02. 1948 (l. nr. 52, s. nr. 301/1947)

- Aktorat: Høyesterettsadvokat Knut Blom.
- Defensorat: Høyesterettsadvokat Leif S. Rode.
- Dom: Dødsdom.
Enstemmig: 9 for dødsdom (Kruse-Jensen, Grette, Holmboe, Gaarder, Krog, Stenersen, Eckhoff, Johannessen, justitarius Stang).
- Straffebestemmelser
B. strl. § 86, b. strl. § 228 1. og 2. ledd, § 229 1. og punkt jfr. § 232 jfr. b. strl. § 62.

E. Benådning eller fullbyrdelse ?

- Benådning avslått 09. 07. 1948, dødsdom fullbyrdet 10. 07. 1948 i Trondheim.

46

C. Dom i Eidsivating Lagmannsrett 27. 06. 1947

- Dom: Dødsdom.
Enstemmig: 7 for dødsdom.
- Straffebestemmelser
Lov av 13. 12. 1946 § 1, jfr. § 3, jfr. b. strl. §§ 212, 225, 228, 229, 232, sammenholdt med b. strl. § 62.

D. Dom i Høyesterett 24. 02. 1948 (l. nr. 49, s. nr. 488/1947)

- Aktorat: Statsadvokat Harald Sund.
- Defensorat: Høyesterettsadvokat Magne Schiødt.
- Dom: Dødsdom.
Dissens: 7 for dødsdom (Berger, Berg, Schei, Stenersen, Krogh, Gaarder, justitarius Stang), 2 mot (Holmboe, Bonnevie).
- Straffebestemmelser
Lov av 13. 12. 1946 § 1, jfr. § 3, jfr. b. strl. §§ 212, 225, 228, 229, 232, sammenholdt med b. strl. § 62.

E. Benådning eller fullbyrdelse ?

- Benådning avslått 12. 03. 1948, dødsdom fullbyrdet 16. 03 på Akershus Festning, i Oslo.

F. Kilder

- *Riksadvokatens Meddelelsesblad* 4. årgang nr. 45., april 1948: 12-31.

48

27. Gerhard Friedrich Ernst Flesch
(f. 08. 10. 1909, d. 28. 02. 1948)

A. Status

- Født i Posen, Tyskland; tysk statsborger.
- Tidligere ikke straffet.
- Etter folkeskole og realgymnasium studerte han jus og statsvitenskap. Tok i 1936 sin store statseksamen som berettiget ham til stilling som advokat og dommer administrativ embetsmann.
- Medlem av NSDAP siden april 1933.
- Medlem av SS fra 13. 06. 1934.
- Ansatt i Gestapo som assessor (= Referatsleiter) i oktober 1936: Politisk kontroll av religiøst sektvesen i Tyskland.
- Stedfortreder for leder av Gestapos tjenestested i Frankfurt an der Oder fra 01. 01. 1938, hvor var ca. 1 år. Deltok i tyskernes innmarsj i Sudetenland. Fra 01. 01. 1939 til midten av samme år hadde han tilsvarende stilling i Saarbrücken. Tjeneste ved kommando i Plzen ved innlemmelsen av Böhmen og Mähren i det stortyske riket.
- Stedlig leder for Gestapo i Erfurt fra midten av 1939, og ble da Regierungsrat og SS-Sturmabführer. Der tjenestegjorde han som politisk referent (rådgiver) for "der Regierungspräsident" og "der Gauleite" Sauckel i Thüringen.
- Var leder av en "Einsatzkommando" i Posen og Lodz til oppklaring av krigsforbrytelser som angivelig ble begått av polakker etter 01. 09. 1939.
- Fra 01. 01. 1940 deltok han i en SS-Totenkopfdivisjon i Frankrike i oppmarsjområdet. Han var leder i en spesialkommando av Sipo hvis oppgave var å sikre seg de hemmelige akter som tilhørte det franske sikkerhetspoliti.
- Avkommandert for å ledsage Terboven til Norge og reiste hit 23. 04. 1940.

49

28. Alfred Josef Gärtner
(f. 31. 10. 1923, d. 08. 08. 1946)

A. Status

- Født i Gravdal, Norge; norsk statsborger.
- Lagerarbeider.
- Bopel: Gravdalsveien, Laksevåg.
- Ikke militærtjeneste.
- Ikke tidligere straffet.
- Faren født i Tyskland, om til Norge i 1912, og ble norsk statsborger i 1922.
- Meldte seg inn i NSUF i juni 1942, og var medlem av NS fra 1942 til 08. 05. 1945.
- Meldte seg inn i Waffen SS i desember 1942, og var medlem frem til 08. 05. 1945.
- Meldte seg til Den norske legion i begynnelsen av oktober 1942, og deltok aktivt som stridende i krigen på Finlands-fronten fra juli 1943 til april 1944.
- Meldte seg frivillig til tjeneste som tolk i det tyske Sikkerhetspoliti i Bergen etter hjemkomsten til Norge i juli 1944.

B. Forbrytelser

- Landsforræderi (b. strl. § 86).
- Legemsfornærmelser (b. strl. §§ 228 og 231).
- Legemsbeskadigelser (b. strl. §§ 229 og 232).

C. Dom i Gulatung Lagmannsrett 13. 04. 1946

- Dom: Livstids fengsel og tap av allmenn tillit for alltid. Dissens: 4 for dødsdom (lagmannen, lagdommer Svendsen, domsmennene Meyer Johannessen og malermester Andersen.), 5 mot (2 lagdommere, 3 domsmenn). Påanket av påtalemyndigheten som ville ha dødsstraff.

51

- Tjenestegjorde som Kommandeur der Sicherheitspolizei und des S. D. ved tjenestestedet i Bergen, og fra 11. 10. 1941 til 08. 05. 1945 har han innehatt den tilsvarende stilling i Trondheim. Han var således underordnet sjefen for Sipo i Oslo, Heinrich Fehlis. SS Obersturmbannführer og Oberregierungsrat i Sipo i Trondheim fra 30. 01. 1944.

B. Forbrytelser

- Ulovlig frihetsberøvelse (b. strl. § 223).
- Legemsfornærmelser (b. strl. § 228).
- Legemsbeskadigelser (b. strl. §§ 229 og 232).
- Hensettelse av person i hjelpeløs tilstand (b. strl. § 242).

C. Dom i Frostating Lagmannsrett 02. 12. 1947

- Dom: Dødsdom. Enstemmig: 7 for dødsdom.
- Straffebestemmelser P. a. av 04. 05. 1945 § 1, jfr. § 3, jfr. b. strl. §§ 233. B. strl. § 233, jfr. § 49, § 229, jfr. § 232, § 242 1. og 2. ledd, alt jfr. b. strl. § 62 og lov nr. 3 av 06. 07. 1945.

D. Dom i Høyesterett 25. 02. 1947 (I. nr. 43, s. nr. 214/1947)

- Aktorat: Høyesterettsadvokat Jens Christian Mellbye.
- Defensorat: Høyesterettsadvokat Adam Hiorth.
- Dom: Dødsdom. Enstemmig: 9 for dødsdom (Soelseth, Berger, Schei, Stenersen, Krogh, Gaarder, Holmboe, Bonnevie, justitarius Stang).

E. Benådning eller fullbyrdelse ?

- Benådning avslått 20. 02. 1948, dødsdom fullbyrdet 28. 02. 1948 i Trondheim.

F. Kilder

- *Riksadvokatens Meddelelsesblad* 3. årgang nr. 44., mars 1948: 125-141.

50

- Straffebestemmelser L. sv. an. § 3, jfr. § 2 nr 1 a, b. strl. § 86, jfr. § 62, b. strl. § 231, jfr. § 62, b. strl. § 229, jfr. 232 og § 62. B. strl. § 229, jfr. § 62. B. strl. § 228, jfr. §§ 232 og 62 og 229, jfr. 62, alt jfr. 62.

D. Dom i Høyesterett 05. 07. 1946 (I. nr. 196, s. nr. 279/1946)

- Aktorat: Statsadvokat Jens Christian Mellbye.
- Defensorat: Høyesterettsadvokat Leif S. Rode.
- Dom: Dødsdom. Enstemmig: 5 for dødsdom (Evensen, Berger, Skau, Larssen, justitarius Stang).
- Straffebestemmelser L. sv. an. § 3, jfr. § 2 nr 1 a, b. strl. § 86, jfr. § 62, b. strl. § 231, jfr. § 62, b. strl. § 229, jfr. 232 og § 62. B. strl. § 229, jfr. § 62. B. strl. § 228, jfr. §§ 232 og 62 og 229, jfr. 62, alt jfr. 62.

E. Benådning eller fullbyrdelse ?

- Benådning avslått 02. 08. 1947, dødsdom fullbyrdet 08. 08. 1947 i Bergen.

F. Kilder

- *Riksadvokatens Meddelelsesblad* 2. årgang nr. 21., august 1946: 52-66.
- *Norsk Retstidende* 111. årgang (1946): 795-811.
- *Polititidende* 9. b (1947).

52

X

29. Hugo Friedrich Wilhelm Heinrichs (*konfidensiell*)

(f. 13. 12. 1913)

A. Status

- Født i Hamburg, Tyskland utenfor ekteskap; tysk statsborger.
- Arbeidet etter skolen som gårsarbeider og visergutt. Utdannet seg innen kjøpmannsyret fra 1929 til mars 1933, men ble da han arbeidsledig.
- Gift 01. 08. 1942 med tysk kvinne, 1 barn på 3 ½ år; uformuende.
- Tidligere ikke straffet.
- Bopel f. t. i varetektfengsel i Halden.
- Kom inn i "Stalhelm" i 1933 og derfra inn i Waffen SS, avdeling "Leibstandarte Adolf Hitler", som innebar medlemskap i NSDAP. Forlot Waffen SS i 1936 p. g. a. en benskadet. Tok 1 års frivillig arbeidstjeneste ("Stalhelm").
- Fikk i 1936 ansettelse (fra 1938 fast ansettelse) i grensepolitiet i Lübeck og kom i 1940 til Norge som kriminalassistent ved grensepolitiet i Kornsjø. Ble deretter overført til Grepos tjenestested i Halden 01. 11. 1941, som hørte under "Aussendienststelle" i Fredrikstad, som igjen sorterte under Sipo i Oslo.
- Ble beordret til en stilling som kriminalassistent i Sipo i Fredrikstad fra juni 1942. I denne egenskap foretok han skjerpede forhør ved tjenestestedene i Fredrikstad og Halden. Ble fra juni 1944 leder for avdelingen i Halden, hvor han fungerte til våren 1945. Tjenestegjorde først under kriminalobersekretær Haas, som utdannet Heinrichs til etterforsker i Sipo. Haas skildres som en usedvanlig aggressiv og brutal mann som til slutt måtte fjernes. Denne ble erstattet av kriminalobersekretær Hoeck.
- Kom inn i Akershus landsfengsel 02. 02. 1950 på tvangsarbeid livstid.
- Kom inn i Sem fengsel 21. 07. 1950 på tvangsarbeid livstid.

B. Forbrytelser

- * Legemsfor nærmelser (b. strf. § 228).
- * Legemsbeskadigelser (b. strf. §§ 229 og 232).

53

30. Niils Peter Bernhard Hjelmsberg

(f. 03. 01. 1923, d. 08. 08. 1946)

A. Status

- Født i København, Danmark; dansk statsborger.
- Arbeidet som kontorassistent.
- Ikke tidligere straffet.
- Kom til Norge 16. 10. 1942 som kontormann ved Sipo i Bergen. Fra januar 1944 ble han overført til avdeling IV e som tolk for Kesting og hjelpepolitimann. Denne stilling hadde han frem til 08. 05. 1945.

B. Forbrytelser

- Legemsfor nærmelser (b. strf. §§ 228 og 231).
- Legemsbeskadigelse (b. strf. §§ 229 og 232).
- Medvirkning til drap (b. strf. § 233).

C. Dom i Gulating Lagmannsrett 18. 03. 1946

- Dom: Livstids fengsel.
Dissens, 3 for (2 lagdommere og 1 domsmann), 4 mot dødsdom (lagmann og domsmennene Andreassen, Knag og Røkvæ).
- Straffebestemmelser
Lov nr. 3. av 06. 07. 1945, jfr p. a. av 04. 05. 1945 § 3, jfr. § 1, jfr. b. strf. §§ 233, 231, 229, jfr. § 62.
B. strf. § 229 jfr. §§ 231 og 232, jfr. § 62.
B. strf. § 228.
B. strf. § 228, jfr. § 231.
Alt sammenholdt b. strf. §§ 62 og 58.

55

C. Dom i Eldsivating Lagmannsrett 16. 05. 1947

- Dom: Dødsdom.
Dissens: 6 for dødsdom (lagmann og lagdommer Thor Breien, lagdommere Mentz Darre Lødrup og Sverre Tøssesem og domsmenn forretningsfører Victor Andersen, Oskar Kallum og stenhugger Gustav Folmer), 1 mot (domsmann ærer Sveinung Oland).
- Straffebestemmelser
Lov nr. 14 av 13. 12. 1946 § 1 jfr. § 3 a, c, og d, jfr. b. strf. §§ 229 og 228 jfr. § 232.
Anket samme dag, behandlet av Høyesteretts Kjæremålsutvalg 28. 06. 1947, der anken ble forkastet. Behandlet påny 01. 10. 1949, da den ble tatt til følge.

D. Dom i Høyesterett 22. 11. 1947 (l. nr. 446, s. nr. 450/1947)

- Aktorat: Statsadvokat Harald Sund.
- Defensorat: Høyesterettsadvokat Gunnar Mellbye.
- Dom: Dødsdom.
Dissens: 7 for dødsdom (Eckhoff, Evensen, Allen, Fougner, Kruse-Jensen, Schei, justitarius Stang), 2 mot (Holmboe, Berger).

E. Benådning eller fullbyrdelse ?

- Benådet av kongen 14. 10. 1949 tvangsarbeid på livstid. Høyesterett anbefalte ikke benådning 22. 11. 1947.
- Benådet av kongen 14. 10. 1953 til løslatelse på prøve så snart han var blitt utvist til Tyskland. Løslatt og sendt hjem 31. 10. 1953 etter 8 ½ års soning.

F. Kilder

- *Pollitidende* nr. 79 b (1949).
- L-sak Halden politikammer nr. D. 1139; dok. nr. B 52 (lmr) og dok. nr. B 56 (hr), jfr. Landssvikarkivet (RA).

54

D. Dom i Høyesterett 04. 07. 1946 (l. nr. 191, s. nr. 245/1946)

- Aktorat: Statsadvokat Harald Sund.
- Defensorat: Høyesterettsadvokat Magne Schjødt.
- Dom: Dødsdom.
Enstemmig: 5 for dødsdom (Evensen, Berger, Skau, Larssen, justitarius Stang).
- Straffebestemmelser
P. a. av 04. 05. 1945 § 3, jfr. § 1, jfr. b. strf. §§ 233, 231, 229 og 228, jfr. § 232, jfr. lov nr. 3 av 06. 07. 1945 alt sammenholdt med b. strf. § 62.

E. Benådning eller fullbyrdelse ?

- Benådning avslått 02. 08. 1946, dødsdom fullbyrdet 08. 08. 1946 i Bergen.

F. Kilder

- *Riksadvokatens Meddelelsesblad* 2. årgang nr. 21., august 1946: 27-44.
- *Norsk Retstidende* 111. årgang: 769-789.

31. Rudolf Kerner

(f. 21. 02. 1910)

A. Status

- Født i Saarbrücken, Tyskland; tysk statsborger.
- Tok artium i 1930, og arbeidet deretter i skibransjen.
- Medlem av NSDAP fra 1935.
- Gikk inn i det tyske politi i 1936 og avla i 1937 prøve ved kriminalteknisk institutt i Berlin.
- Tjenestegjorde fra 1939 i det tyske Statspolizei, fra februar 1940 som kriminalkommissar.
- Kriminalkommissar, Hauptsturmführer og sjef ved Sipo, Kristiansand fra 05. 09. 1941 til 08. 05. 1945.

56

B. Forbrytelser

- Legemsfornærmelser (b. strl. §§ 228).
- Legemsbeskadigelser (b. strl. §§ 229 og 232).

C. Dom i Agder Lagmannsrett 14. 06. 1947

- Dom: Dødsdom.
Enstemmig: 7 for dødsdom (3 lagdommere og 4 domsmenn).
- Straffebestemmelser
B. strl. § 233 1. ledd, jfr. 2. ledd.
B. strl. § 231, jfr. § 9.
B. strl. § 229, jfr. 229, jfr. § 232.
B. strl. § 228 2. ledd, jfr. § 232.
B. strl. § 228 2. ledd.
Alt sammenholdt med b. strl. § 62 og lov nr. 14 av 13. 12. 1946 § 1 jfr. § 3 2. ledd.

D. Dom i Høyesterett 10. 03. 1947 (l. nr. 77, s. nr. 473/1947)

- Dom: Dødsdom.
Enstemmig: 9 for dødsdom (Thrap, Fougner, Holmboe, Bahr, Torstensen, Berg, Krog, Soelseth, Schjelderup).
- Straffebestemmelser
Lov nr. 14 av 13. 12. 1946 § 1 jfr. § 3, 2. ledd, jfr. b. strl § 9, § 229, jfr. § 232, § 228, 2. ledd, jfr. §§ 232 og 228, sammenholdt med b. strl. § 62.

E. Dom i Høyesterett 05. 11. 1947 (l. nr. 187, s. nr. 473/1947)

- Aktorat: Høyesterettsadvokat Jens Christian Mellbye.
- Defensorat: Høyesterettsadvokat Christian L. Jensen.
- Dom: Dødsdom.
Dissens: 7 for dødsdom (Fougner, Skau, Thrap, Dæhli, Kruse-Jensen, Schei, justitiarius Stang), 2 mot (Berger, Holmboe).
- Straffebestemmelser
Lov nr. 14 av 13. 12. 1946 § 1 jfr. § 3, 2. ledd, jfr. b. strl § 9, § 229, jfr. § 232, § 228, 2. ledd, jfr. §§ 232 og 228, sammenholdt med b. strl. § 62.

57

F. Benådning eller fullbyrdelse ?

- Benådet av kongen 18. 11. 1949 til tvangsarbeid på livstid.
En enstemmig Høyesterett og riksadvokaten anbefalte benådning 05. 11. 1949.
- Benådet av kongen 14. 10. 1953 til løslatelse på prøve så snart han var blitt utvist til Saar. Løslatt og sendt hjem 31. 10. 1953 etter 8 ½ års soning.

G. Kilder

- *Riksadvokatens Meddelelsesblad* 5. årgang nr. 56., 1949: 133-189.

32. Willi August Kesting (f. 28. 01. 1908, d. 08. 08. 1946)

A. Status

- Født i Dortmund, Tyskland; tysk statsborger.
- Utdannet som møbelsnekker.
- Tidligere ikke straffet.
- Medlem av SA i mai 1932.
- Inn i det hemmelige politi i 1933.
- Overassistent og avdelingsleder ved Sipo i Bergen fra slutten av november 1941 hos kommissar Neumann i avdeling IV a. Ble kriminalsekretær april-mai 1943 og leder av avdeling IV e frem til 08. 05. 1945.

B. Forbrytelser

- Legemsfornærmelser (b. strl. §§ 228 og 231).
- Legemsbeskadigelser (b. strl. §§ 229 og 232).
- Medvirkning til drap (b. strl. § 233).

58

C. Dom i Gulating Lagmannsrett 18. 03. 1946

- Dom: Dødsdom.
Enstemmig: 7 for dødsdom.
- Straffebestemmelser
Lov nr. 3 av 06. 07. 1945, jfr. p. a. av 04. 05. 1945 § 3, jfr. § 1, jfr. b. strl. §§ 233, 231, § 229, jfr. § 62, § 229 jfr. § 231 og § 232, jfr. § 62, § 228 og § 228 jfr. § 232, alt sammenholdt med § 62.

D. Dom i Høyesterett 04. 07. 1946 (l. nr. 191, s. nr. 245/1946)

- Aktorat: Statsadvokat Harald Sund.
- Defensorat: Høyesterettsadvokat Magne Schjødt.
- Dom: Dødsdom.
Enstemmig: 5 for dødsdom (Evensen, Berger, Larssen, Skau, justitiarius Stang).
- Straffebestemmelser
P. a. av 04. 05. 1945 § 3, jfr § 1, jfr. b. strl. §§ 233, 231, 229 og 228 jfr. § 232, jfr. lov nr. 3 av 06. 07. 1945 alt sammenholdt med b. strl. § 62.

E. Benådning eller fullbyrdelse ?

- Benådning avslått 02. 08. 1946, dødsdom fullbyrdet 08. 08. 1946 i Bergen.

F. Kilder

- *Riksadvokatens Meddelelsesblad* 2. årgang nr. 21., august 1946: 27-44.

59

33. Karl Hans Hermann Klinge (f. 14. 01. 1909, d. 28. 03. 1946)

A. Status

- Født i Hamburg, Tyskland.
- Arbeidet som kjøpmann i Hamburg.
- Ansatt i Grensepolitiet i Nord-Norge.
- Ansatt som saksbehandler i avdeling IV av Sipo, i Oslo fra november 1944 til 08. 05. 1945.

B. Forbrytelser

- Legemsfornærmelser (b. strl. § 228).
- Legemsbeskadigelser (b. strl. § 229).

C. Dom i Eidsivating Lagmannsrett 08. 12. 1945

- Dom: Dødsdom.
Enstemmig: 7 for dødsdom (3 lagdommere og 4 domsmenn).
- Straffebestemmelser
B. strl. §§ 228 og 229, jfr. p. a. av 04. 05. 1945 § 3 a, b og c, jfr. § 1, sammenholdt med b. strl. § 62.

D. Dom i Høyesterett 27. 02. 1946 (l. nr. 54, s. nr. 7/1946)

- Aktorat: Statsadvokat Harald Sund.
- Defensorat: Høyesterettsadvokat Adam Hiorth.
- Dom: Dødsdom.
Dissens: 9 for dødsdom (Skau, Schjelderup, Larssen, Alten, Grette, Evensen, Stang, Bahr, Berg), 4 mot (Holmboe, Bonnevie, Fougner, Berger).
- Straffebestemmelser
B. strl. §§ 228 og 229, jfr. p. a. av 04. 05. 1945 § 3 a, b og c, jfr. § 1, sammenholdt med b. strl. § 62.

60

E. Benådning eller fullbyrdelse ?

- Benådning avslått 22. 03. 1946, dødsdom fullbyrdet 28. 06. 1946 på Akershus Festning, Oslo.

F. Kilder

- *Riksdokumentens Meddelelsesblad* 2. årgang nr. 15., april 1946: 21-52.
- *Norsk Retstidende* 111. årgang: 196-224.

34. Emil Hugo Friedrich Koeber
(f. 29. 07. 1907, d. 22. 03. 1947)

A. Status

- Født i Oberhausen, Rhinland, Tyskland.
- Gruvearbeider, trikkekonduktør i 1938.
- Medlem av NSDAP 01. 07. 1932.
- Medlem av SA 01. 07. 1932 til august 1933. Ikke medlem av SS.
- Innkalt til tjeneste i Schutzpolizei (ordenspolitiet) i 1940, som Hauptwachtmeister. Kortere politikurs.
- Ikke tidligere straffet.
- Tjenestegjort som politi i Polen og Russland til juni 1942.
- Til Norge 01. 02. 1943.
- Vakt på Volla fengsel i Trondheim midten av oktober 1944; underlagt Sipo. Tjenestegjorde her med en mindre avbrytelse frem til 22. 12. 1944.

B. Forbrytelser

- Medvirkning til drap (b. strl. § 233).

61

35. Finn Knutunge Kaas
(f. 25. 03. 1917)

A. Status

- Født i Oslo.
- Etter skolegangen arbeidet han en tid som sjømann og deretter i en rørleggerforretning.
- Straffet for tyveri ved Oslo forhørsretts dom av 12. 12. 1936 med 6 måneders fengsel, betinget med 3 års prøvetid.
- Var nøytralitetsvakt i Horten 09. 04. 1940, og ble tatt til fange av tyskerne, men slapp etter kort tid ut og vendte da tilbake til Oslo. Forsøkte å komme gjennom Nordmarka, for å slutte seg til de norske troppene, men måtte gi opp.
- Meldte seg som sjåfør for Wehrmacht sommeren 1940 og hadde denne stilling i noen måneder, da han etter eget ønske oppga den.
- Startet skiskole vinteren 1940, og fikk her elever fra det tyske Gestapo.
- Medlem av NS og Hirden fra oktober 1940 til høsten 1941.
- Utførte i 1941 en rekke oppdrag for Sipo, Oslo som provokatør under ledelse av Fehmer i avdeling IV. Kaas ble utsatt for et overfall høsten 1941 og han reiste da til Tyskland etter Fehmers råd. Søkte om tysk statsborgerskap i 1941, og fikk sannsynligvis dette en gang i 1943.
- Med i Den norske legion og Waffen SS fra oktober 1941 til februar 1944. Deltok i kampene på Østfronten under en avdeling av Waffen SS. Ble såret, og plassert bak fronten.
- Ansatt i Sipo, Oslo som etterforsker fra mars 1944. Utsatt for et attentat i desember 1944, og reiste til Tyskland i begynnelsen av 1945, og kom tilbake til Norge i april 1945.

B. Forbrytelser

- Landsforræderi (b. strl. § 86).

63

C. Dom i Frostating Lagmannsrett 14. 01. 1946

- Dom: Dødsdom.
Enstemmig: 7 for dødsdom (3 lagdommere, 4 domsmenn).
Påanket av påtalemyndigheten: Ville ha dødsdom.
- Straffebestemmelser
B. strl. § 233, jfr. p. a. av 22. 01. 1942.

D. Dom i Høyesterett 12. 03. 1947 (l. nr. 102, s. nr. 17/1947)

- Aktorat: Statsadvokat Harald Sund.
- Defensorat: Høyesterettsadvokat Magne Schiødt.
- Dom: Dødsdom.
Enstemmig: 5 for dødsdom (Berger, Thrap, Alten, Bahr, justitarius Stang).
- Straffebestemmelser
Lov nr. 20 av 13. 12. 1946 § 1, jfr. § 3 b, jfr. b. strl. § 233 2. ledd.

E. Benådning eller fullbyrdelse ?

- Benådning avslått 02. 08. 1947, dødsdom fullbyrdet 14. 08. 1947 i Trondheim.

F. Kilder

- *Riksdokumentens Meddelelsesblad* 3. årgang nr. 33., mars 1947: 113-120.

62

C. Dom i Eidsivating Lagmannsrett 29. 06. 1946

- Dom: Dødsdom.
Dissens: 5 for dødsdom (3 lagdommere og 2 domsmenn), 2 mot (domsmennene Alf Ulven og Rolf Auster).
- Straffebestemmelser
B. strl. § 86, jfr. p. a. av 03. 10. 1941 og lov nr. 3 av 06. 07. 1945.

D. Dom i Høyesterett 05. 02. 1947 (l. nr. 71, s. nr. 504/1946)

- Aktorat: Statsadvokat K. J. Wiese.
- Defensorat: Høyesterettsadvokat Adam Hiorth.
- Dom: Dødsdom.
Dissens: 3 for dødsdom (Thrap, Eckhoff, Evensen), 2 mot (Fougner, Holmboe).
- Straffebestemmelser
B. strl. § 86, jfr. lov nr. 3 av 06. 07. 1945.

E. Benådning eller fullbyrdelse ?

- Benådet 19. 07. 1947 til tvangsarbeid og tap av allmenn tillit for livstid.

F. Kilder

- *Riksdokumentens Meddelelsesblad* 3. årgang nr. 31., februar 1947: 60-72.
- *Norsk Retstidende* 112. årgang, 1947: 25-36.

64

36. Johnny Alf Larsen

(f. 31. 01. 1923, d. 23. 04. 1947)

A. Status

- Født i Svolvær.
- Frivillig vakt ved Hjemmevernet i Svolvær fra 12. 04 til 10. 06. 1940.
- Tidligere ikke straffet.
- Medlem av NS 31. 12. 1940 til 08. 05. 1945; ivrig nazist før krigen.
- Automatisk medlem av Hirten 31. 12. 1940.
- Med i Germanske SS Norge fra 07. 05. 1944; lagfører.
- Unter- og Oberscharführer i SD hhv. 13. 07. 1944 og 20. 04. 1945.
- Tolk i Sipo fra mai 1941 til 08. 05. 1945.

B. Forbrytelser

- Landsforræderi (b. strl. § 86).
- Ulovlig frihetsberøvelse (b. strl. § 223).
- Legemsfornærmelser (b. strl. §§ 228 og 231).
- Legemsbeskadigelser (b. strl. §§ 229 og 232).

C. Dom i Hålogaland Lagmannsrett 18. 12. 1946

- Dom: Livsvarig fengsel og tap av almenntillit på 10 år.
Dissens: 3 for dødsdom (3 lagdommere), 4 mot (4 domsmenn).
- Straffebestemmelser
B. strl. § 86, § 232, jfr. 231, § 232, jfr. 229, § 228 1. og 2. ledd; jfr. § 228 1. ledd, § 223 1. og 2. ledd; 223 1. ledd, jfr. p. a. av 15. 12. 1944 § 12 og 51, alt sammenholdt med § 62.
Påanket av påtalemyndigheten som ville ha dødsdom.

65

politimann i 1933 fordi han var sosialdemokrat, men ble på ny tatt inn i politiet i 1934.

- Medlem av NSDAP siden 1938.
- Kom til Norge i august 1941 og ble straks sendt til Trondheim. Der ble han ansatt ved Sipo i avdeling V, kriminalavdelingen som understurmführer. Ved denne avdeling arbeidet han til februar-mars 1944 da han ble overført til avdeling IV 2 og 3, avdeling for spionasje og sabotasje, nå med tittel som obersturmführer.

B. Forbrytelser

- Ulovlig frihetsberøvelse (b. strl. § 225).
- Legemsfornærmelser (b. strl. § 228).
- Legemsbeskadigelser (b. strl. §§ 229 og 232).
- Medvirkning til drap (b. strl. § 233).

C. Dom i Frostating Lagmannsrett 23. 12. 1946 (l. sv. sak nr. 91/1946)

- Dom: Dødsdom.
Enstemmig: 7 for dødsdom (formann og lagdommer Thor Tharum, lagdommere Ottar Stene og L. Z. Backer, domsmennene bonde og ordfører Arne Grøtan, lærer og ordfører E. M. Musum, bestyrerinnen Gina Strand, skoledirektør Todal).
- Straffebestemmelser
B. strl. § 233 1. og 2. ledd jfr. § 49 jfr. p. a. av 22. 01. 1942, b. strl. § 228 1. og 2. ledd og § 229 1. og 2. punkt, jfr. § 232 jfr. p. a. av 06. 07. 1945, alt jfr. b. strl. § 62.

D. Dom i Høyesterett 27. 02. 1948

- Aktorat: Høyesterettsadvokat Knut Blom.
- Defensorat: Høyesterettsadvokat Gunnar Mellbye.
- Dom: Dødsdom.
Enstemmig: 9 for dødsdom (Kruse-Jensen, Grette, Holmboe, Gaarder, Krog, Stenersen, Eckhoff, Johannessen, justitarius Stang).

67

D. Dom i Høyesterett 19. 04. 1947 (l. nr. 180, s. nr. 157/1947)

- Aktorat: Høyesterettsadvokat Jens Christian Mellbye.
- Defensorat: Høyesterettsadvokat Christian L. Jensen.
- Dom: Dødsdom.
Enstemmig: 5 for dødsdom (Berger, Schjelderup, Schei, Fougner, justitarius Stang).
- Straffebestemmelser
B. strl. § 86, § 232, jfr. §§ 231 og 232, jfr. 229, §§ 229, 228 1. og 2. ledd, jfr. § 228 1. ledd, § 223 1. og 2. ledd, jfr. § 223 1. ledd, jfr. p. a. av 03. 10. 1941 og 22. 1. 1942, jfr. lov nr. 3 av 06. 07. 1945.

E. Benådning eller fullbyrdelse ?

- Benådning avslått 20. 04. 1947, dødsdom fullbyrdet 23. 04. 1947 på Brønnøysund.

F. Kilder

- *Riksadvokatens Meddelelsesblad* 3. årgang nr. 35., august 1947: 68-76.

37. Julius Hans Christian Nielson (konfidensiell)

(f. 26. 10. 1898, d. 10. 07. 1948)

A. Status

- Født i Schleswig-Holstein, Tyskland; tysk statsborger.
- Gift og har 2 barn; uformuende.
- Ikke tidligere straffet.
- Etter folkeskolen gjennomgikk han handelsskole i 1915-1917. Deretter hadde han kontorarbeide en tid og ble så soldat i 1918. Etter Tysklands sammenbrudd i den 1. verdenskrig var han en tid arbeidsløs.
- Arbeidet fra 01. 06. 1920 i det tyske ordenspolitiet. Sommeren 1930 ble han overført til kriminalpolitiet, nå med tittel som kriminalinspektør. Var dessuten stedfortredende ordfører i Flensburg, og ble fjernet fra stillingen som

66

- Straffebestemmelser
B. strl. § 233 1. og 2. ledd jfr. § 49 jfr. p. a. av 22. 01. 1942, b. strl. § 228 1. og 2. ledd og § 229 1. og 2. punkt, jfr. § 232 jfr. p. a. av 06. 07. 1945, alt jfr. b. strl. § 62.

E. Benådning eller fullbyrdelse ?

- Benådning avslått 09. 07. 1948, dødsdom fullbyrdet 10. 07. 1948 i Trondheim.

F. Kilder

- L-sak Trondheim politikammer nr. D. 971; dok. 47 (lmf) og dok. u. nr. (hr), jfr. Landssvikarkivet (RA).

38. Eilif Rye Pisani

(f. 25. 12. 1923, d. 02. 04. 1947)

A. Status

- Født i Bergen.
- Tidligere styrmann og smedlærling.
- Straffedømt for dokumentfalsk, tyveri, heleri, innbrudd og ran (b. strl. §§ 185, 257, 318) i hhv. 1942 og 1944.
- Hans far, Erling Pisani, ble drept i København 12. 09. 1944.
- Med i Den norske Vaktbataljon fra september 1942.
- Deltok i utdannelseskurs i Halden og Holmestrand.
Gjorde kjøkkentjeneste i 14 dager i Eisfjord i desember 1942 inntil han rømte.
- Delaktighet i arrestasjonen av Eina Bruun og Kåre Henrik Brubak 23. 04. 1943 samt Petter Bruun i Oslo. Fant informasjon om Håkon Sunde på Petter Bruun, hvilket ledet til dennes arrestasjon. Sunde (jfr. Osvald-gruppen) og Petter Bruun fikk senere dødsdom og ble henrettet 01. 03. 1944 på Trandum.
- Påtok seg å arbeide som angiver og provokatør for Sipo i Bergen i oktober

68

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

1944. 09. 11. 1944 ble 5 av 6 angitte personer arrestert i Bergen av Sipo på grunnlag av opplysninger fra titalte. Opplysningene ble også gitt Stapo 06. 11. 1944. Personene satt fengslet på Grini til krigens slutt.

B. Forbrytelser

- Landsforræderi (b. strl. § 86).
- Dokumentfalsk (b. strl. § 185).

C. Dom i Gulating Lagmannsrett 29. 06. 1946

- Dom: Livsvarig tvangsarbeid og tap av almen tillit for livstid. Dissens: 1 for dødsdom (lagmann Vedeler), 6 mot (lagdommer Mørde, konstituert lagdommer Opdahl, domsmenn Signe Elfrida Berntsen, Guudmund Fauske, Fridtjof Eeg og Erling Gjerken).
- Straffebestemmelser
B. strl. § 86, jfr. p. a. av 3. 10. 1941; lov av 13. 12. 1946.
B. strl. § 185, 2. ledd, jfr. l. sv. an. §. 51, jfr. b. strl. §§ 62 og 64.

D. Dom i Høyesterett 11. 03. 1947 (l. nr. 101, s. nr. 593/1946)

- Aktorat: Høyesterettsadvokat Jens Christian Mellbye.
- Defensorat: Høyesterettsadvokat Christian L. Jensen.
- Dom: Dødsdom. Enstemmig, 5 for dødsdom (Bahr, Soelseth, Berger, Alten, justitiarius Stang).
- Straffebestemmelser
B. strl. § 86, jfr. p. a. av 3. 10. 1941; lov av 13. 12. 1946.
B. strl. § 185, 2. ledd, jfr. l. sv. an. §. 51, jfr. b. strl. §§ 62 og 64.

E. Benådning eller fullbyrdelse ?

- Benådning avslått 28. 03. 1947, dødsdom fullbyrdet 02. 04. 1947 i Bergen.

69

D. Dom i Høyesterett 14. 05. 1946 (l. nr. 130)

- Aktorat: Statsadvokat Jens Christian Mellbye.
- Defensorat: Høyesterettsadvokat Leif. S. Rode.
- Dom: Dødsdom. Enstemmig: 5 for dødsdom (Berger, Evensen, Andenæs, Grette, Larssen).
- Straffebestemmelser
B. strl. §§ 86, 228 og 229, jfr. b. strl. § 232, p. a. av 03. 10. 1941 og lov nr. 3 av 06. 07. 1945 alt sammenholdt med b. strl. § 62.

E. Benådning eller fullbyrdelse ?

- Benådning avslått 31. 05. 1946, dødsdom fullbyrdet 04. 06. 1946 i Bergen.

F. Kilder

- *Riksadvokatens Meddelelsesblad* 2. årgang nr. 18., juli 1946: 94-111.

40. Ludwig Runzheimer (*konfidensiell*)

(f. 28. 07. 1912, d. 06. 07. 1946)

A. Status

- Født i Gladenbach i Hessen, Tyskland; tysk statsborger.
- Ugift og uten forsørgelsesbyrde; uformuande.
- Bopel f. t. varetektfengsel på Bergenhus.
- Ikke tidligere straffet.
- Etter 5-årig folkeskole begynte han på fortsettelsesskole, men avbrøt denne ½ før eksamen.
- Utlørte tysk arbeidstjeneste fra 1932 til 1933, arbeidet så ved et gymnasium til 1935, var så kontormann ved byggeledelsen på en flyplass til 1937.
- Utdannet som telegrafist i Luftwaffe 1937-1938, var i grensepolitiet fra november 1938 til krigsutbruddet.
- Medlem av NSDAP siden 1934, og har vært medlem av SS.
- Tjenestegjorde i det hemmelige feltpolitiet under krigen, og i den egenskap

71

F. Kilder

- *Riksadvokatens Meddelelsesblad* 3. årgang nr. 33., mars 1947: 108-113.
- *Norsk Retstidende* 112. årgang, 1947: 113-117.
- *Polititidende* 67 b (1947).

39. Max Emil Gustav Rook

(f. 24. 06. 1888, d. 04. 06. 1946)

A. Status

- Født i Berlin-Steglitz, Tyskland.
- Kom til Norge i 1913; fikk norsk statsborgerskap i 1928; bosatt i Bergen.
- Arbeidet som murer før 1940.
- Tidligere ikke straffet.
- Medlem av NS fra juni 1942 til 08. 05. 1945.
- Tolk og hjelpepolitimann i Sipo, Bergen fra juni 1940 til 08. 05. 1945; frivillig.

B. Forbrytelser

- Landsforræderi (b. strl. § 86).
- Legemsfornærmelser (b. strl. § 228).
- Legemsbeskadigelser (b. strl. §§ 229 og 232).

C. Dom i Gulating Lagmannsrett 12. 02. 1946

- Dom: Dødsdom. Enstemmig: 7 for dødsdom (3 lagdommere og 4 domsmenn).
- Straffebestemmelser
B. strl. §§ 86, 228 og 229, jfr. b. strl. § 232, p. a. av 03. 10. 1941 og lov av 06. 07. 1945 alt sammenholdt med b. strl. § 62.

70

har han deltatt under krigen i Holland, Belgia, Frankrike og Russland.

- Tjenestegjorde fra november 1943 i statspolitiet i Frankfurt an der Oder.
- Ble i begynnelsen av november 1944 beordret til Bergen, hvor han tjenestegjorde i avdeling 4 B som saksbehandler for de tyske sipo-menn Willi Kesting og Johan Arndt, men i første rekke for Kesting.
- Overført til tjeneste i interneringsleiren på Espeland 01. 03. 1945, under ledelse av leirsjef Eberl.

B. Forbrytelser

- Legemsfornærmelser (b. strl. §§ 228 og 231).
- Legemsbeskadigelser (b. strl. §§ 229 og 232).

C. Dom i Gulating Lagmannsrett 13. 04. 1946 (l. sv. sak nr. 25 og 2/1946)

- Aktorat: Nevnes ikke i kildene.
- Defensorat: Nevnes ikke i kildene.
- Enstemmig: 7 for dødsdom (lagdommer A. E. Soelseth, lagdommere Henrik Svensen og Børvald Hagen, domsmennene J. Meyer Johannessen, Julius Iversen, Mons Andersen og Dag Øiv. Hofstad). Vedtatt av den dødsdømte.
- Straffebestemmelser
Lov nr 3. av 06. 07. 1945, jfr. p. a. av 04. 05. 1945 § 3, jfr. § 1 jfr. b. strl. § 231, jfr. § 232, § 229, jfr. §§ 232 og 62, § 229 jfr. § 62. og § 228 jfr. § 62, alt jfr. § 62.
B. strl. § 228, sammenholdt med § 62.
B. strl. § 229, jfr. § 232; p. a. av 03. 10. 1941; lov nr. 3 av 06. 07. 1945, sammenholdt med b. strl. § 62.

D. Benådning eller fullbyrdelse ?

- Benådning avslått av kongen 28. 06. 1946, dødsdom fullbyrdet 06. 07. 1946 i Bergen kl. 04. 34, jfr. Bergen Polittikammer. (Se dok. 23).

72

- Straffebestemmelser
B. strf. § 86.
B. strf. § 233 2. ledd, jfr. p. a. av 03. 10. 1941 og p. a. av 22. 01. 1942 og lov nr. 3 av 06. 07. 1945.
P. a. av 18. 12. 1942 § 3, jfr. p. a. av 21. 09. 1945 § 17.

E. Benådning eller fullbyrdelse ?

- Døde 25. 02. 1948 under en mageoperasjon på Ullvål Sykehus før dødsdom kunne fullbyrdes.

F. Kilder

- *Riksdokumentens Meddelelsesblad* 2. årgang nr. 23., september 1946: 49-69.
- *Norsk Retstidende* 111. årgang, 1946: 894-914.

VII. Tabeller

Tabell 1: Dødsdommer i forhold til stilling

Kategorier	Antall
1. Ministerpresident + kommissariske statsråder	3
2. Sonderabteilung Lola	10
3. Statspolitiet og Grensepolitiet	8
4. Sikkerhetspolitiet	17
5. SS Vaktbataljon	1
6. Likvidasjonsstyret	1
Totalt	45

Tabell 2: Dødsdommenes fullbyrdelse 1945-1948 ¹

Halvår/år	Landssvikere	Tyske krigsforbrytere
1. halvår 1945	0	0
2. halvår 1945	4	0
1. halvår 1946	3	2
2. halvår 1946	1	2
1. halvår 1947	6	2
2. halvår 1947	10	0
1. halvår 1948	1	3
2. halvår 1948	2	1
Totalt	27	10

¹ Tabellen bygger på tallmateriale fra *Om landssvikoppgjøret* 1962: 411-412, men skiller seg fra denne ved de to norske slatsborgerne, Max Emil Gustav Rook (1888-1947) og Alfred Josef Gärtner (1923-1947) har blitt rubrisert som landssvikere. Se her hhv. *Riksdokumentens Meddelelsesblad* 2. årgang nr. 18., juli 1946: 94-111 om Rook og 2. årgang nr. 21., august 1946: 53-66 om Gärtner.

Tabell 3: Ulike straffereaksjoner i det norske rettsoppgjøret ²

Type avgjørelse	Landssvikersaker	Utenlandske krigsforbrytersaker
Dødsdommer	32 (27)	13 (10)
Frihetsstraffer	17.000	66
Annen straff	34.450	0
Vedtatt forelegg på frihetsstraff	3.120	0
Vedtatt forelegg på annen straff	25.180	0
Frifunnet ved endelig dom	1.375	5
Påtaleunntakelse	5.500	0
Henlagt etter bevisets stilling ³	37.150	261
Totalt	92.807	345

² Denne tabellen bygger på Justis- og politidepartementet: *Om landssvikoppgjøret*. Innstilling fra et utvalg nedsatt for å skaffe tilveie materiale til en innberetning fra Justisdepartementet til Stortinget. Gjøvik: Mariendals Boktrykkeri, 1962: 110. Parantesene viser hvor mange som faktisk ble henrettet. Se ellers fotnote 1.

³ Dette innebærer at de slapp påtale for straffbare forhold.

BJØRN ØSTRING

Frontkjemper
 i min fangenskap
 Sjøp

N-1363 HØVIK, 12.4.2001.
 Fjordveien 77 B
 Telefon 67 53 09 54

Ane Dalen Ringheim.

Om GUSTAV RINGEN.

Han står i din liste nederst på side 5.

Jeg har idag snakket med fru Astrid Bratlien. Tlf.: 63 99 71 35.

Adresse: Postboks 67B. 2030 Nannestad. Født Ringen.

Hun forteller at hun hadde 3 brødre og en pleiebror. Pleiebroren var Gustav. Eller rettere Gustav Adolf Fredriksen som han var født. Han var barn av omstreifere hvis barn ble tatt fra dem for å gjøre taterene bofaste. Foreldrene til Astrid tok seg av 2 søsken. Hans søster mener jeg hun sa var gift i Tyskland. Jeg glemte å spørre om de kom fra "Svanviken bruk" som vel var samlingsstedet for omstreifermissjonens virksomhet. Søsterens navn var Dagmar Olivia Genoveia. Det skal ha vært ennu fler søsken.

Han skal i fangenskapet ha vært sammen med Windingstad som skal ha sagt til Astrid Ringen at Gustav matet ham da han var på sitt aller dårligste og ikke fikk ned mye mat, av restene holdt han seg selv i live slik at de i perioden kom gjennom det. Windingstad hadde nevnt at han døde av lunge-tennelse trodde hun å huske. Og at de levde sammen i 1945.

Han skal ha vært blond. Noe "knapp til sins" som hun uttrykker det. Og noe skjevskuldret, så at han kom gjennom legekontroll var "godt gjort".

Hennes foreldre skal ha fått en skriftlig melding på russisk om hans død. De hadde også av den forstått at lungene hadde sviktet. Astrid mener at brevet finnes og forsøker finne det i familien. (Hun hadde også 3 virkelige brødre.) Hun vil like om du kontakter henne.

Hennes brødre var kjente skiløpere før og etter okkupasjonen. Frontkjemper. Også hennes mann Erik, som var i min tropp i Den norske Legion. Erik er død.

Bjørn Østring.

Ane Dalen Ringheim
Kierschowsgate 3
0462 Oslo
Tlf 97720053

Bjørn Østring
Fjordveien 77B
1363 Oslo

Oslo 4. mars 2001

Kjære Bjørn Østring.

Jeg takker for hyggelig og informativ telefonsamtale. Beklager at denne listen min ankommer deg senere enn jeg lovet. Jeg har vært travel med arkivsøk og annet arbeid. Nå sender jeg den imidlertid til deg.

Denne listen er først og fremst en kladd for meg selv og den kommer antakelig ikke til å foreligge i en slik form til slutt. Dette fordi jeg er underlagt strengt regler om personhensyn. Personene som er omtalt i denne listen har jeg funnet opplysninger om gjennom åpne kilder som aviser og bøker.

Hvis du vil ta en titt på denne listen og se om du har opplysninger om noen av dem eller vet hvor jeg eventuelt kan finne slik informasjon ville jeg satt stor pris på det. Jeg er, som nevnt, også interessert i generell informasjon om frontkjemperne, avdelinger og slikt som du fortalte meg om på telefonen.

Tusen takk for all verdifull hjelp og nyttige råd.

Med vennlig hilsen Ane Dalen Ringheim.

Oslo, 23.2.2001

Kjære Bjørn Østring.

Mitt navn er Ane Dalen Ringheim. Jeg er hovedfagsstudent i historie ved universitetet i Oslo og jobber med en hovedoppgave om nordmenn i fangenskap i Sovjetunionen under og etter andre verdenskrig. Dette er en del av historien som er skrevet lite om og som jeg synes fortjener oppmerksomhet. Jeg ønsker å finne ut så mye som mulig om de enkelte skjebnene til menneskene som døde i fangenskap eller kom hjem etterpå. Jeg vil også se på hvordan norske og sovjetiske myndigheter behandlet disse sakene. Jeg fikk navnet og adressen din fra en annen hovedfagsstudent som tidligere har fått nyttig informasjon fra deg. Jeg er svært interessert i å komme i kontakt med tidligere frontkjempere som overlevde fangenskapet og med folk som har kjennskap til de som satt i fangenskap.

Håper ikke jeg skaffer deg for mye bryderi. Jeg er svært takknemmelig for alle opplysninger du måtte ha som vil kunne hjelpe meg videre med oppgaven min.

Med vennlig hilsen

Ane Dalen Ringheim
Kierschowsgate 3
0462 Oslo
Tlf 97720053
e-mail: anedr@hepp.uio.no

*Bjørn Østring - sendt til
180 = ikke Hf.*
Runde Samtalen - Turistikk - Skapning - Senje
Wolfgang Wundt g. b. f. Rindstadgrenda 16 . 06 93 Oslo - 22 28 62 45
Ane Clouetby - samme adresse - 8. 2. 2001, 2002
Wundt -

Finnmark

Kategori	Navn	Født/ Hjemsted	Historie	Kilde
Fisker	Jens Andreassen	Fra Torsken	Tatt til fange under dramaet ved Svensgrunnen 12. april 1943. 14.4 1943: Til Polarnoje. 4.4 1944: Til Vologda. 5.6 1944: Til Karaganda i Sentral-Asia. 19.april 1946: Sluppet fri og kom hjem senere den sommeren etter press fra norske myndigheter.	Bratbak ¹ , NiF ²
Fisker	Sigurd Andreassen	Fra Torsken Født 27. april 1909	Tatt til fange under dramaet ved Svensgrunnen 12. april 1943. 14.4 1943: Til Polarnoje. 4.4 1944: Til Vologda. Ble innlagt på hospital. Døde i fangenskap 2.1 1945.	Bratbak, NiF
Frontkjemper	Peter Ansnes		død mars 1945	Tjønn ³
Frontkjemper	Ole Bamrud	født 1915	død desember 1944	Tjønn
Frontkjemper	Arne Baresel	født 1920	død august 1945	Tjønn
Frontkjemper	Fridtjof Baresel	født 1917	død desember 1945	Tjønn
Frontkjemper	Bjørn Bast Pedersen <i>Kp. 2. Div. 2</i>	Fra Trondheim Født 29.9 1921	Enhet: 2. legion Løp over til russerne i Uritz 19.5 1942. Etterlyst i Fahndungsnachweis. Død på russisk hospital 22.7 1944/august 1944 (v. kar 2.7.)	Tjønn, FF ⁴
Frontkjemper	Asbjørn Beckstrøm,	Fra Trondheim Født 26.1 1921	Enhet Viking. Savnet 5.9 1942 Død februar 1944	Tjønn, FF
Frontkjemper	Torbjørn Bellander	født 1922	død april 1945	Tjønn
Frontkjemper	Odd Bratteli		Gerhardsen skulle ta op hans skjebne med russiske myndigheter nov. 1955	AP 55 ⁵
Fisker	Fridtjof Brox	Fra Gryllefjord Født 11.3 1900	Tatt til fange under dramaet ved Svensgrunnen 12. april 1943. 14.4 1943: Til Polarnoje.	Tjønn, NiF, Bratbak og

¹ Bratbak, Bjørn: Svensgrunnen 12. april 1943, Norsk sjotidsskrift nr 8. 2000.

² Ottosen, Kristian (red): Nordmenn i fangenskap 1940-1945, Oslo 1995

³ Tjønn, Halvor: Reportasje i Aftenposten x/x 1993

⁴ Falne frontkjemper fra Trondelagsfylkene: Utarbeidet av Knut Baardseth, John Sandstad, Trygve Ronning og Rolf Colin Nielsen. Fått av Bjørn Ostring, Fjordveien 77B, 1363 Høvik. Tlf 67530954

⁵ Reportasje i Aftenposten 3. november 1955 i forbindelse med Gerhardsens besøk i Moskva.

⁶ Vatne, Paul Einar: Ukjent ubåt. Tragedien i Gryllefjord, Oslo 1968

			4.4 1944: Til Vologda 5.6 1944: Til Karaganda i Kazakstan. Pådro seg lungebetennelse etter en fisketur i november 1945. Døde 8. desember 1945.	Vatne ⁶	
-	Frontkjemper	Arne Dahl	født 1924	død juli 1945	Tjønn
-	Frontkjemper	Georg Daae	født 1921	død mars 1945	Tjønn
~	Frontkjemper	Kjell Eger	født 1925. Fra Høybråten.	død juni 1945 Gerhardsen skulle ta opp hans skjebne i Moskva nov. 1955	Tjønn og AP55
.	Frontkjemper	Andreas Elverum	født 1911	død januar 1946	Tjønn
.	Frontkjemper	Sigurd Eliassen	født 1923	død november 1945	Tjønn
-	Frontkjemper	Wilhelm Forberg		Tatt til fange i oktober 1944 i Prekolen i Latvia. Satt fri 28.10.1953.	A30.10.19 53 ⁷
.	Frontkjemper	Olav Falstad	Fra Stjørdal Født 8.8 1920	Tilhørte 3. legion. Savnet ved Leningrad. Død 18.3 1944	Tjønn, FF <i>2/10/42</i>
-	Frontkjemper	Gard Friden	Fra Trondheim Født 2.3 1925	3. skibataljon. Savnet 25.6 1944 ved Kistinki i Nord-Karelen. En av de tre russerne ville bytte mot russiske krigsfanger i Norge. <i>Født født 25/6.44</i>	Steffenak, FF
-	Frontkjemper	Birger Furuseth	Fra Østerdalen	Arbeidet som spion for tyskerne. Satt i land i Finnmark våren 1945 av en tysk u-båt. Ble arrestert og fikk åtte års tvangsarbeid i Sovjetunionen. Aftenposten skriver 30.10.1953 at han antakelig er løslatt og venter på utreisevisum. Skriver om sine opplevelser i boka "Jeg var spion mot Sovjet og ble grepet" fra 1959.	A 30.10.195 3 og muntlig fra Bjørn Østring
-	Frontkjemper	Adolf Gjemble	født 1915	død april 1945	Tjønn
-	Frontkjemper	Hans Gerhardsen <i>Fra Melby</i>	født 1927. <i>1/6</i>	død mars 1945 <i>Født som faldt 25/6.1944</i>	Tjønn
.	Frontkjemper	Mads Golden	født 1908	død desember 1945	Tjønn
e	Frontkjemper	Johann Hansen	født 1914	død februar 1945	Tjønn

⁷ Aftenposten 30. oktober 1953

Partisan	Osvald Harjo	Født 31.10 1919	Ble partisan da tyskerne angrep Norge. Utførte spionoppdrag for Sovjet. Ble tatt til fange av tyskerne. Rømte til Sovjet. Ble etter kort tid fengslet for spionasje. 8.2 1943: Til Kirovsk. 1.5 1943 til Kodina. Satt tretten år i russiske fangeleire. Slapp fri i november 1955 etter press fra norske myndigheter og store deler av den norske arbeiderbev. Døde på nittitallet.	Harjo ⁸ , O. Larsen ⁹ Senje ¹⁰ og NiF
Frontkjemper	Gunnar Høyer	født 1920	død april 1945	Tjønn
Partisan	Emil Isaksen		Utførte oppdrag for russerne i Norge, sammen med Mikkelsen og Larsen. Kom i vanskeligheter med tyskerne og måtte rømme til Sverige. Dro tilbake til Sovjet etter krigen for å hente en båt og avslutte oppdraget, men ble arrestert fordi de hadde røpet oppdraget sitt for svenske myndigheter. Havnet i fangeleir og kom hjem først i 1953 eller 1954.	Harjo og O.Larsen
Frontkjemper	Arne Johansen	født 1914	død mai 1945	Tjønn
Frontkjemper	Albert Johansen	født 1922	død juli 1947	Tjønn
Frontkjemper	Per Johansen	Fra Oslo	Gerhardsen skulle ta opp hans skjebne med russiske myndigheter i november 1955	AP55
Fisker	Jens Karlsen		Tatt til fange under dramaet ved Svensgrunnen 12. april 1943. 14.4 1943: Til Polarnoje. 4.4 1944: Til Vologda 5.6 1944: Til Karaganda i Kazakstan Sluppet fri 19. april 1946 og kom hjem den sommeren etter press fra norske myndigheter	Bratbak, NiF

⁸ Harjo, Osvald: Moskva kjenner ingen tårer, Oslo 1956

⁹ Larsen, Otto: Jeg var sovjetspion. Oslo 1954

¹⁰ Senje, Sigurd: Glemte soldat. Oslo 1972

Frontkjemper	Arnulf Kinn	født 1924. <i>11/10</i>	død november 1945 <i>Født som faldt 25/6.1944.</i>	Tjønn
Frontkjemper	Jan von Krogh	Fra Stavanger	Gerhardsen skulle ta opp hans skjebne med russiske myndigheter i nov. 1955.	AP55
Frontkjemper	Jørgen Kårvåg	født 1910	død mars 1945	Tjønn
Frontkjemper	L.E.? Kristiansen	født 19??,	død juli 1945	Tjønn
Partisan	Otto Marinius Larsen	Født 1912 i Kiberg	Utførte oppdrag for russerne i Norge, sammen med Mikkelsen og Isaksen. Kom i vanskeligheter med tyskerne og måtte rømme til Sverige. Dro tilbake til Sovjet etter krigen for å hente en båt og avslutte oppdraget, men ble arrestert fordi de hadde røpet oppdraget sitt for svenske myndigheter. Havnet i fangeleir og kom hjem først 28. oktober 1953.	O. Larsen, Harjo og Senje
Frontkjemper	Håvard Osvald Lynum	Fra Trondheim Født 31.12 1919 <i>(født 13/12.1919) Sannet 12/2.1944. Oslo.</i>	Enhet: 2. Polkp, Skibataljonen Tatt til fange 19.04 1944 ved Mendewaara sammen med Einar Pedersen. Død i russisk fangenskap i 1945.	FF
Frontkjemper	Rolf Løveid jr	Fra Oslo <i>21.6.1913</i>	Satt fri 28.10.1953. <i>Sannet. 24.12.1943.</i>	A30.10.19 53
Sivil	Henry Major	1910	Er dette Henry Meyer??? Døde i fangeleir 6.1 1945	Tjønn
Styrmann	Henry Meyer Går under ulike for- og mellomnavnnavn ulike steder: Eks: Christian Henry Dahl Meyer Hansen	Fra Bergen Født 19.9. 1910	Oppbrakt fra båten Moder II 6. mai 1944 av russisk motortorpedobåt. Se artikkel i BT 12.11.1994 Ble skilt fra de andre på båten. Rydningen hørte at det ble funnet et lik med Meyers giftering på Laksefjellet i Finnmark to måneder etterpå. Tror han ble skutt i Murmansk og ringen satt på et annet lik. Kanskje dumpet etterpå. For kort tid å lære noen opp til å bli spion Noe stikker under i denne saken, mener han. Våren 1964: Samtaler UD-	AP55 og Vatne

			Moskva. Svar 11.juni: Kastet ut fra russisk fly over Ifjordfjellet 8. januar 1945. Fallskjermen løste seg ikke ut.	
Partisan	Ragnvald Mikkelsen	Født 1922. Fra Finnmark	Dro i 1940 over til S. Lært opp til radiotelegrafist. Til Norge som partisan i 1942. Etter krigen tilbake til Sovjet for å hente en båt. Anklaget for å ha fortalt om samarbeidet med russerne. Skutt under fluktforsøk fra leiren Kodina 20. juli 1946	O. Larsen, Eriksen ¹¹ og Harjo
Frontkjemper	NN	født 1923	død mars 1949	Tjønn
Frontkjemper	Torleif Nicolaysen	født 1911 ^{2/5} <i>Kongsberg</i>	død januar 1945 <i>medelt febr 1945</i>	Tjønn
Sivil	Ursin Olaussen		Tatt til fange av russerne 20. januar 1944. Da var han 79 år gammel. Døde i fangeleiren Tserepovets samme år.	Tjønn og NTB 6.2 1996
Fisker	Olaf Olsen	Født 9.4. 1903 Fra Gryllefjord	Tatt til fange fra fiskebåten Skreien i 1943. 14.4 1943:Til Polarnoje. 4.4 1944: Til Vologda. Kom på hospital Døde i Vologna 13.12 1944 Kona fikk kort fra Røde kors høsten 1945 at mannen var død av dysenteri desember 1944.	Tjønn, NiF og Bratbak
Frontkjemper	Torleif Olsen	født 1915	død mai 1945	Tjønn
Frontkjemper	Gustaf Olsen	født 1914	død desember 1944	Tjønn
Frontkjemper	Einar Pedersen	født 1924	Tatt til fange ved Mendewaara 19.04 1944 sammen med Håvard Osvald Lynum Død juni 1945	Tjønn, false frontkjemper
Frontkjemper <i>Oddernes</i>	Olav Ramse	født 1924 ^{5/9}	død mai 1944 <i>savnet 1944 27/1</i>	Tjønn
Frontkjemper	Gustav Ringen	født 1914	død desember 1945	Tjønn

¹¹ Eriksen, Hans Kristian: Partisaner i nord, s 135, Oslo 19xx

Politikonstabel	Harald Rygh	Fra Stavanger	Norsk politibetjent som hjalp Harjo fri fra tysk fengsel. Rømte sammen til Sovjet. Mistenkt som tysk spion. Havnet etter hvert i Kodina. Døde der i 1944, samme år som dommen falt: 15 år for tysk spionasje. 26.8 1945, sier NiF ¹²	Harjo og O. Larsen
	Randi Samuelsen Robertson	Fra Tønsberg	Reiste til Østerrike mot slutten av krigen for å gifte seg. Så kom kapitulasjonen og hun ble arrestert og sendt østover. Satt åtte år i ulike sovjetiske leire Slapp fri fra fangenskap og sendt hjem til Norge i 1953.	
Frontkjemper	Nils Seem	Fra Grong Født 3.8 1922	Enhet: 7/Norge Savnet 27.1 1944. Døde i russisk fangenskap opplyst av kamerat som satt i samme leir januar 1945	Tjønn, FF
Frontkjemper	F.S		død september 1946	Tjønn
Frontkjemper	Kaare Skavang	Født 1921	Medlem av NS som femtenåring. Dro i 1944 som frivillig til Østfronten. Kjempet i Polen, Over-Schlesien og Tsjekkoslovakia. Ved kapitulasjonen befant han seg i Tsjekkoslovakia der han ble arrestert av tsjekkiske partisaner og senere utlevert til Sovjetunionen som krigsfange. Ble ført til Sibir, så til Ural og tilslutt havnet han i Kiev. Sommeren 1949 ble han satt fri og kom hjem til Norge. Han mener selv dette er på grunn av at han klarte å smugle ut en melding om at han var fange i leiren. Forteller sin historie i boka «Men mange ble igjen» som kom ut i 1950.	A30.10.19 53 og Skavang ¹³
Frontkjemper	Haakon Skukkestad Eidsberg	født 1906 <i>5/3</i>	død april 1945 <i>meldt falt 28.1.1945</i>	Tjønn

¹³ Skavang, Kaare: Men mange ble igjen, Oslo 1950

Frontkjemper	Torolf Sundkvist,		død desember 1944	Tjønn
Frontkjemper	Christian Nikolai Lassen Sundlo	Født 6.1 1919 Fra Lierfoss	Var løytnant. Ble tatt til fange i oktober 1944 i Prekolen i Latvia. Var i leire i Gorkij, Charkov og Kiev. Meldt død to ganger: i 1944 og våren 1945. Var en av de tre som russerne tilbød seg å sette fri i 1946 mot at Norge utleverte fem tidligere sovjetiske fanger til repatriering. Satt fri 28. oktober 1953. Da var han 34 år gammel. Kona fikk innvilget skilsmisse i 1951 og giftet seg på nytt.	Steffenak og A30.10.53
Fisker	Magnus Torgersen		Tatt til fange under dramaet ved Svensgrunnen 12. april 1943. 14.4 1943: Til Polarnoje. 4.4 1944: Til Vologda. 5.6 1944: Til Karaganda i Sentral-Asia. Sluppet fri 19. april 1946. Kom hjem senere den sommeren etter press fra norske myndigheter.	Bratbak
Frontkjemper	Mathias Ulla	født 1924	død februar 1945	Tjønn
Sivil	Bjørn Veile			Tjønn
Frontkjemper	Ole Venaasen	født 1913	død januar 1945	Tjønn
Frontkjemper	Per Versland	født 192?	død januar 1945	Tjønn
Frontkjemper	Georg Waabenstedt <i>Fra up 3</i>	født 1924 ^{13/2.}	død desember 1944. Gerhardsen skulle ta opp hans skjebne i Moskva nov. 1955 <i>svartskredet 1 2/12.</i>	Tjønn og AP55
På gjennomreise, sjømann.	Odd Willassen	Fra Tromsø	Forsøkte i 1943 å ta seg over til de norske styrkene i England via Murmansk. Arrestert 1.1 av russerne og mistenkt for å være tysk spion. En rekke forhør. Dømt til tre års fengsel pga ulovlig grenseovertrødelse. Døde i Kodina 12.6. 1944. Ble 22 år gammel.	Harjo og NiF
Frontkjemper	Wolfgang Windingstad	Født 4.1 1926 Fra ... <i>Veske</i>	Tatt til fange i Kistinki i Nord-Karelen i 1944. Var en av de tre <i>Anneldt felt 25/6.44.</i>	Steffenak og

			som russerne tilbød seg å sette fri i 1946 mot at Norge utleverte fem tidligere sovjetiske fanger til repatriering. Satt fri 28.10.1953. Sigurd Senjes «Ulf»	A30.10.53
Frontkjemper <i>Stavanger</i>	Bjarne Aaresjold	født 19?? <i>5.12.1922</i>	død februar 1945 <i>savnet 26.6.1944</i>	Tjønn
Frontkjemper	Sten Aasjordet <i>meldt falt 25/6.1944</i>	født 1926. Fra Våler i Sør <i>f. 12.7.1926</i>	død februar 1945. Gerhardsen skulle ta opp hans skjebne i Moskva nov. 1955	Tjønn og AP55

~~Skiliste~~

- Hegg, John Fritjof, Trondheim 8.5 1923 Wiking, Westland Ukjent skjebne. Russisk fangenskap? Panserkjører. Innsats i Kaukasus, Italia, Normandi. Uscha. Jernkors 2. og første klasse. *Skiliste*
- Haugen, Odd Jacob, Trondheim, 6.3 1924, Wiking, Westland, savnet 28.12 1941. Etterlatt på en Verbandplatz/tatt til fange av russerne Marschblock Wiking
Juven oversikt faldne står: savnet 2/8.42.

Uddrust

Opdragsnotat

,5.aprø1 2000.

Kjære Eirik Brazier,

Stein Ugelvik Laesen har gjort meg oppmerksom på hovedfagoppgaven som skal skrives om frontkjempere fra Beistad^{tstad} og Tønsberg. Og jeg forstår det slik at om jeg har ting som kan ha interesse så bør jeg være til hjelp.

Vedlegger derfor det jeg foreløpig kan finne..

Særlig interesse har formodentlig bildet av de 59 frontkjemper samlet - jeg tror i Trondheim og billedsamlingen med de 23 fra Beistad. Likeså den oversikten som Trondheim Politimuseum har kiggende ute til salg. På den sistes forside nevnes 4 navn. De 3 siste kan være nyttige personer for oppgaven. Jeg råder til at det tas kontakt med Rolf Collin Nielsen. Gimleveien 13. 7033 Trondheim. Tlf.: 73 93 81 79. Han var sekretær i Fylkesorganisasjonen for NS for Sør-Trøndelag men er sikkert vel innformert om Torbjørn Eggens Nord-Trøndelag. Han var frontkjemper i Den norske Legions 1.kompani og i Staben som motorsykkelordonans. Stiller sikkert gjerne opp med opplysninger.

I NS Årbok for 1942 står oppnt som Lagfører i Beistad: Peter Vernes. I årboken 1944 nevnt som Vennes. Som ordfører er oppført i begge, Driftsbestyrer Anton Welde. I Erstatningsdirektoratets navnelister til banker etc. for beslagleggelse av våre midler. oppgis han født 10/2.93. Det er godt ansette personer i en bygd eller by som vanligvis har betydd mest for at stedet fikk mange medlemmer. Likeså om det fra før landet fikk mer demokratiske lover var en spesiell familie som hadde vært den ledende og den som ordnet opp for folk. Om den ledende her var NS betydde det meget. I Hedmark var det slike som trätte inn da ordførerne var "stukket av" i 1940. Weldefamilien står oppført med hele 16 i nevnte liste. Ledsmannen Olaf Erling Welde overnattet jeg hos, jeg tror, i 1941. Prektige mennesker. Hans Welde - som jeg mener var hans sønn, utnevnte jeg høsten 40 til Fylkesungdomsleder. Han gjorde sammen med sin senere kone en strålende innsats i vår Germanske Landtjeneste. Våre leire her, var i områdene som skaffet oss brødkornet under okkupasjonen.

Henvendelse til bank vil gi innsikt i medlemsfortegnelsen men formodentlig kan Ugelvik Larsen leverø et utskrift av bare Beistad.

Frontkjempere i Tønsbergområdet møtes hver 1.tirsdag i måneden og det vil neppe være noe i veien for at du er tilstede. Henvend deg til Sigmund Rockmann Knutsen, Orreveien 3. 3142 Vestskogen. Tlf.: 33 32 21 05. Gir ikke dette en passende åpning så gi meg beskjed så skal jeg ringe rundt til dem jeg kjenner i området som kan ha noe følelse for hva som fra begynnelsen av gav bakgrunn for tilslutning og derav ønsket om/å spare oss for å bli et Sovjet-Norge. Lykke til

Det kan henvises til meg når ønskelig.

Frontkjemper
for

Bjørn Østring
Fjordveien 77 D
1363 Høvik

Eirik C. Brazier
Kringsjå, 1A, 703
Sognsveien 218
0864 Oslo
Tlf: 22 18 78 21 / 93 60 05 71

&

Lars-Erik Vaale
Sogn studentby, 4118
0858 Oslo
Tlf: 22 18 85 16

Blindern, 23. 01. 2001

Angående frontkjempere og dødsstraff

1. Litt om forskningsprosjektet *A overkomme fortiden: Rettsoppgjøret e. 1945*

Norge var et av de land i Europa som etter Den annen verdenskrig gjennomførte et svært omfattende rettsoppgjør. Rammen var internasjonal og opplegget i en viss utstrekning lagt av de allierte. Like fullt ble oppgjøret gjennomført etter norsk jurisdiksjon, og kan sett fra ettertiden sies å være preget av bestemte norske særtrekk. Det er i alle fall fire grunner til at rettsoppgjøret i Norge nå bør tas opp til bredt studium:

1. Det foreligger svært lite forskning om rettsoppgjøret i Norge. Vi vet derfor mindre om det norske oppgjøret enn om de som foregikk i mange andre land.

2. Nødvendigheten av et bredt prosjekt om Norge blir særlig tydelig på bakgrunn av det internasjonale forskningsbildet.
3. Rettsoppgjøret etter 1945 er stadig et mye diskutert tema i norsk offentlighet.
4. Det kan spørres om ikke tidspunktet er kommet da et slikt prosjekt begynner å haste, om man skal trekke på innsikt og erindringer fra aktørene den gang. Slik medvirkning vil kunne vise seg verdifull i mange enkeltspørsmål, og nødvendig i detaljer.

2. Litt om våre enkeltprosjekter

A. Rettferdighet og tidsutstrekning: Tilfellet frontkjemperne v/Eirik Brazier

I alle typer rettsoppgjør, inkludert krigsforbryterprosesser fra de senere år, er det et problem at straffeutmålingen varierer over tid, som regel slik at den avtar sterkt med avstanden fra overgangstidspunktet (ikke fra gjerningstidspunktet). Det rettslige oppgjør med de ca.5.000 unge nordmenn som gikk i tysk krigstjeneste 1940-45 vil i dette delprosjektet bli tatt opp til analyse og internasjonal komparasjon, ut fra et opplegg som Norges Forskningsråd har bevilget støtte til for 1999. Selve undersøkelsen vil skje i to trinn: (1) først må det etableres oversikt over denne gruppen på individnivå. Forholdet er her at de norske frontkjemperne aldri er blitt systematisk undersøkt. Ikke en gang deres antall er troverdig etablert, langt mindre antallet av de som frivillig meldte seg men ble forkastet. Oversikten vil nødvendigvis måtte bygge på kontakt med levende kilder, med grupper av aktører for at undersøkelsen kan nyttiggjøre det materialet de sitter inne med. (2) kartlegging av variasjonene i straffeutmålingen ved oppgjøret etter 1945, dels ut fra domsmaterialet slik det er publisert i Riksadvokatens Meddelelsesblad, dels ved hjelp av domsmateriale fra Domsarkivet i Riksarkivet. Analysen av materialet vil så innebære systematisering og gruppering, deretter komparasjon med utenlandske undersøkelser, og til sist sammenholdelse med den internasjonale litteraturen om krigstjeneste for fremmed makt og om rettferdighetsspørsmål i forbindelse med straffeutmålinger under overgangen fra krig og diktatur til fred og demokrati.

B. Debatten om dødsstraffen v/Lars-Erik Vaale

Til det norske rettsoppgjørets mest kontroversielle side hører gjeninnføring av dødsstraffen, som var opphevet i 1902. Til sammen la påtalemyndigheten ned påstand om dødsstraff i rundt 200 saker (Dahl 1987). Domstolen fulgte aktors påstand i bare 30 saker, hvorav 25 kom til fullbyrdelse (pluss 12 i krigsforbrytersaker mot tyskere). Gjennom hele rettsoppgjørets aktuelle periode 1945-48 løp en meget omfattende debatt om denne straffereaksjonen, dels i pressen, dels i bokutgivelser, og ikke minst i Stortinget selv, der det etter hvert reiste seg en sterk opinion blant representantene mot å fullbyrde slike straffer. Debatten kan tolkes på bakgrunn av et paradoks som går igjen i mange land i tilsvarende situasjon og på mange områder (f.eks. også i spørsmålet om bruk av spesialdomstoler eller om lover med tilbakevirkende kraft). På den ene side var det et ønske om å straffe de som en ~~saml~~ opinion utpekte som skyldige. På den annen side var det et ønske å markere klar avstand fra de ~~metoder som NS~~ og tyskerne hadde brukt - derunder dødsstraff. I noen land og i noen situasjoner har det første ønsket vært sterkest, i andre land og andre situasjoner har det andre veid tyngst. - Prosjektet planlegges tatt gjennomført 2001-02.

3. Hva ønsker vi informasjon om ?

A. Frontkjemperne

Oppgaven inngår i et større prosjekt om frontkjemperne under ledelse av Ivo de Figueiredo. Skal i den sammenheng sammenligne det rettslige oppgjøret mot frontkjemperne i de to kommunene Tønsberg og Beitstad. Er dermed interessert i informasjon om de frontkjemperne som er oppført på den vedlagte listen (se vedlegg 1). Ønsker også nærmere informasjon om de to steders NS- og NSUF-miljø i forhold til rekrutteringen av frontkjemperne. Er det i dag noen av de aktuelle frontkjemperne som det er mulig å komme i kontakt med ?

B. Dødsstraffen

Skal ta for meg de enkelte endelige dødsdommene i rettsoppgjøret; totalt 45 i antall. I den sammenheng er det interessant å få vite mer om bakgrunnen til de dødsdømte, og da i første omgang torturistene ansatt i *Statspolitiet* (norsk) og *Sikkerhetspolitiet*

(tysk). Flere av disse var tidligere frontkjempere, og det kunne derfor tenkes at du satt på noe informasjon om disse personenes bakgrunn og handlinger for øvrig under okkupasjonen. På norsk side ble det benådet 4 personer som fortsatt kan være i live. Navnene på disse vil fremgå av den vedlagte listen (se vedlegg 2). Har du kjennskap til noen av dem ? I så tilfelle vil det være interessant å komme i kontakt med dem.

Med vennlig hilsen

Eirik Brazier (sign)

Lars-Erik Vaale (sign)

Vedlegg

Vedlegg .1 - Eirik Brazier :

En studie av det rettslige oppgjøret mot frontkjempere fra Tønsberg og Beitstad.

Frontkjempere fra Tønsberg

1. Bogen, Jørgen
2. Corneliussen, Svein
3. Galleberg, Hans
4. Hannevig, Finn
5. Havikbotten, Jardar
6. Horntvedt, Kjell Aage
7. Hvale Hansen, Walter
8. Hüttner, Johan Christoffer
9. Johansen, Georg Anton
10. Jønsberg, Otto
11. Kjølner, Alf
12. Kopstad, Leif
13. Løkkemyr, Johan
14. Olaussen, Peter Finn
15. Olaussen, Ragnar
16. Røsand, Robert
17. Schønning-Olsen, John
18. Schønning-Olsen, Natvig
19. Sjølund, Arne

Frontkjempere fra Beitstad

1. Colban, Andreas
2. Meldal, Håkon
3. Sandstad, John
4. Skjevik, Bjarne
5. Solem, Kristian
6. Stamnes, Erling
7. Vesterhus, Andreas
8. Vesterhus, Øystein
9. Welde, Erling
10. Welde, Hans Leopold
11. Welde, Leif
12. Welde, Leopold
13. Welde, Ole Sivert

*Oppgjøret mot frontkjempere
i Tønsberg og Beitstad.
Eirik Brazier*

k

Vedlegg 2 - Lars-Erik Vaale

Liste over dødsdommer (45 totalt)

1. Aspheim, Olav (1921-1948)	Stapo
2. Bergeen, Per Fredrik (1922-1947)	Sonderabteilung Lola
3. Bruns, Richard (1900-1947)	Sipo
4. Brænd, Arne (f. 1920, benådet 1947)	Sipo
5. Clemens, Emil (1908-1947)	Sipo
6. Dragass, Herman (1891-1948)	Sipo
7. Dønnum, Einar (1897-1947)	Stapo
8. Egeberg, Hans Birger (1912-1945)	Sonderabteilung Lola
9. Fehmer, Siegfried (1911-1948)	Sipo
10. Flesch, Gerhard (1909-1948)	Sipo
11. Gamborg-Nilsen, Olaf (f. 1898)	SS-Vaktbataljon (Sikret?)
12. Grøtte, Harald (1920-1947)	Sonderabteilung Lola
13. Gärtner, Alfred (1923-1947)	Sipo
14. Hagelin, Albert Viljam (1882-1946)	NS-regjering
15. Hamrum, Olaus Salberg (1915-1947)	Sonderabteilung Lola
16. Heinrichs, Hugo (f. 1913, benådet 1949)	Sipo
17. Hjelmberg, Nils (1923-1946)	Sipo
18. Hofstad, Harry Arnfinn (1919-1947)	Sonderabteilung Lola
19. Høst, Haakon Adelsten (f. 1905, døde 1948)	NS, Likvidasjonsstyret
20. Haaland, Reidar (1919-1945)	Stapo
21. Jenshus, Bjarne Konrad (1907-1947)	Sonderabteilung Lola
22. Kerner, Rudolf (f. 1910)	Sipo
23. Kesting, Willie (1908-1946)	Sipo
24. Klinge, Karl-Hans Hermann (1909-1946)	Sipo
25. Koeber, Emil (1907-1946)	Sipo
26. Kaas, Finn Knuting (f. 1917, benådet 1947)	Sipo
27. Larsen, Johny (1923-1947)	Sipo
28. Mære, Aksel Julius (1897-1947)	Sonderabteilung Lola
29. Nielson, Julius (1898-1948)	Sipo
30. Pedersen, Hans Jakob Skaar (1908-1946)	Stapo
31. Pisani, Eilif (1923-1947)	Sipo
32. Quisling, Vidkun (1887-1945)	NS-regjering
33. Randal, Kristian (1921-1947)	Sonderabteilung Lola
34. Rinnan, Henry Oliver (1915-1947)	Sonderabteilung Lola
35. Rook, Max (1888-1946)	Sipo
36. Runzheimer, Ludwig (1912-1946)	Sipo
37. Rønning, Harry Aleksander (1912-1947)	Sonderabteilung Lola
38. Schubert, Rudolf (1908-1947)	Sipo
39. Skancke, Ragnar Sigvald (1890-1948)	NS-regjering
40. Stordahl, Martin Luther (f. 1912, benådet 1950)	Grepo
41. Stuckmann, August (1910-1947)	Sipo
42. Suhr, Otto (1902-1948)	Sipo
43. Saatvedt, Arne Braa (1922-1945)	Stapo

- 44. Tou, Holger (1919-1947)
- 45. Wehus, Ole (1909-1947)

Stapo
Stapo

Nordmenn som deltok i Vinterkrigen i Finland 1939-40
Som senere ble Frontkjempere.

- 1
Aakervik , Kjell
Vinterkrigen 1939-40 . Veterinær Den Norske Legion
1 Kp . Skijegerbataljonen . Ustuf . Vetrinær Radom i
Polen på et heste lassaret . EKII
- 2
Berg , Ingolf Torkel
Vinterkrigen 1939-40 . Senere i den Finske Hær . Div
Wiking . Rttf . Den Finske Hæren igjen . Falt 8/5-1944
Karelske Neset . Utmerkelser Østmed , EKII , Krigets
Minnesmedalje med sverd og spenne og 2 klasse
frihetsmedalje .
- 3
Berg , Lorang
Vinterkrigen 1939-40 . Den Norske Legion 14 Kp
- 4
Buran , Reidar Rønning
Vinterkrigen 1939-40 . Det Norske Skikompani .
- 5
Dählen , Per
Vinterkrigen 1939-40 . Norsk offiser Arbeidstjenesten .
Fylkingfører Hird Regiment 1 . Tropp sjef 1
Politikompani . Oscha senere Ustuf . EKII
- 6
Dokken , Asbjørn
Vinterkrigen 1939-40 . Den Norske Legion 14 Kp . Såret
- 7
Faye-Lund , Finn
Vinterkrigen 1939-40 . Den Norske Legion 4 Kp .
Sersjant /Leg . Uscha . Da han kom ut etter å ha sonet sin
straff ble han kalt inn til den Finske ambassaden og ble
tildelt deltager medaljen .
- 8
Flaten , Arne Olaf
Vinterkrigen 1939-40 . Den Norske Legion 1 Kp .
- 9
Floden , Asbjørn
Vinterkrigen 1939-40 . Den Norske Legion 2 Kp
- 10
Fonaas , Nils
Vinterkrigen 1939-40 . Skijegerbataljonen .
- 11
Forsmann , Nils Bertil
Vinterkrigen 1939-40 . Div Wiking . Den Finske Hær .
- 12
Grøn , Fenger
Vinterkrigen 1939-40 . Den Norske Legion

13

Gunnarson , Ruben F

Vinterkrigen 1939-40 . Div Wiking 1 Bat Nordland Falt
8/10-41 Dnjepetrovsk

14

Hagen , Ivar

Vinterkrigen 1939-40 . Div Wiking .

15

Halvorsen , Arne

Vinterkrigen 1939-40 . Fra Finland til innsats i Norge
1940 . 1 Politikompani . Politiløytnant etter
fronttjenesten .

16

Holmen , Torbjørn

Vinterkrigen 1939-40 . Fra Finland til innsats i Norge
1940 . Div Wiking . Offiser utdannelse på Junker skolen
Tølz . Ustuf . Artilleri Regiment.11 . III Germanske
Panser Korps .

17

Hulleberg , Roar

Vinterkrigen 1939-40 . Div Wiking . Flak-Abt 5 , 2 Kp .
EKII

18

Ihlen , Fritz

Vinterkrigen 1939-40 . Div Wiking . Infanteri angreps
merke . Uscha . Krigsreporter i Rgt Norge .

19

Imerslund , Per

Frivillig i borgerkrigen i Spania og i Vinterkrigen 1939-
40 . Div Wiking i Rgt Westland . Såret . Oscha . Døde
7/12-43 av sine skader

20

Johannessen , Simen Osvald

Vinterkrigen 1939-40 . Den Norske Legion 4 Kp , Rgt
Norge og Skijegerbataljonen .

21

Jønsberg , Otto A

Vinterkrigen 1939-40 . Den Norske Legion .

22

Jøntvedt , Olav

Vinterkrigen 1939-40 . Krigen i Norge 1940 . Den
Norske Legion 2 Kp . Sersjant/Leg.Uscha . Infanteri
angreps merke . Tølz . Den Franske fremed Legion i 10
år . Innsats i Indo Kina og Afrika .

23

Knutsen , Johannes

Norsk Sersjant . Vinterkrigen 1939-40 . Div Wiking i
Rgt Nordland 2Kp . Marschblock Wiking . EKII .

- 24
Koldrup , Arne F
Marineoffiser . Vinterkrigen 1939-40 . Den Norske Legion Staben . Offiser i AT .
- 25
Koskela , ?
Vinterkrigen 1939-40 Ung Nordmann som var med i Stalingrad . Kom med sammen med Tou og en Finne . Div Wiking .
- 26
Kaatorp , Fredrik
Vinterkrigen 1939-40 , fikk flere utmerkelser . Div Wiking . Østmedaljen .
- 27
Lahn , Fritjof
Vinterkrigen 1939-40 . Den Norske Legion .
- 28
Lande , Nils
Vinterkrigen 1939-40 . Den Norske Legion 2 Kp Leg.Uscha / Sersjant . EKII og EKI . Falt 13/1-43
- 29
Lundh , Henrik William
Vinterkrigen 1939-40 . Postmester i Den Norske Legion og Rgt Norge . Korporal/Leg .Rttf
- 30
Mehus , Kasper
Vinterkrigen 1939-40 . Div Wiking .
- 31
Molberg , Arne
Vinterkrigen 1939-40 . Fra Finland til innsats i Norge 1940 . 1 Politikompani .
- 32
Nilsen , Kurt Adler
Vinterkrigen 1939-40 . Den Norske Legion 4 Kp . Falt 10/4-43 . Døde på Lasarett i Dorpat . Korporal/Leg. Rttf .
- 33
Norløff , Carl
Vinterkrigen 1939-40 . Ble forfremmed fra menig til Sersjant i den Finske hær . Fikk en finsk tapperhets medalje . Politikonstabel . 2 SS Politikompani i Finland .
- 34
Næverdøl , Arne
Vinterkrigen 1939-40 . Veterinær . Div Wiking i Rgt Westland som menig . Da de fikk vite han var veterinær ble han sendt til Radom i Polen på et heste lasarett som kirurg . Først med graden Ostuf og senere Hstuf . Senere til Finland igjen i 6 SS Divisjon Nord . EKII . KVK II . Gift med Frontsøsteren Kari Dynna .

35

Olsen , Eugen

Vinterkrigen 1939-40 . Den Norske Legion 4 Kp

36

Pettersen , Alf Erik

Norsk Fenrik . Vinterkrigen 1939-40 . Stabs Sersjant / Leg.Oscha i Den Norske Legion 1 og 4 Kp . Såret 18/5-42 Uritzk knust venstre legg . EKII . Panser Grenader Regiment 23 Norge 12/12-44

37

Pettersen , Thorolf

Vinterkrigen 1939-40 innsats på Salla Fronten . Kom seg til Norge 1940 og deltok i kampene ved Skarnes og Os . Den Norske Legion 14 Kp som MG skytter . Så melte han seg til 3 Politikompani i Finland .

38

Phillipsen , Francis J

Vinterkrigen 1939-40 . Den Norske Legion
Leg.Uscha/Sersjant .

39

Rosland , Roy Aleksander

Underoffiser i Garden 1935 .Borgerkrigen i Spania . Vinterkrigen 1939-40 . Stabs sersjant / Leg . Oscha Den Norske Legion 3 Kp . EKII . Senere Div Wiking i Rgt Germania .

41

Ruud , Roy Asbjørn

Vinterkrigen 1939-40 . Div Wiking . Såret .

42

Sand , Oscar

Vinterkrigen 1939-40 . Den Norske Legion 4 Kp

43

Schervik , John

Vinterkrigen 1939-40 . Det Norske Ski Kompani

44

Sevaldsen , Kåre

Vinterkrigen 1939-40 . Den Norske Legion 3 Kp . EKII
Såret . Krigsmarinen .

45

Sevaldsen , Rolf

Vinterkrigen 1939-40 . Den Norske Legion 1 og 3 Kp
Rgt Norge og Skijegerbataljonen .

46

Sivertsen , John

Vinterkrigen 1939-40 . Fra Finland til innsats i Norge
1940 . Div Wiking . Såret .

- 47
Somdalen , Bernt
Vinterkrigen 1939-40 . Den Norske Legion 3 Kp
Sanitetssoldat . EKII .
- 48
Steen , Walter
Sersjant uten befalsskole . Vinterkrigen 1939-40 . Den
Norske Legion 2 Kp Tropp sjef . Løytnant/Leg.Ustuf .
Såret i hode . Sipo i Bodø .
- 49
Steenstrup , Hjalmar
Vinterkrigen 1939-40 . 2 SS Politikompani
- 50
Storlid , Aasmund
Vinterkrigen 1939-40 . Den Norske Legion 5 Kp
- 51
Strand , Nils Haarseth
Vinterkrigen 1939-40 . Div Wiking . 1 Kp Pz Jaegerabt 5
. Falt 10/5-1943 ved Tjerkassy .
- 52
Svenningsen , Karl Johan
Vinterkrigen 1939-40 . Fra Finland til innsats i Norge
1940 . Stabs Sersjant/Leg. Oscha . Den Norske Legion
14 Kp . MG tropp sjef .
- 53
Sørensen , Erland
Vinterkrigen 1939-40 . Den Norske Legion .
- 54
Thorsdal , Simon
Vinterkrigen 1939-40 . Div Wiking i Rgt Germania 3 Kp
. EKII . Senere i Skijegerbataljonen .
- 55
Tronrud , Olav S
Vinterkrigen 1939-40 . Den Norske Legion 4 Kp
Leg.Uscha/Sersjant . Falt 16/4-42 Støttropp Berg .
Dødelig såret og skjøt seg selv i ingenmannsland .
- 56
Udengen , Ole
Vinterkrigen 1939-40 . Div Wiking var med ved
Tjerkassy .
- 57
Ulfstein , Leif Helmer
Vinterkrigen 1939-40 . Panser Grenader Regiment 23
Norge . Falt 16/1-44 Kosherizy / Nikolskoye .

58

Weimarn , Nikolay Von

Vinterkrigen 1939-40 . Norskbefalingsmann ? DNL 2 og 4 Kp . Sersjant / Leg . Uscha . EKII . Falt 16/4-1943 Uritzk . Falt under støt tropp Berg . Opprinnelig Russisk Adelig .

59

Werner , Reidar

Vinterkrigen 1939-40 . Den Norske Legion 4 Kp

60

Westin , Karl

Vinterkrigen 1939-40 . Div Viking . Rgt Germania 2 Kp .Var med ved Kovel og Tjerkassy . EKII . såret flere ganger . I Skijegerbataljonen på slutten av krigen .

61

Wraal , Fritjof Sverre

Befal ? . Vinterkrigen 1939-40 . VarKaptein og Kp sjef i Nylands regimentet 2 bataljon i avsnittet Taipale . Fra Finland til innsats i Norge 1940 . Kp sjef 2 Kp i Den Norske Legion da Sveen var på kurs . Kaptein/Leg. Hstuf . Dømt ved Tysk krigsrett til 2 års tukthus . Sendt til straffe bataljon på Østfronten . Tatt til fange av Russerne kom hjem til Norge i 46 .

Envelope-to: stein.larsen@isp.uib.no
 X-Sender: ebrazier@helene.uio.no
 X-Mailer: QUALCOMM Windows Eudora Pro Version 3.0.3 (32)
 Date: Fri, 03 Mar 2000 09:55:02 +0100
 To: stein.larsen@isp.uib.no
 From: Eirik Brazier <eirik.brazier@hi-stud.uio.no>
 Subject: Frontkjemper prosjekt

Hei!

Vi var på seminar den 28 februar. Der presenterte jeg min hovedfagsoppgave som dreier seg om frontkjemperne. Jeg skal ta et utgangspunkt i en liten bygd og en større by for å sammenligne de to. For å komme i gang med dette trenger jeg navn på frontkjemperne slik at jeg kan søke i landssviksarkivet. Ivo sa at du hadde lett tilgang til navnene. Det jeg trenger i første omgang er frontkjemperne som er fra Beistad. Hadde vært fint om du kunne hjelpe meg med dette.

Hilsen Eirik Brazier

ebrazier@helene.uio.no
 Kringsjå, 1a,703
 Sognsvn.218
 0864 Oslo
 tlf:22187821 / 97709183

+ Tønsberg.

17.3.00

Kjære Bjørn Østring.

— Dette er den kandidaten jeg nevnte i telefonen og jeg vil anbefale ham å kontakte deg.

— Se ellers vedlegg med internet-utgave jeg også nevnte for deg.

Vennlig hilsen

Stein Øyeth